

HALDEN
KOMMUNE

Budsjett Halden kommune 2020

Innhold

Forslag til vedtak.....	6
Innledning	7
Hovedprioriteringer i budsjettet	7
Økonomiske rammevilkår	8
Justeringer i forhold til kommunedirektørens forslag til budsjett 2020 – drift	9
Justeringer i forhold til kommunedirektørens forslag til budsjett 2020 – investering	11
Bruk av fond.....	12
Nærmere om ulike tiltak, investeringer og verbalpunkter i budsjettforslaget.....	12
Undervisning og oppvekst:	12
Helse og omsorg:.....	13
NAV	14
Kultur og idrett:.....	15
Klima og miljø	16
Vedlikehold av kommunale bygg	17
Sentraladministrasjonen	17
Gebyrregulativet.....	19
Budsjettskjema	19
Forord.....	24
Bærekraftig utvikling	25
Strategiske grep	26
Økonomisk handlefrihet	27
Forbedret folkehelseprofil	29
Forebyggende arbeid	29
Utdanningsløpet.....	29
Bekjempelse av fattigdom.....	30
Mangfold og inkludering	31
Boligsosialt program.....	32
Næringsutvikling	33
Et godt sentrum.....	35
Klima og miljø.....	35
Innovasjon	41
Hva skjer i 2020?	42
Forebygging og tidlig innsats.....	42
Spesialpedagogikk i skoler og barnehager	42
Nærmiljøprosjekt	43

Helhetlig plan for rus-psykiatri for barn under 18 år	43
Arbeid og aktivitet	43
Omstilling og effektivisering	44
Automatisering og digitalisering	44
Arealeffektivisering	46
Organisasjonsutvikling	47
Arbeidsgiverstrategi	47
Prioriteringer for Haldens velferdstjenester	51
Arbeid med lavinntektsfamilier	51
Aldersvennlig samfunn	52
Ny kommunelov	53
Grunnleggende føringer i budsjett	55
Eksterne rammebetingelser	55
Eiendomsskatt	59
Renter og avdrag	61
Avsetninger	63
Investeringsnivå, gjeldsgrad og økonomisk handlingsrom - strategisk vurdering	65
Styringsparametere og finansielle måltall	68
Styringsparametere	68
Finansielle måltall	70
Netto driftsresultat	70
Gjeldsgrad rentebærende gjeld	71
Fondsbeholdning	71
Budsjettprosess 2020	71
Utvikling driftsøkonomi	71
Budsjettbalanse 2020	72
Rammer	74
Sektorvise tiltaksoversikter	76
Organisasjon	77
Helhetlig og utfordrende leder og medarbeiderskap	78
Helhetlig styring	79
Sentraladministrasjon og kultur & idrett	80
Sentraladministrasjonen	80
Organisering	80
Driftsrammer	81

Mål og hovedoppgaver	81
Hva skjer i 2020	82
HMS/sykefravær	82
Kommunedirektørens omstilling og formannskapetets konto	83
Satsing innenfor inkluderende arbeidsliv	83
Tiltak	84
Kultur og idrett	86
Driftsrammer	86
Mål og hovedoppgaver	86
Hva skjer i 2020?	86
Tiltak	87
Fellesfunksjoner	88
Organisering	88
Driftsrammer	88
NAV	89
Partnerskap	90
Driftsrammer	90
Mål og hovedoppgaver	90
Hva skjer i 2020?	90
Tiltak	91
Undervisning og oppvekst	91
Driftsrammer	92
Mål og hovedoppgaver	92
Hva skjer i 2020?	93
Tiltak	94
Helse og Omsorg	97
Driftsrammer	98
Mål og hovedoppgaver	98
Hva skjer i 2020?	100
Tiltak	103
Teknisk	106
Driftsrammer	107
Mål og hovedoppgaver	107
Hva skjer i 2020?	108
Tiltak	109

Investeringer i budsjett	109
Ikke-avgiftsfinansierte investeringer.....	111
Avgiftsfinansierte investeringer	112
Investeringsoversikt	114
Kommentarer til de største, nye prosjektene.....	115
Gebyrregulativ.....	116

Forslag til vedtak

1. Arbeiderpartiets, Senterpartiets, Miljøpartiet De Grønnes, Sosialistisk Venstrepartis, Venstres og Rødts budsjettforslag for 2020 vedtas i henhold til Budsjettskjema 1A, 1B, 2A, 2B og B3 med de fastlagte nettorammer, tiltak og verbalpunkter som følger av samarbeidspartienes budsjettforslag.
2. Kommunedirektøren gis fullmakt til å disponere ressursene innenfor hvert område i budsjettskjema 1B. Forslag til budsjettjusteringer skal forelegges politisk behandling.
3. Kommunedirektøren skal påse at rammer og vedtak følges opp og rapporterer månedlig sektorenes økonomi til formannskap og kommunestyre. Kommunedirektøren pålegges videre en forsterket rapportering hvert tertial i hht. rapporteringsrutiner.
4. Formannskapet disponerer investeringsbudsjettet, innenfor tildelt ramme, i henhold til budsjettskjema 2B.
5. Halden kirkelige fellesråd gis et driftstilskudd på 12,311 mkr for 2020.
6. Kommunedirektøren gis fullmakt til å ta opp lån på til sammen 629,920 millioner kr. VAR-lån utgjør 327,220 millioner kr av den totale lånesummen, hvorav 75 millioner er foreslått rebevilget fra budsjett 2019. Lånene avdras i hht. kommunelovens § 50.7. Startlån utgjør 70 millioner kr av den totale lånesummen og tas opp i henhold til Husbankens retningslinjer, primært med en avdragstid på 20 år.
7. Trekkrettighet i bank reduseres til 150 millioner kroner i 2020.
8. Halden kommune skriver ut eiendomsskatt på faste eiendommer, inkludert tomter, i hele Halden kommune for skatteåret 2020 jf. eiendomsskattelovens §§2 og 3 bokstav a. Kommunen skriver ut skatt på næringsdelen (bygning og grunn) i tidligere skattlagte verk/bruk (annet ledd i overgangsregel til eskl. §§ 3 og 4). Det skrives også ut skatt på det særskilte skattegrunnlaget redusert med to syvendedeler til fem syvendedeler i 2020 (overgangsregel til §§ 3 og 4 første ledd første punkt). Videre vedtas jf. kommunestyret i møte 19.04.2018 å øke takstene fra 01.01.2009 – med senere omtakseringer i 10- årsperioden frem til 31.12.2019 – i stedet for ny allmenn taksering nå – ved å gjennomføre en kontorjustering opp 10% for alle takster pr. 01.01.2020 for året 2020, jf. eskl. § 8 A-4 nr. 1 og 2. Før øvrig gjelder (jf. eiendomsskattelovens § 10) følgende for utskrivningen av eiendomsskatt for året 2020:
 - a) Med de unntak som er nevnt under skal skattesatsen etter eskl. § 11 være 7 promille av den fastsatte takstverdien.
 - b) Med hjemmel i eskl. § 12, bokstav a, skal skattesatsen for «bustadelen i eigedomar med sjølvstendige bustaddelar» og fritidseiendommer være 4 promille av takstverdien. Ubebygde tomter beskattes med 4 promille av takstverdien jf. eskl. § 12, bokstav b.
 - c) I tillegg gis etter eskl. § 11, annet ledd, et bunnfradrag på 250 000 kr for hver selvstendig boenhet i boliger (herunder fritidseiendommer) i faste eiendommer som ikke blir brukt i næringsvirksomhet.
 - d) Etter eskl. § 7 kan som tidligere, etter nærmere søknad og vedtak for den enkelte eiendom, fritas eiendommer etter dennes bokstav a) «eigedom åt stiftingar eller institusjonar som tek sikte på å gagne ein kommune, eit fylke eller staten» og dennes bokstav b) «bygning som har historisk verdi».
 - e) Etter eskl. § 5, bokstav a, fritas eiendom som Staten eier så langt eiendommen har historiske bygg eller anlegg gjennom fredningsvedtak jf. Lov om kulturminner.
 - f) Etter eskl. § 5, bokstav h, skal fritas «eigedom som vert driven som gardsbruk eller skogbruk». For slike eiendommer gjelder dog at det skal svares eiendomsskatt for våningshus, kårbolig, med garasjer og uthus, og passende tomt. Eiendomsskatten for dette svares etter samme satser og regler som for boligeiendommer.
 - g) Kommunens skattetakstvedtekter.
9. De gebyrsatser som fremkommer i gebyrregulativer/forskrifter, med de endringer som følger av samarbeidspartienes budsjettforslag, vedtas.
10. Kommunale avgifter skrives ut i 4 terminer i 2020, med forfall 20. mars, 20. mai, 20. september og 20. november.
11. Eiendomsskatten skrives ut samtidig med kommunale avgifter.

12. Forskrift for kommunale vann- og avløpsgebyrer, forskrifter bygg, plan, utslipp, deling, eiendomsregistrering og seksjonering, forskrifter om anløpsavgift og forskrifter om feiing og tilsyn vedtas.

Innledning

Med dette dokumentet legger partiene Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Rødt fram et felles forslag til budsjett 2020 for Halden kommune. Kommunedirektørens forslag til budsjett for 2020 legges til grunn for samarbeidspartiernes budsjettforslag. Vårt forslag til budsjett fremkommer derfor som endringer/justeringer i forhold til kommunedirektørens forslag.

Hovedprioriteringer i budsjettet

Halden kommune skal sette åpenhet, raushet, medvirkning og respekt i sentrum for alt sitt arbeid. Kommunen skal ivareta sitt ansvar for tjenesteproduksjon, myndighetsutøvelse og samfunnsplanlegging på en god måte og være inkluderende og serviceorientert. I Halden skal **arbeid, kunnskap og klima** være viktigst for å styrke vår evne til å håndtere omstilling i årene framover.

Å være i fast arbeid forebygger utenforskap og gir god helse. Derfor er det viktig at kommunen legger til rette for verdiskaping, vekst og utvikling av nye private arbeidsplasser for Haldens innbyggere. Samtidig er kommunen den største arbeidsplassen i Halden. Ved å føre en langsiktig, forutsigbar og ryddig personalpolitikk skal kommunen bidra til å gi sine ansatte trygghet og gode livsvilkår. De ansatte er kommunens viktigste ressurs, og må prioriteres. Et viktig virkemiddel i dette er å bygge videre på og styrke treparts-samarbeidet mellom ansatte, ledelse og politikerne i kommunen. Arbeidet med heltidskultur i kommunen må fortsette og bruken av midlertidige ansatte, variabel lønn og innleie av vikarbyråer skal reduseres.

Alle barn skal ha gode oppvekstvilkår som kvalifiserer til arbeidsliv og studier. Det skal satses på forebyggende arbeid og god folkehelse. Alle barn skal ha like muligheter og få tilpasset opplæring. De kommunale barnehagene og grunnskolen må sikres tilstrekkelige ressurser, personell, materiell og utstyr.

FNs bærekraftsmål skal brukes aktivt i kommunens arbeid på alle nivåer. Klimaplanen og senere klimaregnskapet vil synliggjøre de tiltakene som må gjennomføres for at Halden skal bli et lavutslippssamfunn. God klimapolitikk vil kreve omstilling og føre til verdiskaping, ny næringsvirksomhet og økt sysselsetting. Halden kommune skal ha som mål at utviklingen av kommunen ikke går på bekostning av det biologiske mangfoldet, men styrker det.

Gode og rimelige boliger er viktig for sikre lavinntektsfamilier en bedre levestandard. Det vil bli satt i gang prosjekt hvor kommunen sammen med andre boligutviklere legger til rette for sosial boligbygging hvor familier med lavere inntekt, i etableringsfasen og eldre kan disponere egen bolig. Kommunale eiendommer, som blir ledig, må vurderes om de kan reguleres og tilrettelegges for boliger, i tillegg til å vurderes i et byutviklingsperspektiv med sikte på å finne fellesskapsløsninger i samarbeid med private gårdeiere. Samtidig skal det settes i gang et helhetlig og tverrfaglig prosjekt for bekjempelse av barnefattigdom. Prosjektet skal føre fram til målrettede tiltak og bør ses i sammenheng med samarbeidsprosjektet *Velferdspiloten*.

Økonomiske rammevilkår

Vedtatt årsmelding og -regnskap for 2018 har ført til en utgang av ROBEK-registeret for Halden kommune. Kommunen skal ikke tilbake på ROBEK, og derfor er orden og bærekraft i økonomien helt grunnleggende for samarbeidspartiene, også i et langsiktig perspektiv. All erfaring viser at ubalanser i kommuneøkonomien går mest utover de som har minst fra før.

Samarbeidspartiene støtter i hovedsak kommunedirektørens forslag og plan for oppbygging av fondsreserver. Et mål om et samlet disposisjonsfond på omtrent 8 prosent av driftsinntektene over tid er noe samarbeidspartiene støtter. Samtidig må det hele tiden være et politisk mål å øke andelen av investeringer finansiert ved egenkapital. Samarbeidspartiene støtter derfor kravet om egenkapitalinnskudd som er lagt til grunn for framtidige overføringer fra drifts- til investeringsbudsjettet

Det viktigste en kommune skal gjøre er å levere gode tjenester til innbyggerne innenfor kommunens ansvarsområder. Velferdskommunen skal bygges med forutsigbare økonomiske rammer. Det har vært begrenset realvekst i kommunesektoren over tid og hvor langt vi kommer i å virkeliggjøre våre ambisjoner fremover, vil avhenge av rammevilkårene andre setter for oss. Kommuneøkonomien Stortinget og regjering legger opp til de kommende årene, med de totale rammene for kommunesektoren og finansieringsordninger for fordeling av inntekter og utgifter påvirker Halden kommunes økonomi.

Arbeid med tjenestegjennomganger, -standarder og gode kvalitetsindikatorer vil kunne gi et bedre grunnlag for svar og prioriteringer i forhold til hva som skal være et akseptabelt nivå på det kommunale tjenestetilbudet i Halden kommune. Dette vil være nyttig styringsinformasjon og det legges til grunn at dette arbeidet gjennomføres i bred forståelse med de ansattes representanter, samtidig som det søkes bred tverrpolitisk enighet om hvordan framtidige utfordringer i tjenestetilbudet best bør løses.

Det er usikkerhet knyttet til kapitalkostnader og pensjonsforpliktelsene kommunen møter i årene framover. Det akkumulerte premieavviket har økt betydelig de siste årene. Pensjonskostnader må i større grad enn tidligere håndteres det året de oppstår. Kommunedirektøren bes i forlengelsen av dette å utrede og synliggjøre konsekvensene av ny offentlig tjenstepensjon fram mot året 2040. Det bør fortløpende planlegges og vurderes muligheten for å redusere kommunens andel av sertifikatlån og låneopptak med kortsiktig rentebinding, slik at risiko minimeres.

Samarbeidspartiene legger til grunn en effektiv drift av kvalitetsmessig gode velferdstjenester som kommunen yter, hvor effektivisering kan skje gjennom å bruke ny teknologi, tjenesteinnovasjon, digitalisering og miljøvennlige løsninger i samarbeid med ansatte i kommunen.

Kommunen skal gjennom sine anbud og innkjøp motvirke sosial dumping, styrke fagopplæringen, sikre at Oslo-modellen virker, stille tydelige klima- og miljøkrav til leverandører, entreprenører og vektlegge kjøp av kortreist mat og tjenester.

Samarbeidspartiene vil at kommunale oppgaver primært skal drives i kommunal regi og ønsker ikke ytterligere konkurranseutsetting og privatisering av kommunale tjenester.

Likestillingsutvalget, eldrerådet, ungdomsrådet og råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne må gis mulighet til å uttale seg i sakene som angår dem. Derfor vil samarbeidspartiene legge stor vekt på at disse organene blir hørt og tilpasse saksgangen i kommunen for å gjøre dette mulig. Dette kan gi forsinkelser i enkelte saker, men noe som betyr lite i forhold til å sikre deltagelse og medvirkning i saksgangen.

Justeringer i forhold til kommunedirektørens forslag til budsjett 2020 – drift

Rammejusteringer totalt:

Nettorammer (millioner kroner)	Kommunedirektørens forslag	Samarbeidspartiernes forslag	Nye nettorammer
Undervisning og oppvekst	691,0	5,95	696,95
Helse og omsorg	671,05	5,70	676,75
Kultur & Idrett	47,52	13,50	61,02
NAV	60,92	2,75	63,67
Teknisk	87,94	14,00	101,94
Sentraladministrasjonen	120,38	-3,50	116,88

Budsjettets utgiftsside:

Tiltak – drift	Virkning i 2020 (millioner kroner)
<u>Undervisning og oppvekst:</u>	
Nedleggelse av Bergknatten barnehage - reversering	0,8
Styrking av barnevernet	0,6
Rektorstilling (50 prosent) Prestebakke skole (halvårseffekt)	0,25
Styrking helsesykepleiere, helsestasjon og skolehelsetjenesten	1,0
Reversering av det generelle kuttet på 0,5%	3,3
<u>Helse og omsorg:</u>	
Rus og psykiatri - reversering	0,35
Avlastningstjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne - reversering	1,5
Båstadlund og tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne	1,2
Båstadlund arbeids- og aktivitetssenter - oppmuntringspenger økes	0,2
Minibuss - Rus og psykiatri (St. Joseph)	0,15
Eva Krisesenter – reversering	0,3
Forebygging - aktivitetsbaserte tjenester til eldre og hjemmeboende med demens	2,0

<u>NAV:</u>	
Øke sosialhjelpssatser til statlig nivå- nettokostnad (halvårseffekt - fra juni 2020)	1,75
Reversering av kutt i arbeidsmarkedstiltak	1,0
<u>Kultur og idrett:</u>	
Biblioteket - reversering	0,3
Styrking kulturskolen	0,2
Kommunalt tilskudd til spillemiddel-godkjente anlegg til lag med egne anlegg	11,0
<u>Klima og miljø (lagt til Teknisk):</u>	
Tiltak klimabudsjett - sykkel og gange	1,5
Øke det biologiske mangfoldet	0,4
Samarbeidsprosjekter for å løse problemer knyttet til villaks og villsvin	0,1
Sum tiltak	27,90

Våre forslag til justeringer og tiltak gir et inndekningsbehov på 27,90 millioner kroner. Justeringene og tiltakene er nærmere beskrevet fra og med side 8, mens en oversikt over forslag til inndekning følger under.

Budsjettets inntektsside og øvrig inndekning og omprioriteringer på driftssiden:

Samme realvekst i skatt og rammetilskudd legges til grunn som i kommunedirektørens forslag.

Eiendomsskattesatsen holdes på samme nivå som i kommunedirektørens forslag. En obligatorisk reduksjonsfaktor gir likevel en nedgang i eiendomsskatten totalt sett, selv om promillesatsen økes fra 3,75 til 4,0.

Samarbeidspartiene støtter kommunedirektørens forslag til en retaksering i 2020, med virkning fra 2021. Eiendomsskatten må gjennomgås og justeres etter retakseringen, der det blir viktig at den samlede belastningen for husstandene ikke skal bli høyere enn hva den har vært i 2019. Samtidig blir det nødvendig å se på muligheter for en bedre fordeling og en mer sosial profil på innrettingen av eiendomsskatten. Kommunedirektøren bes utrede alternative modeller for hvordan retakseringen skal foregå og gjennomføres.

Konkrete forslag til inndekning av våre tiltak og endringer:

- 2,0 millioner kroner i reduserte renteutgifter som følge av lavere forventet renteutvikling i 2020.
- 6,0 millioner kroner i reduserte renteutgifter og avdrag på lån som følge av lavere investeringstakt- og nivå.
- 2,0 millioner omdisponeres fra sentraladministrasjonen.
- 1,0 millioner til NCE (etableringstilskudd) omdisponeres.
- 1,0 millioner kroner i reduserte renteutgifter som følge av mindre bruk av trekkrettigheter.
- 0,5 millioner kroner i reduserte utgifter til re-taksering i 2020.
- 11 millioner kroner, tilsvarende tilskuddet til spillemiddel anlegg, med bruk av tidligere års avsatte midler til fritt disposisjonsfond.

Dette betyr at kommunedirektørens bunnlinje reduseres med 4,4 millioner kroner i 2020, slik at noe mindre avsettes til disposisjonsfond. Dette må ses i sammenheng med at både kommunedirektørens og samarbeidspartiernes budsjettforslag medfører en noe utjevnet og nedskalert investeringstakt samtidig

som styrings- og pengemarkedsrente forutsettes moderat lav både gjennom den kommende fireårsperioden og i et mer langsiktig perspektiv. Inntektsveksten for kommunesektoren fra revidert nasjonalbudsjett er bare til en viss grad videreført i rammene for 2020 gjennom statsbudsjettet. Inntektsveksten i 2019 må i så måte håndteres som engangsinntekter og vil kunne gi en noe høyere avsetning til fritt disposisjonsfond enn budsjettet i 2019.

Budsjetterte utbytteinntekter økes fra 0 til 5 millioner kroner for 2020, og legges dermed på et nivå som samsvarer med gjennomsnittet for de siste 5 årene. Det følger med dette et signal til selskapene om tilsvarende god avkastning på verdier som Halden kommune eier, men størrelsen på utbytte må vurderes årlig i forhold til forventet avkastning og generell økonomisk situasjon. Utbytteinntektene skal ikke inngå i vanlig drift, men settes av til enkelttiltak og enkelt satsinger.

4 millioner kroner av de budsjetterte utbytteinntektene for 2020 foreslås benyttet til:

- Tilskuddsordning til barn- og ungdomstilbud, ungdomsklubber og frivilligheten (1,5 millioner kroner)
- Driftstilskudd etter søknad til Xtra Giverglede - Ungdomssamfundet (0,5 millioner kroner)
- Vedlikehold av kommunale bygg (2,0 millioner kroner).

Utover egne prioriteringer støtter samarbeidspartiene kommunedirektørens forslag om utviklingen av festningen som kulturarena, opptrappingen av driftstilskudd til Opera Østfold, bevilgning til mobilitetsprosjektet, etableringen av et familieteam, midler til en kompetansehevingspott, midler til en grundig tjenestegjennomgang og rammestyrkinger av kulturområdet med 300 000 kroner og undervisning og oppvekst med 4,9 millioner kroner, samt kommunedirektørens forslag til videreføringer fra vedtatt økonomiplan.

Justeringer i forhold til kommunedirektørens forslag til budsjett 2020 – investering

<i>Endringer investering (millioner kroner)</i>	2020	2021	2022	2023
<u>Avgiftsfinansierte:</u>				
DNBE (skyves)	-5 000	5 000	-	-
Ny brannstasjon (reduert ramme)	-20 000	-	-17 500	-
<u>Ikke-avgiftsfinansierte:</u>				
Smarte vannmålere (skyves)	-25 000	20 000	5 000	-
Tilbakekjøp av bygg HKP - strykes (24,66 mill i 2020)	-24 658	-	-	-
Sum endringer	-74 658	25 000	-12 500	

Bruk av fond

Våre disponeringer knyttet til kommunalt tilskudd til spillemiddel-godkjente anlegg får budsjettekniske konsekvenser for bunnlinje og avsetning til fritt disposisjonsfond i budsjettet for 2020, selv om vi i realiteten bruker av tidligere års avsetninger til fritt disposisjonsfond. Avsluttet leieavtale ved Fayegården får på sin side også konsekvenser for avsetning til egenkapitalfinansieringsfond i 2020. Begge forhold er synliggjort i tabellen under:

<i>(millioner kroner)</i>	<i>Regnskap 2018</i>	<i>Budsjett 2019</i>	<i>Budsjett 2020</i>
Bunnlinje		39,4	39,4
Bruk av bunnlinje		-3,1	-4,4
Utbytte (jf. siste økonomirapport 2019)		9,7	
Budsjettet utbytte	-	0	1
<u>Overføring investeringer:</u>			
Kommunedirektørens forslag			15
Leieavtale Fayegården (se side 13)			-10
Egenkapitalfinansieringsfond totalt			5
Avsetning til fritt disposisjonsfond	83	46	21
Tilskudd spillemiddel-godkjente anlegg (bruk av fritt disposisjonsfond totalt)			-11
Fritt disposisjonsfond totalt	83	129	139

Det frie disposisjonsfondet økes over to år med totalt 56 millioner kroner.

Nærmere om ulike tiltak, investeringer og verbalpunkter i budsjettforslaget

Undervisning og oppvekst:

Bergknatten barnehage opprettholdes

Nedleggelse av barnehagen gjennomføres ikke. Halden kommune har i dag 6 kommunale barnehager, og samarbeidspartiene avventer en gjennomgang av kommunens barnehagestruktur og -tilbud med varslet oppstart i januar 2020. Det er nødvendig å kunne se helheten i barnehagesektoren og vurdere sektoren under ett.

Styrking av barnevernet

Barnevernet styrkes med 600 000 kroner. Styrkingen knyttes til oppfølging og økt bruk av sakkyndige ved begrunnelser for tiltak.

Rektor på Prestebakke skole

Det ansettes en egen rektor på Prestebakke skole i 2020 i en 50 prosent stilling. Prestebakke skole er av stor betydning for å opprettholde bosettingen i den søndre delen av Halden kommune. Skolen skal gi et godt og forutsigbart skoletilbud til nærmiljøet.

Styrking helsesykepleiere, helsestasjon og skolehelsetjenesten

Rammen økes med 1 million kroner for å styrke det forebyggende arbeidet for barn- og unges helse.

Reversering av generelt innsparingskrav

Innsparingskravet til undervisning og oppvekst på 3,3 millioner kroner reverseres. Med dette ligger en forventning fra samarbeidspartiene om oppfølging av vedtak om spesialpedagogisk hjelp og at kommunen må gi tilfredsstillende tilbud om kurs- og kompetanseheving for de ansatte i sektoren.

Os-prosjektet

Det skal bygges idrettsarena og basishall som planlagt på Os-tomta så raskt som mulig. Reguleringsplanen skal bearbejdes slik at nåværende Os barneskole beholdes og totalrenoveres under forutsetning av at man når kravene til universell utforming og til et moderne skolebygg. Det må settes av arealer til nye skolebygg. Det må reguleres tilstrekkelig uteareal i tilknytning til skolen.

Bruk av skolene som nærmiljøarenaer

Kommunedirektøren må intensivere arbeidet med å videreutvikle skolene som nærmiljø arenaer, hvor erfaringene med pilotprosjektet på Låby skole må hensyntas.

Hjertesoneskoler (trygge skoleveier)

Kommunedirektøren bes utrede hvordan alle Haldenskolene skal bli Hjertesoneskoler (ha sikker skolevei). Dette sees i sammenheng med øvrig arbeid for å gjøre Halden til en by for myke trafikanter.

Skolehager

Kommunedirektøren bes om å utrede skolearealer og forskjellige skolehagekonsepter for etablering av skolehager ved skoler og barnehager i Halden.

Pilotprosjekt - tillitsreform

Kommunedirektøren bes vurdere muligheten for å starte arbeidet med et pilotprosjekt hos noen utvalgte enheter innen skolesektoren der en tillitsreform gjennomføres i samarbeid med skolen, lærerne selv og partene i arbeidslivet. Prosjektet skal evalueres og synliggjøre effektene av en reell endret ledelsesmodell til mer tillitsbasert styring og mindre detaljstyring.

Helse og omsorg:

Rus og psykiatri - reversering

Kutt i rus- og psykiatritjenester gjennomføres ikke. Ressurser innen viktige områder som feltteam og ettervern opprettholdes.

Avlastningstjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne - reversering

Et avlastningstilbud også i helgene er viktig for pårørende. Et slikt tilbud kan være avgjørende for at pårørende skal kunne ha barn med stort behov for oppfølging og pleie boende hjemme. Foreslåtte modell der det legges opp til å nedskalere tilbudet slik at det begrenser muligheten for avlastning i helgene gjennomføres ikke.

Kommunedirektøren bes å utrede muligheten for at avlastningstjenesten gjennomføres i kommunal regi som et alternativ til dagens drift. Det forutsettes at kvaliteten opprettholdes og at brukerrepresentanter er involvert i prosessen.

Båstadlund og tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Kutt i tjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne reverseres. Det har vært en brukervekst i tjenesten og på Båstadlund arbeids- og aktivitetssenter. Forventet innsparing knyttet til nytt arbeids- og aktivitetssenter er ikke har blitt realisert. Konsekvensen av dette skal ikke gå utover faglige ressurser. Sett bort fra lønnskostnader er den foreslåtte innsparings summen omtrent like stor som hele driftsbudsjettet til arbeids- og aktivitetssenteret.

Subsidiert transport Båstadlund arbeids- og aktivitetssenter. Økning av oppmuntringspengene

Subsidiert transport for mennesker med nedsatt funksjonsevne til og fra arbeids- og aktivitetssenteret videreføres. For å kunne gi en viss kompensasjon for kostnaden dette betyr for den enkelte brukeren, øker vi bidraget til oppmuntringspenger.

Et godt arbeidstilbud er viktig for livskvaliteten for brukerne. De fortjener også lønn i form av oppmuntringspenger, så de som vanlige samfunnsborgere kan få inntekter som forsvarer transportkostnadene.

Minibuss - Rus og psykiatri (St. Joseph)

Det gjeninnføres en leasingavtale for bruk av minibuss for aktivitetssenteret på St. Joseph som vil erstatte og bedre dagens transportmuligheter. Det er av avgjørende betydning at brukerne på aktivitetssenteret gis transportmuligheter som vil underbygge nødvendig sosial trening og aktivitet. Tiltaket kan og bør ses i sammenheng med mobilitetsprosjektet og kommunens elbil-park.

Eva Kriesenter – reversering

Kommunedirektørens tiltak om redusert overføring til kriesenter reverseres med 300 000 kroner. I tillegg skal kommunedirektøren gå i dialog med Aremark kommune om å betale for de tjenester de mottar fra kriesenteret, Aremark sitt bidrag skal tillegges kriesenterets totalramme.

Styrket forebygging - aktivitetstilbud til eldre og hjemmeboende med demens

Forebyggende arbeid skal prioriteres og samarbeidspartiene forventer at dagaktivitetstilbud til hjemmeboende med demens, som blir en lovpålagt tjeneste fra 1. januar 2020, følges opp på en tilfredsstillende og god måte. Samarbeidspartiene legger til grunn at det jobbes aktivt med å bygge en kultur for avviksregistrering, -håndtering og oppfølging av forbedringsforslag i sektoren generelt.

Folkehelse i politiske saker

Kommunedirektøren bes vurdere konsekvenser for folkehelsen i alle politiske saker.

Omsorgsstønad

Kommunedirektøren bes utrede omfanget og mulighetene, samt gjøre en beregning av kostnadene, ved å sette omsorgsstønaden til samme nivå som tariffavtalt avlønning for hjelpepleier / helsefagarbeider - slik som helsedirektoratet anbefaler.

NAV

Økonomisk sosialhjelp

Sosialhjelpssatsene økes til statlig nivå med virkning fra juni 2020. Nettokostnaden av tiltaket utgjør 1,75 millioner kroner i 2020.

Reversering av kutt i arbeidsmarkedstiltak

NAV styrkes med 1,0 millioner kroner til arbeidsmarkedstiltak i 2020. NAV vurderer selv hvilke tiltaksordninger, -program eller -prosjekt som det bør satses på lokalt i Halden. Samarbeidspartiene foreslår likevel at prosjektet "Nye veier fra intro til arbeid" opprettholdes og videreføres. Samarbeidspartiene mener at kombinert arbeidspraksis og språkopplæring er et viktig integreringstiltak.

Kultur og idrett:

Biblioteket

Kjøp av bøker og øvrige medier til biblioteket skal videreføres i 2020 og derfor reverserer samarbeidspartiene det foreslåtte kuttet med 300 000 kroner.

Styrking kulturskolen

Samarbeidspartiene oppfatter at kulturskolen er i god utvikling med et stadig mer variert tilbud til flere barn og unge. Dette er i samsvar med ønsket utvikling av tjenesten og derfor reverserer samarbeidspartiene det foreslåtte kuttet i 2020, rundet opp til 200 000 kroner.

Kommunalt tilskudd til spillemiddel-godkjente anlegg

Det er viktig at også klubber som eier egne anlegg får bidrag til investeringer. De høyest prioriterte anleggene, utenom kommunale anlegg, er oppgradering av anlegget til roklubben, Tistedalshallen og O-kart.

Muligheten til å få realisert utvidelsen av Tistedalshallen er viktig som ledd i å styrke lokalsamfunnet, imøtekomme behovet til breddeidretten og vil dessuten øke hallkapasiteten i byen. Hallen vil kunne ha eliteseriespill inntil Os Arena er ferdig innen skolestart i 2022. Det settes derfor av 11 millioner kroner på driftsbudsjettet til å dekke de høyest prioriterte ikke- kommunale anlegg i Idretts og anleggsplanen.

Midlene kommer i tillegg til avsatte midler til kommunale anlegg på 2 millioner kroner.

Tiltaket dekkes ved bruk av egenkapitalfond. Kommunens utbytteinntekter i 2019 (9,2 millioner kroner) blir satt av på fondet og vil bidra til dekning av utgiftene.

Tilskuddsordning til barn- og ungdomstilbud, ungdomsklubber og frivilligheten

Tilbudet ved Domino, Rockehuset, tirsdag/torsdagsgruppa videreføres. Videre etableres det en tilskuddsordning, hvor alle som driver med aktiviteter rettet mot barn og unge vil kunne søke om kommunal støtte. Det vil i første kvartal 2020 etableres retningslinjer for tilskuddsordningen som finansieres med kommunens utbytteinntekter i 2020.

Ungdomssamfundet

Halden kommune innvilger 500 000 kroner i ettårig driftsstøtte til Ungdomssamfundet i 2020 for å gi driverne av tilbudet mulighet til å sikre ytterligere finansiering og å etablere en bærekraftig driftsmodell. Betingelsen for støtte er at alle ansatte og frivillige tilknyttet tilbudet leverer gyldig politiattest. Støtten finansieres som en engangsbevilgning fra kommunens utbytteinntekter i 2020.

Bruk av idrettsanlegg for barn og unge under 18 år

Det er viktig å sikre barn og unge tilgang til idrettsanlegg og derfor er leien gratis for denne målgruppen i Halden kommunes egne anlegg. Kommunedirektøren bes i 2020 å utrede omfang og innretning for kommunal driftsstøtte til lag med egne anlegg for å gjøre ordningen med gratis halltid for barn under 18 år universell.

Svømmehall

Å gi barn svømmeopplæring er en livsviktig oppgave for Halden kommune av den grunn må bygging av ny svømmehall i sentrum prioriteres. Kommunedirektøren bes i første halvår 2020 å legge frem nytt forslag til hvor svømmehallen skal lokaliseres og kalkyler som viser både investerings- og driftskostnader for anlegget.

Nye lokaler Det Norske Blåseensemblet

DNBE er en viktig bærebjelke for kulturlivet i Halden, og kommunen må legge forholdene til rette slik at orkesteret får utvikle seg videre. Et viktig bidrag til dette er at kommunen i 2020 fortsetter å være en

aktiv partner i arbeidet med å utrede muligheten for å bygge nye øvings- og fremføringslokaler for DNBE sammen med fylket, staten og private bidragsytere.

Klima og miljø

Klimatiltak - klimabudsjett

Det settes av 1,5 millioner kroner fra kommunens driftsbudsjett i 2020 til styrking av tiltak i klimabudsjettet. Midlene brukes for å tilrettelegge kommunale gater, veier og stier bedre for sykling og gange, gjennom skilting, fartsdemping, gjøre gater enveiskjørt, fjerne gateparkering og enkle vedlikeholdstiltak. Dette arbeidet sees også i sammenheng med ambisjonen om å gjøre alle haldenskolene til hjertesoneskoler.

Det etableres tiltak for å knytte torvet og gågata sammen, tilrettelagt for myke trafikanter. Prosjektet om fremtidig bruk av torvet prioriteres.

Det må avsettes ressurser for å gjennomføre tiltakene i klimabudsjettet, som å opprette tilskuddsordning for å etablere ladepunkter i borettslag, sameie eller nabolag og holdningsrettet arbeid med fokus på matsvinn.

Tiltak som øker det biologiske mangfoldet

Administrasjonen utarbeider en tiltaksplan.

Det settes av 400 000 kroner til tiltak som øker det biologiske mangfoldet. Dette kan brukes til etablering av skolehager, etablering av dammer og åpne bekker.

Samarbeidsprosjekter for å løse problemer knyttet til villaks og villsvin

Det settes av 100 000 kroner til å bidra til samarbeidsprosjekter med frivillige organisasjoner, næringsorganisasjoner og/eller statlige myndigheter for å bekjempe laksesykdommer og for å arbeide for å minske problemene med en voksende villsvinbestand.

Bysykkelordning

Kommunedirektøren bes videreutvikle en bysykkelordning i Halden tilsvarende det som er i blant annet Oslo. En mulighet er å ha stativer for sykler ved torvet, Remmen, Brødløs, Busterudparken og andre sentrale steder.

Arbeide for en insektsvennlig by og kommune

Kommunedirektøren bes utrede hvilke grøntområder (plener, rabatter osv.) som kan gjøres insektsvennlige og begynne arbeidet med å gjøre Halden til en insektsvennlig kommune.

Strategi for bekjempelse av svartelista arter

Kommunedirektøren bes utarbeide en strategi for bekjempelse av svartelista arter i kommunen.

Begrense bruk av engangsplast og andre ikke-nedbrytbare produkter

Kommunaldirektøren intensiverer arbeidet med å fase ut bruken av all unødvendig bruk av engangsplast og andre ikke-nedbrytbare produkter i kommunens virksomhet. I tillegg skal det stilles krav til leverandører og andre som jobber for kommunen i korte eller lengre perioder.

Økologisk fotavtrykk

Kommunedirektøren bes vurdere det økologiske fotavtrykket i alle politiske saker.

Operasjonalisering av klimaplanen

Kommunedirektøren bes synliggjøre hvilke virkemidler og tiltak som må til for å nå hovedmålet på minst 60 % klimagassreduksjon innen 2030 og delmålet på 30 % innen 2023. Tiltakene synliggjøres og det estimeres kostnad for å realisere tiltakene.

Kommunedirektøren skal sørge for at alle planer og tiltak redegjør for hvordan Halden kommune skal oppfylle 1,5 grader målet.

Vedlikehold av kommunale bygg

Vedlikeholdet av kommunale bygg styrkes med en engangsbevilgning også i 2020. Det settes av 2 millioner kroner fra utbytteinntektene i 2020.

Sentraladministrasjonen

Formannskapetets konto:

For å handtere og finansiere mindre tiltak og oppgaver som dukker opp i løpet av året, økes rammen for Formannskapetets konto fra 1 million kroner til 3,3 millioner kroner. Dette gjøres blant annet ved å omdisponere sekkeposter avsatt til kommunedirektørens omstilling og kompetanseheving. Kommunal samfinansiering av prosjekter sammen med statlige og regionale myndigheter kan også dekkes over formannskapetets konto.

Framtidsrettet næringsstøtte

Tjenestetilbudet i kommunen skal utvikles videre ved hjelp av tjenesteinnovasjon, ny teknologi og digitalisering. I dette arbeidet inngår kommunen spesifiserte utviklingsavtaler med aktuelle fagmiljøer.

Vi har omdisponert det kommunale tilskuddet til Smart Innovation Norway, men oppfordrer SIN og øvrige lokale næringsaktører å sende søknad om kommunal støtte til konkrete utviklingsprosjekter der kommunen kan være samarbeidspartner. Dette innebærer at det etableres en generell tilskuddsordning rettet mot blant annet nyetableringer, næringsklynger og innovasjonsbaserte næringer som er lokalt forankret.

Det vil bli utformet regler med søknadsfrister for slike tilskudd i henhold til gjeldende lover og regler. 1 million kroner settes i første omgang av til ordningen blant annet ved å omdisponere fra sekkeposter avsatt til kommunedirektørens omstilling og kompetanseheving.

Premieavvik:

Det akkumulerte premieavviket vil i 2020 trolig være over 310 millioner kroner uten tiltak. Det er nødvendig, både i forhold til likviditeten og kommunens øvrige gjeldsforpliktelser, at det tas grep for å redusere det akkumulerte premieavviket.

Dermed vil behovet for å bruke trekkrettigheten minske. Dette vil gi mindre renteutgifter og bedre finanssiden av kommunens økonomi. Fra og med første kvartal 2020 benyttes ikke lenger kassakreditt til løpende finansiering. Imidlertid beholdes avtalen i tilfelle ekstraordinær situasjon skulle oppstå. Eventuell bruk av kassakreditt avgjøres av Formannskapet. Når det gjelder HKP, må midler på premiefond i større grad brukes for å bedre kommunens likviditet.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Brutto pensjonforpliktelse	2 476 828 389	2 501 803 464	2 606 428 653	2 735 146 301	2 851 355 261	2 936 230 219
Netto pensjonsforpliktelse	421 451 142	194 685 318	220 314 270	82 533 476	-72 683 157	-96 423 386
Innbetalt premie arbeidsgivers andel	114 718 182	133 589 080	94 949 251	177 708 945	172 214 786	184 585 419
Innbetalt premie arbeidstakers andel	17 704 483	18 142 778	18 509 986	15 897 156	20 200 000	20 200 000
Premieavvik	-31 380 955	-47 249 008	-3 079 585	-61 494 793	-82 861 794	-101 821 850
Akkumulert premieavvik	-232 246 827	-248 887 152	-214 608 193	-235 807 627	-270 309 117	-312 992 204
Amortiseringskostnader	19 099 677	30 608 683	37 358 543	40 295 359	48 360 304	59 138 763
Brukt av premiefond	3 529 808	7 095 963	41 855 559	3 681 275	2 163 248	829 670
Egenkapitalinnskudd	773 335	865 562	918 444	900 273	800 267	1 050 000

Bruk av premiefond:

Kommunedirektøren skal i 2020 benytte premiefondet i HKP i stor grad for å dekke pensjonskostnadene.

Tilbakekjøp av eiendommer fra HKP:

Tilbakekjøp av Fayegården gjennomføres ikke. Bygget forblir i HKP sitt eie og kan leies ut til Østfoldmuseene. HKP og Østfoldmuseene kan selv avtale oppgraderinger av bygget. Halden kommune inngår avtale med HKP om å kjøpe seg ut av eksisterende leiekontrakt. Det avsettes 10 millioner kroner i driftsbudsjettet/kommunalavdeling Teknisk, som finansieres ved bruk av avsetning til egenkapitalfinansieringsfond i driftsbudsjettet for 2020. Samtidig sløyfes avsatt investeringskostnad på 24,66 millioner kroner i investeringsbudsjettet.

FairTrade kommune

Kommunedirektøren iverksetter arbeide med å gjøre Halden til en FairTrade godkjent kommune.

Kriterier for anbud og innkjøp i kommunen

Kommunedirektøren skal sørge for at kommunen gjennom sine anbud og innkjøp motvirker sosial dumping, styrker fagopplæringen, sikrer at Oslo- modellen virker, stiller tydelige klima- og miljøkrav til leverandører, entreprenører og vektlegger kjøp av kortreist mat og tjenester.

Områdeløft Nord

Som tidligere skal satsingene innen områdeløft nord følges opp og framdrift rapporteres på fortløpende.

Kjøttfritt alternativ

I alle politiske møter hvor det serveres mat skal det alltid finnes et kjøttfritt alternativ. Redusert kjøttforbruk har stor klima, miljø- og helsegevinst og kommunedirektøren bes ta ansvar for å se på kjøttfritt alternativ, av god kvalitet, i alle kommunens virksomhet.

Gjenbruks- og sirkulær økonomi

Kommunedirektøren skal legge til rette for økt materialgjenvinning og gjenbruk av ressurser.

Læringer

Kommunedirektøren bes ta ansvar for å sikre tilstrekkelig antall lærlingeplasser i egen kommunal regi.

Heltidskultur

Samarbeidspartiene støtter igangsettelsen av pilotprosjekter for heltidskultur i kommunen. Kommunedirektøren bes i forlengelsen av og i tråd med en påfølgende evaluering av prosjektene om å vurdere mulighetene for utvide dette til et mer helhetlig prosjekt som gjelder for hele kommuneorganisasjonen.

Midlertidige ansatte, variabel lønn og innleie av vikarbyråer

Bruken av midlertidige ansatte, variabel lønn og innleie av vikarbyråer skal reduseres. Kommunedirektøren bes utrede det totale omfanget av alle ulike utgiftsposter knyttet til dagens situasjon, redegjøre for muligheter og utfordringer og legge fram en helhetlig plan for hvordan en slik reduksjon kan oppnås. Planen bør ses i sammenheng med rekruttering og arbeidet med heltidskultur i kommunen.

Gebyrregulativet

Samarbeidspartiene ønsker å stimulere folk i Halden til å kildesortere bedre. Levering av avfall på Rokke under 150 kilogram gjøres gratis for private. Betalingen på 100 kroner når private leverer på Rokke sløyfes og kompenseres ved å øke renovasjonsgebyret med 180 kroner.

Budsjettskjema

Budsjettskjema 1A – drift

Budsjettskjema 1A	Budsjett 2020	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
Rammetilskudd	-985 108 000	-928 225 000	-895 177 122
Inntekts- og formuesskatt	-795 573 000	-757 324 000	-758 714 290
Eiendomsskatt	-69 341 000	-77 230 000	-103 590 336
Andre generelle driftsinntekter	-4 184 000	-4 226 000	-5 348 883
Sum generelle driftsinntekter	-1 854 206 000	-1 767 005 000	-1 762 830 631
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	1 558 145 182	1 474 929 138	1 466 203 515
Avskrivninger	0	0	0
Sum netto driftsutgifter	1 558 145 182	1 474 929 138	1 466 203 515
Brutto driftsresultat	-295 760 818	-292 075 862	-296 627 117
Renteinntekter	-7 500 000	-6 000 000	-6 455 421
Utbytter	-5 000 000	0	-4 429 983
Renteutgifter	80 887 281	77 829 000	51 586 670
Avdrag på lån	103 283 000	84 850 000	71 692 387
Netto finansutgifter	171 670 281	156 679 000	112 393 653
Motpost avskrivninger	-115 612 803	-113 849 000	-94 139 927
Netto driftsresultat	-8 477 734	-21 547 862	-90 093 536
Disponering eller dekning av netto driftsresultat			
Overføring til investering	5 000 000	0	284 780
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-6 522 266	-14 752 138	-27 742 197
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	10 000 000	36 300 000	-156 958 972
Dekning av tidligere års merforbruk i driftsregnskapet	0	0	214 858 972
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	8 477 734	21 547 862	30 442 583
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	-59 650 953

Budsjettskjema 1B – drift

Budsjettskjema 1B	Budsjett 2020	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
Sentraladministrasjon	116 888 210	112 990 935	102 473 664
Kultur & Idrett	61 025 528	46 685 900	45 546 312
Kommunalavdeling Undervisning & Oppvekst	696 955 001	658 011 001	646 587 851
Kommunalavdeling Helse og omsorg	676 750 640	644 571 000	624 079 595
Kommunalavdeling Teknisk	101 948 526	88 678 002	82 331 778
NAV	63 671 312	60 163 899	56 866 236
Fellesfunksjoner	-22 846 572	-14 375 737	-5 450 573
VAR og Havn	0	0	0
Sum bevilgninger drift, netto	1 694 392 645	1 596 725 000	1 552 434 863
Herav:			
Avskrivninger	115 612 803	113 849 000	94 139 927
Netto renteutgifter og -inntekter	26 786 926	22 329 000	19 768 618
Avdrag på lån	70 000	370 000	65 000
Overføring til investering	0	0	280 031
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-6 522 266	-14 752 138	-27 742 197
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	0	0	73 826 426
Korrigert sum bevilgninger drift, netto	1 558 445 182	1 474 929 138	1 466 203 515

Budsjettskjema 2A – investering

Budsjettskjema 2A	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Investeringer i varige driftsmidler	625 447 660	802 697 000	619 495 619
Tilskudd til andres investeringer	0	11 420 000	2 363 369
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	1 050 000	1 050 000	900 273
Utlån av egne midler	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0
Sum investeringsutgifter	626 497 660	815 167 000	622 759 261
Kompensasjon for merverdiavgift	-60 576 834	-105 316 000	-80 588 326
Tilskudd fra andre	0	-150 000 000	-3 457 000
Salg av varige driftsmidler	-10 000 000	-10 000 000	-12 060 162
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0
Utdeling fra selskaper	0	0	0
Mottatte avdrag på utlån av egne midler	0	0	0
Bruk av lån	-629 920 826	-619 851 000	-572 813 922
Sum investeringsinntekter	-700 497 660	-885 167 000	-668 919 410
Videreutlån	70 000 000	60 000 000	37 604 308
Bruk av lån til videreutlån			
Avdrag på lån til videreutlån	19 500 000	18 000 000	16 810 601
Mottatte avdrag på lån til videreutlån	-19 500 000	-18 000 000	-28 491 415
Netto utgifter videreutlån	70 000 000	60 000 000	25 923 494
Overføring fra drift	-5 000 000	0	-284 780
Netto avsetninger til eller bruk av bundne investeringsfond	0	0	12 593 301
Netto avsetninger til eller bruk av ubundet investeringsfond	9 000 000	10 000 000	7 928 135
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	4 000 000	10 000 000	20 236 655
Fremført til inndekning i senere år (udekket)	0	0	0

Budsjettskjema 2B – investering

Budsjettskjema 2B	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Sentral/felles	12 042 230	13 810 000	29 384 945
Kultur & Idrett	24 420 540	14 585 000	1 259 242
Kommunalavdeling Undervisning & Oppvekst	23 342 000	162 750 000	153 395 485
Kommunalavdeling Helse og omsorg	107 231 500	242 322 000	243 944 827
Kommunalavdeling Teknisk	131 190 880	124 026 000	33 796 762
VAR og Havn	327 220 510	245 204 000	157 714 357
Investeringer i varige driftsmidler	625 447 660	802 697 000	619 495 619

	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Tap på fordringer og garantier	0	0	496 373
Andre overføringsutgifter	0	11 420 000	1 866 996
Tilskudd til andres investeringer	0	11 420 000	2 363 369

	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Kjøp av aksjer og andeler	1 050 000	1 050 000	900 273
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	1 050 000	1 050 000	900 273

	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Lån til andre formål	0	0	0
Utlån av egne midler	0	0	0

Sum bevilgninger	626 497 660	815 167 000	622 759 261
------------------	-------------	-------------	-------------

Budsjettskjema 3B

Budsjettskjema B3	Budsjett 2020	Oppr. budsjett 2019	Regnskap 2018
Rammetilskudd	-985 108 000	-928 225 000	-895 177 122
Inntekts- og formuesskatt	-795 573 000	-757 324 000	-758 714 290
Eiendomsskatt	-69 341 000	-77 230 000	-103 590 336
Andre skatteinntekter	0	0	-40 770
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-52 915 458	-79 148 227	-116 695 070
Overføringer og tilskudd fra andre	-237 477 167	-221 298 805	-270 955 004
Brukerbetalinger	-67 464 481	-59 203 832	-56 385 920
Salgs- og leieinntekter	-276 519 454	-237 960 156	-248 582 620
Sum driftsinntekter	-2 484 398 560	-2 360 390 020	-2 450 141 132

Lønnsutgifter	1 168 545 557	1 103 733 382	1 127 540 785
Sosiale utgifter	331 648 673	326 792 387	312 011 052
Kjøp av varer og tjenester	640 669 761	608 116 101	649 291 430
Overføringer og tilskudd til andre	164 286 554	144 472 288	158 810 676
Avskrivninger	115 612 803	113 849 000	94 139 927
Sum driftsutgifter	2 420 763 348	2 296 963 158	2 341 793 870

Brutto driftsresultat	-63 635 212	-63 426 862	-108 347 262
-----------------------	-------------	-------------	--------------

Renteinntekter	-8 400 000	-6 000 000	-6 455 421
Utbytter	-5 000 000	0	-4 429 983
Renteutgifter	80 887 281	77 829 000	51 586 670
Avdrag på lån	103 283 000	84 550 000	71 692 387
Netto finansutgifter	170 770 281	156 379 000	112 393 653

Motpost avskrivninger	-115 612 803	-114 500 000	-94 139 927
-----------------------	--------------	--------------	-------------

Netto driftsresultat	-8 477 734	-21 547 862	-90 093 536
----------------------	------------	-------------	-------------

Budsjett for 2020

Disponering eller dekning av netto driftsresultat			
Overføring til investering	5 000 000	0	284 780
Netto avsetninger til eller bruk av bundne driftsfond	-6 522 266	-14 752 138	-27 742 197
Netto avsetninger til eller bruk av disposisjonsfond	10 000 000	36 300 000	-156 958 972
Dekning av tidligere års merforbruk	0	0	214 858 972
Sum disponeringer eller dekning av netto driftsresultat	8 477 734	21 547 862	30 442 583
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	0	0	-59 650 953

Forord

I kommunedirektørens forslag til årsbudsjett for 2020 videreføres en positiv driftsmargin på 40 millioner kroner til avsetning til fond. Dette for å fortsette å bygge opp de nødvendige økonomiske reservene kommunen bør ha fremover; Fond til å møte generelle svingninger i skattenivå, til å møte rentesvingninger der de økonomiske konsekvenser vil øke med en økende gjeldsgrad og til slutt nødvendig egenkapital til fremtidige investeringer. En økonomisk robust kommune er et viktig element i den omstillingstiden vi er inne i.

Gjennom 2019 har vi markert oss positivt på flere arenaer knyttet til våre innovasjonsprosjekter. Målsettingen om å være Norges mest innovative kommune er en god og viktig målsetting, og gir rom for handling. I 2020 skal vårt innovasjonsarbeid styrkes, de gode ideene skal fanges blant våre ansatte og innbyggere og settes i system i forhold til å kunne bearbeides videre. Vi skal være en organisasjon som tar medarbeiderdrevet innovasjon på alvor. Dette skal bidra til gode og effektive løsninger for innbyggere i fremtiden.

Det gode samarbeidet mellom kommunen, private aktører/bedrifter og academia er viktig å fortsette utviklingen av. Samtidig vokser det frem et tettere og mere formelt samarbeid med andre kommuner i Østfold, gjennom «DigiViken Øst», og med kommuner i Viken, gjennom «DigiViken». Dette er viktige samarbeid for å få til nødvendig omstilling av systemer og tjenester frem mot 2030.

I budsjett 2020 fremlegges også det første klimabudsjettet for Halden kommune. Halden kommune følger opp globale og nasjonale målsettinger lokalt. Utfordringen på området er store og klimaendringer kommer raskere og raskere i større og større omfang. Det er viktig å handle nå – innenfor de områdene vår praksis kan gjøre en forskjell. Små handlinger kan medføre store endringer.

Budsjettforslaget som legges frem er stramt. Det har vært nødvendig å gjøre vanskelige prioriteringer for å skaffe rom til å finansiere nødvendige prioriteringer som bl.a. omstilling, kompetanseheving, styrking av forebyggende arbeid og tjenestegjennomgang. Formålet med disse prioriteringene er å fortsette forbedringsarbeid for å være forberedt for omstillingen som vi er i, og som vil prege virksomheten vår fremover.

Gjennom bredt lederutviklingsprogram har vi arbeidet med å bygge organisasjonskultur gjennom 2019. Dette arbeidet fortsetter i 2020. Kraften som ligger i motiverte medarbeidere vil være den viktigste ressursen i det å lykkes med kontinuerlig høyt driftspress og samtidig flere endringsprosesser. Med praktisering av verdiene våre, tillit, åpenhet, respekt og redelighet, i hverdagen og fokus på gode arbeidsmiljø skal vi forsterke organisasjonskulturen og bygge samhold i enda større grad.

Roar Vevelstad
Kommunedirektør

Bærekraftig utvikling

Flere og flere organisasjoner legger FN's bærekraftsmål til grunn for både drift og utvikling av sin virksomhet. Blant annet Viken Fylkeskommune, som er klar fra 2020, hever disse målsettingen høyt, og lar dette være en grunnleggende føring i alt arbeid.

Kommuneplanens samfunnsdel trekker frem at vi i de nærmeste årene vil stå overfor store klimautfordringer og økte sosiale forskjeller. Gjennom økonomiplanen 2020-2023, og nå budsjett 2020, vil kommunedirektøren konkretisere arbeidet ytterligere for hvordan vi skal løse morgendagens utfordringer, slik at vi kan fortsette med å gi gode velferdstilbud og skape gode levekår for Haldens innbyggere.

Samfunnsplanens målsetning er at i Halden skal arbeid, kunnskap og klima være viktigst – for i Halden tar vi vare på hverandre, samtidig som vi bygger fellesskapet for fremtiden. Samfunnet må gjøres mer bærekraftig, det betyr at vi skal forvalte eksisterende ressurser på en bedre måte, i stedet for å høste av tilveksten. Ved å legge FN's bærekraftsmål til grunn for både drift og utvikling vil Halden kommune ta sitt ansvar i dette arbeidet.

I Halden kommune arbeides det på flere plan for å nå FN's bærekraftsmål. Noen av målene faller inn under vår kjernevirksomhet, slik som god helse, god utdanning og rent vann og gode sanitærforhold. Andre finner vi igjen i kommunens ulike prosjekter. Kommunens mobilitetsprosjekt har fått anerkjennelse både nasjonalt og internasjonalt. Prosjektet bygger på at kommunens ansatte skal benytte innleide nullutslippsbiler i tjenesten, og at de samme bilene skal leies ut til innbyggerne på ettermiddager og helger. Kommunen har også mottatt Klimasatsmilder til prosjektet «Verdens beste kommune på digital matsvinnreduksjon». Kommunen vil i prosjektet implementere en digital løsning som skal bidra til bedre planlegging, oppfølging, logistikk og kvalitetssikring av matproduksjon i kommunen. Prosjektet hadde oppstart høsten 2019, og vil pågå ut desember 2020. Innovative anskaffelser i forbindelse med ENØK-tiltak vil også støtte oppunder en bærekraftig utvikling i kommunen.

Under Smart City-paraplyen arbeides det med idéer og prosjekter som har potensiale for energieffektivisering og klimagassreduksjon.

I de siste års budsjett- og økonomiplaner har kommunedirektøren pekt på 5 strategiske grep for blant annet å øke attraktiviteten knyttet til næringslivsetablering og boligetablering, løse utfordringer blant barn og unge relatert til barnefattigdom og utdanningsløpet, samt legge til rette for en bærekraftig vekst som ivaretar miljø, klima og natur slik at etterfølgende generasjoner kan ha et solid fundament å bygge videre på. Til grunn for dette ligger økonomisk handlefrihet som er helt avgjørende for å lykkes med arbeidet. Områdene er løftet ut og på den måten gitt ekstra fokus fordi de anses som spesielt viktig og grunnleggende i forhold til å styre utviklingen i den retning som er uttrykt ønske om i det vedtatte planverket. Disse 5 strategiske grepene må sees på som en helhet og kan relateres til målsettingene i samfunnsplanen som er nevnt foran. Disse er nevnt under. Disse 5 strategiske grepene favner på mange måter flere av de 17 bærekraftsmålene FN har definert.

Strategiske grep

De fem overordnede målsettingene som kommunedirektøren tidligere har pekt på videreføres i budsjett 2020.

I de siste års budsjett- og økonomiplaner har kommunedirektøren pekt på 5 strategiske grep for blant annet å øke attraktiviteten knyttet til næringslivsetablering og boligetablering, løse utfordringer blant barn og unge relatert til barnefattigdom og utdanningsløpet, samt legge til rette for en bærekraftig vekst som ivaretar miljø, klima og natur slik at etterfølgende generasjoner kan ha et solid fundament å bygge videre på. Til grunn for dette ligger økonomisk handlefrihet som er helt avgjørende for å lykkes med arbeidet.

Økonomisk handlefrihet	Ledelsesrom - Fullmaktsrom. Målet er en effektiv og interessant kommune å bo og jobbe i
Forbedret folkehelse	En positiv utvikling i forhold som påvirker folkehelsen til enkelt individet er viktig - det medfører økt livskvalitet, et «sunnere» liv med glede og overskudd – og bidrar til et samfunn hvor det er godt å leve. Delområder er Bolig for velferd, Mangfold og inkludering, Bekjempelse av fattigdom, utdanningsløpet.
Nærings- og sysselsettingsplan	Befolkningsvekst - yrkesaktivitet og sysselsetting grad er avgjørende for en positiv utvikling av samfunnet
Et godt sentrum	Sentrum har et fortetningspotensiale på 1 000 boliger. Dette må gjøres med kvalitet. Et livskraftig sentrum vil være attraktivt i fht vekst. Dette vi også gi grunnlag for valg og utvikling av klimakloke løsninger og vi blir en klimaklok kommune
Klima og miljø	Vi har bare en klode. Vi er en del av internasjonal orden og har gjennom avtaler påtatt oss forpliktelser til å bidra til en bedre verden - med et fremtidspotensiale

Kommunedirektøren mener det vil være viktig med fokus for å se handlinger i forhold til nevnte områder.

Økonomisk handlefrihet

Økonomisk handlefrihet er per definisjon det kommunen sitter igjen med etter at alle lovpålagte oppgaver og en definert tjenestestandard er dekket. Det å ha økonomisk handlefrihet innebærer at kommunen faktisk har reelle handlingsalternativer i form av prioriteringer.

Men, økonomisk handlefrihet handler også om å unngå situasjoner som fører kommunen inn i en økonomisk ubalanse med oppbygging av fremtidige gjeldsforpliktelser, redusert handlingsrom og en destruktiv runddans der taperne blir tjenestemottakerne.

Halden kommune er nå i en fase hvor det akkumulerte underskuddet er historie, og er i en posisjon for å kunne bygge opp et stabilt handlingsrom.

I den anledning vil kommunedirektøren fremheve noen konkrete målsettinger for et tilfredsstillende økonomisk handlingsrom.

Kontinuerlig forbedring/ digitalisering og effektivisering	Et strukturert arbeid knyttet til kontinuerlig forbedringsarbeid og et utstrakt digitaliseringsarbeid skal og må gi økt handlingsrom også i årene som kommer. Kommunedirektøren vil her peke på en negativ utvikling av kostratall målt som kostnad pr. «bruker», og vil i budsjettåret 2020 gjennomføre prosesser som vil bygge på de 3 strategiene/løpene som har vært lagt til grunn for arbeidet med budsjett- og økonomiplaner de siste årene. (1) Kontinuerlig forbedring/digitalisering med det vi så langt ser av tjenestegjennomgang/kostraanalyse basert på kostratall de 4 siste årene og benchmarking mot sammenlignbare og bestepraktis-kommuner, samt (2) konkurranseeksponering og (3) innovasjon/tjenestedesign.
Netto driftsresultat $\geq$ 1,75 % av driftsinntektene	I økonomiplanen 2020- 2023 er det vedtatt å holde det budsjetterte avsetningsnivået på om lag 40 – 45 mkr årlig. Dette tilsvarer et netto driftsresultat om lag 1,75 % av driftsinntektene (fratrasket inntekter fra VAR-sektoren), som er den generelle anbefalingen for netto driftsresultat i kommunesektoren. Denne avsetningen må videre fordeles på generelt disposisjonsfond, rente- og avdragsfond, samt egenkapitalfinansieringsfond for investeringsprosjekter.
Økt egenkapitalfinansiering av investeringer	I sak 2019/44 ble det vedtatt å innføre et krav om 25 % egenkapitalfinansiering for nye investeringsprosjekter fra 2023 etter en opptrapping fra 10 % i 2020. Det er viktig med tanke på bærekraften at kommunen evner å egenkapitalfinansiere deler av investeringene sine i fremtiden. Dette sammen med en oppbygging av fondsreservene er noe som på sikt vil gi et tilfredsstillende økonomisk handlingsrom. Dette behovet forsterkes ytterligere i en tid med reduksjon i statlige overføringer, høyere rentenivå og redusert handlingsrom knyttet til eiendomsskattepotensialet
Lederes handlingsrom	Kommunestyret har gjennom sitt delegeringsvedtak gitt Kommunedirektøren fullmakter. Respektive ledelsesledd i organisasjonen har sine delegerte fullmakter. Når disse fullmaktene er gitt er det viktig å ha leder som kan, vil og tørr bruke handlingsrommet som er gitt, til å drift og utvikle de tjenestene virksomheten har ansvar for. Gjennom vedtatt arbeidsgiverstrategi settes klare forventninger til ansatte, og gjennom disse ligger det et handlingsrom og med det en kraft som er viktig å benytte.
Disposisjonsfond på 8 %	Det vil i tiden som kommer være behov for å bygge opp et generelt driftsfond for å kunne møte uforutsette hendelser uten å gjøre drastiske kutt i driftsbudsjettene på kort sikt, bygge opp et rentefond for å motvirke raske svingninger i rentemarkedet, og til slutt behovet for å bygge opp et fond for egenkapitalfinansiering av investeringer. En generell anbefaling fra Fylkesmannsembetet er et disposisjonsfond i størrelsesorden 5 % av de samlede driftsinntekter. Med bakgrunn i det høye investeringsnivået i kommunen, og behovet for raskere oppbygging av fondet, settes målet på fondsstørrelsen til 8 % av driftsinntektene.

Forbedret folkehelseprofil

Det internasjonale samfunnet, og med det også Halden, står i dag overfor nye utfordringer. Økt levealder og bedre behandling fører til at flere lever med kroniske lidelser. Flere trenger tjenester, mens det vil være færre til å yte disse. Videre står vi globalt overfor en trend med sykdommer som i mange tilfeller er knyttet til livsstil, til hva vi spiser og drikker og til manglende fysisk aktivitet. Økonomisk vil denne utviklingen by på utfordringer.

I tråd med Folkehelseloven er det en ønsket utvikling hvor det forebygges i stedet for å repareres. Et systematisk folkehelsearbeid over tid er i så måte viktig både i et samfunnsøkonomisk perspektiv og hva gjelder den enkelte. Det er viktig å tenke folkehelse i alt vi gjør, inkludert i kommunens planprosesser.

Kommunedirektøren har lagt opp til et større fokus på aktivitet og en bevisstgjøring på hvordan aktiviteten påvirker folkehelsen. Forskning viser at universelle tiltak har bedre effekt enn individuelle tiltak. Systematisk arbeid med folkehelse skal fortsatt inn i handlingsplaner og tiltak på alle nivåer. Kommunedirektøren har lagt grunnlaget for dette ved å sørge for at folkehelse er et sentralt tema i sentrumsplanen, og samfunnsplanen som er basert på Halden kommunes oversiktsdokument. Prioriteringer av arbeidet må gjøres innenfor kommunens økonomiske rammebetingelser.

I 2020 fortsetter derfor arbeidet innenfor ulike områder.

- * folkehelse sentralt i alt planarbeid
- * Videreføre frisklivssentral
- * arbeide videre med sertifisering av helsefremmende skoler og barnehager
- * utvikle hverdagsrehabiliteringskonsepter og fokusere på egenmestring
- * utvikle endringskompetanse og konsept/systemer rundt ernæring

Forebyggende arbeid

I alle sammenhenger uansett sektor og tjeneste så er det viktig å ha en inngang i forhold til det forebyggende perspektivet for å redusere omfanget av enkeltvedtak, og redusere omfanget av belastninger. Denne vinklingen følges opp i alt pågående plan og utviklingsarbeid.

Utdanningsløpet

Folkehelsen kan i stor grad knyttes til utdanningsnivået i befolkningen. Lengre utdanning fører til bedre folkehelse. Derfor blir det viktig å se på utdanningsløpet som en del av folkehelseperspektivet.

Halden skal arbeide målrettet for at kommunen blir det beste sted å være og dette innebærer også en god mestringskultur i hele barnets oppvekst. Helhet og sammenheng i hele utdanningsløpet innebærer økt fokus på informasjons- og kunnskapsoverføring mellom enhetene på ulike nivåer. Barn og unge skal settes i stand til å mestre en ukjent fremtid. Å utvikle barnehagen og skolens praksis med hensyn til barnets/elevens læring er et kontinuerlig arbeid. For å legge til rette for elevenes utvikling av kompetansene for fremtiden, må undervisningen bygge på forsknings- og erfaringsbasert kunnskap og være tilpasset elevenes læringsbehov. Lærerne må legge til rette for elevenes dybdelæring, progresjon og aktive rolle i undervisningen.

I Halden satses det på flere områder for å sikre et helhetlig utdanningsløp fra barnehagen til gjennomført grunnskoleopplæring og derfra over i videregående skole:

- Et trygt og utviklende læringsmiljø med nulltoleranse for mobbing

- Tidlig innsats og inkluderende læringsarenaer
- Digitale verktøy på alle nivåer
- Arbeid for best mulig læringsutbytte for den enkelte
- Økt fokus på evnerike elever – de har også krav på tilpasset opplæring
- Kompetente ansatte i barnehager og skoler
- God støtte- og veiledningsordninger rundt elever og ansatte (PPT, læringsmiljøteam, SMS m.m.)
- Elevbedrifter

Bekjempelse av fattigdom

NAV Halden skal bidra til sosial og økonomisk trygghet og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltagelse i samfunnet. Både kommunal og statlig styringslinje ved NAV Halden skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Arbeidet er både et sentralt mål og tiltak mot fattigdom.

- Å gi alle mulighet til å komme i arbeid
- Å gi barn og unge mulighet til å delta og utvikle seg
- Å bedre levekårene for de vanskeligst stilte

Lavinntekefamilier

Forskning viser at barn som vokser opp i familier der foreldrene har vært mottakere av sosialhjelp og trygdeytelser over tid, har større risiko for å falle utenfor arbeidslivet og bli avhengige av offentlige ytelser til livsopphold. Kunnskap og erfaring tyder på at bistanden til lavinntektsfamilier ikke har tilfredsstillende effekt for å bidra til at familiene blir økonomisk selvhjulpne gjennom arbeid – foreldrene forblir stønadsmottakere over lang tid

Kunnskap og erfaring viser at tjenestene til familiene i mange tilfeller ikke er godt nok samordnet. Fokusområdene for å få til et vellykket arbeid med familier er bolig, arbeid, økonomi og barnas situasjon. En samordnet innsats overfor disse familiene er helt nødvendig for å få en varig endring mot arbeid og utdanning, samt et godt sted å bo. Det krever en samordnet innsats fra flere kommunalavdelinger for at dette også skal bli kostnadseffektivt.

De viktigste tiltakene vi skal gjøre i fht å ha bærekraft i fremtiden, vil være å forhindre sosial arv ved å forebygge at barn i lavinntektsfamilier forblir fattige på grunn av manglende utdanning, arbeidsmuligheter og manglende sosial integrering.

Velferdspiloten

Velferdspiloten er et samarbeid på tvers av sektorer initiert av Fylkesmannen, IMDi Øst, Bufetat Øst, Østfold fylkeskommune, NAV Østfold, Husbanken Øst og Høgskolen i Østfold. Avtalen har som mål at alle innbyggere får et helhetlig bolig- og tjenestetilbud i tråd med sine behov og at kommunene opplever at regionale myndigheter er samordnet i Østfold.

Kommunen skal gjennom deltakelse i Velferdspiloten bidra til å utvikle en modell som skal hjelpe oss å løse komplekse velferdsutfordringer, identifisert av de ulike kommunalavdelingene i fellesskap. Arbeidet skal føre til nye rutiner for samhandling. Målet er å samordne tjenester til lavinntektsfamilier.

I forbindelse med arbeidet i velferdspiloten er det søkt om prosjektmidler fra fylkesmannen til prosjektet «Effektiv ressursbruk- samordnet bistand til lavinntektsfamilier». Midlene kommunen har mottatt er et tilskudd til utvikling av de sosiale tjenestene i NAV. Arbeidet skal bidra til å løse

utfordringene som Velferdspiloten avdekker, særlig opp mot kommunens boligforvaltning og Husbankens virkemidler.

Flere tiltak videreføres i for å nå målsettinger innenfor området «bekjempelse av barnefattigdom»:

- Familiekoordinatorer viderefører sitt arbeidet etter at HOLF(helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier) opphører som prosjekt i 2019.
- Skattkammeret ved Kirkens bymisjon bidrar til utlån av sportsutstyr
- Styrke arbeidet med utdanning og aktivitet gjennom alle virkemidler i NAV
- Tidlig og samordnet innsats i lavinntektsfamilier med sammensatte problemer og utfordringer skal ha fokus.
- Videreføre systematikk som fremkommer i prosjektet Velferdspiloten.

Mangfold og inkludering

Bosetting og integrering av flyktninger har fremdeles oppmerksomhet i budsjettperioden. Det har kommet færre nye til landet i 2018 og 2019, det er fremdeles usikkert hvordan situasjonen utvikler seg i Europa og verden for øvrig i budsjettperioden. For 2020 er det kommet anmodning om 10 personer. Kommunedirektøren har i budsjettforslaget ikke tatt høyde for at Halden kommune skal ta imot ytterligere flyktninger. Det er fremdeles flykninger fra tidligere mottak som ikke er i utdanning og jobb, og det er utfordringer knyttet til integrering. Kommunedirektøren ønsker å lykkes med disse før ytterligere mottak gjøres.

I 2020 vil antall personer i introduksjonsprogrammet være redusert til ca 25 personer. De øvrige har avsluttet sitt toårige program, eller har utvidet til det tredje året. Systematisk arbeid med å bistå til at den enkelte kommer ut i hensiktsmessig arbeid eller utdanning pågår kontinuerlig, og må ha stort fokus i alle instanser.

Inkludering i arbeidslivet kan løse store samfunnsutfordringer. Mange av de som faller utenfor arbeidsmarkedet har først og fremst mangel på kompetanse. NAV jobber i samarbeid med andre statlige og kommunale etater med å gi folk en mulighet gjennom meningsfylt aktivitet og arbeid.

Handlingsplan for mangfold og integrering 2017 – 2020 er vedtatt. Flere kommunalavdelinger og NAV er ansvarliggjort i planen. Temaet mangfold og inkludering har også fått fokus i Samfunnsplanen. De frivilliges innsats vil også være viktig for å kunne realisere målsettinger knyttet til inkluderingsarbeidet.

Politirådet, som er etablert i Halden, fortsetter sitt arbeid . Sentrale myndigheter har et økt fokus på kommunenes ansvar for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Utfordringer knyttet til problematikken rammer like gjerne etniske nordmenn som personer med annen etnisk opprinnelse. Opplevd utenforskap må møtes med god kunnskap, og den skal gi trygghet og grunnlag for forutsigbarhet med hensyn til evne og kapasitet til å håndtere bekymring når den oppstår. Halden har sammen med andre kommuner gjennomført kompetansehevede tiltak.

Boligsosialt program

Halden kommune har siden 2016 vært deltaker i Husbankens By- og tettstedsprogram. Programmet er Husbankens operasjonalisering av strategien «Bolig for velferd». Programavtalen spesifiserer hovedsatsningsområdene og gjelder for perioden 2016-2020. Det er laget en handlingsplan for programmet og det utarbeides årlig en behovsmelding og tiltaksplan som beskriver henholdsvis kommunens behov for Husbankens virkemidler og prioriterte satsningsområder.

Programavtalen og satsningsområdene tar utgangspunkt i de tre hovedmålsettingene i strategiplanen «Bolig for velferd»; «Alle skal bo trygt og godt», «Alle med behov for tjenester, skal få hjelp til å mestre boforholdet» og «Den offentlige innsatsen skal være helhetlig og effektiv». Hensiktene med programavtalen er å bidra til prioritet og fremdrift, og at samarbeidet mellom Husbanken og kommunen gir et bevisst forhold til de prioriterte tiltakene og virkemidler innenfor dette området.

Som strategien «Bolig for velferd» beskriver, handler det boligsosiale området om mer enn spesifikke boliger og tjenester til bestemte målgrupper. Det handler vel så mye om å se alle faktorer i sammenheng, og å ha et bevisst forhold til planer og tiltak som påvirker muligheten den enkelte har til å skaffe seg bolig. Tilgang på boliger, leiepriser, salgspriser, finansieringsløsninger, standard på boligmassen generelt i kommunen, grad av universell utforming, bomiljø, oppvekstmiljø, helse, arbeidsmarked og utdanning er alle eksempler på sentrale faktorer. For å nå målsettingene i «Bolig for velferd» må det derfor jobbes helhetlig på tvers av sektorer. Relevante planer og tiltak må samkjøres, slik at det boligsosiale fokuset inkluderes i aktuelle planprosesser.

Som en følge av behovet for å jobbe helhetlig og på tvers av sektorer, har programarbeidet i 2019 blitt sett i sammenheng med kommunens deltakelse i «Velferdspiloten». «Velferdspiloten» har bakgrunn i Fylkesmannens samordningsrolle og kommunenes ønske om å møte en mer samordnet stat. Dette innebærer at de regionale statlige aktørene (Fylkesmannen, Nav, Fylkeskommunen, Husbanken, Barne-, ungdoms- og familieetaten, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, Høgskolen og Politiet) skal bidra til å løse de deltakende kommunenes aktuelle velferdsutfordringer. Halden har valgt satsningsområdene Tidlig innsats, Frivillighet og Bolig for velferd. Felles for de tre områdene er at barn i lavinntektsfamilier er målgruppen for arbeidet.

Fokuset på lavinntektsfamilier har i 2019 blitt konkretisert gjennom Husbankens metode «Eie først». Denne tilnærmingen innebærer at kommunen innvilger Startlån til familier som på det aktuelle tidspunktet ikke har en økonomi som forsvarer låneopptak, men som på sikt forventes å øke sin inntekt. For å lykkes med denne metoden kreves det utstrakt samarbeid mellom tjenestene som kjenner familien og bruk av alle virkemidlene som ligger i Husbankens startlånsordning. Det er ønskelig at arbeidet med «Eie først» videreføres i 2020, og at det settes av startlånsmidler spesielt til denne målgruppen.

Siden 2017 har kommunen mottatt midler fra Fylkesmannen til prosjektet «Boligstandard og gjennomstrømning». Målsetningen har vært å se på tilstanden, bruken av kommunalt disponerte boliger og boliger hvor kommunen stiller depositumsgaranti. I starten av 2020 vil det bli laget en rapport som oppsummerer funnene i prosjektet.

Tjenester og tiltak for grupper som av ulike grunner har vansker med å mestre boforholdet, er også en sentral del i programarbeidet. I den sammenheng er Miljøvaktmestertjenesten en sentral aktør som har, og vil ha en viktig rolle også i 2020 for innbyggere som har utfordringer knyttet til å mestre et boforhold. Videre arbeides det med å etablere «robuste boliger» til den gruppen som har størst vansker med å skaffe og beholde en trygg og god bolig.

Husbanken har signalisert at deres hovedfokus i 2020 vil være på barn i lavinntektsfamilier og personer med rusavhengighet og psykiske lidelser.

For 2020 skal Halden kommune levere behovsmelding og oppdatert aktivitetsplan. Dette vil ta utgangspunkt i de satsningsområdene som er identifisert i handlingsplanen og videreføring av aktivitetene fra 2019. Her vil også kommunens aktuelle behov for Husbankens virkemidler framkomme

Næringsutvikling

Halden kommune har vært bidragsyter i utarbeidelsen av Strategisk Næringsplan 2015-2020 i samarbeid med Halden Næringsråd. I denne planen har kommunen selv satt seg følgende mål:

1. Være et godt og tydelig vertskap for næringslivet
2. Halden kommune – den etableringsvennlige kommunen
3. Videreføre støtte til NCE og være en spennende og krevende bidragsyter
4. Halden kommune skal være den mest innovative kommunen i Norge.

Den strategiske næringsplanen er et viktig verktøy for at kommunen skal kunne bidra til å styrke det eksisterende næringslivet, utvikle nye arbeidsplasser og bidra til flere nyetableringer. Sammen med bosetting er arbeidsplasser selve grunnlaget for økonomisk aktivitet og utvikling. Imøtekommenhet, dialog og det å være på tilbudssiden er helt sentrale elementer i kommunens satsing på området.

Halden Næringsråd består av representanter fra de fleste næringene i byen og har gitt kommunen en bred kontaktflate mot ulike bransjer i Halden. Halden Næringsråd går i 2020 over i en ny fase, fra en organisasjon som er drevet på dugnad til en ny organisasjon, Halden Næringsutvikling som ansetter en daglig leder og profesjonaliserer organiseringen av næringslivet i Halden. Halden kommune ønsker dette samarbeidet velkommen og har økt tilskuddet for, først og fremst, å øke sysselsettingsgraden blant byens innbyggere.

Ut over dette samarbeider kommunen med bl.a. Østfold Fylkeskommune, Regionalpark Haldenkanalen, Haldenvassdragets Kanalselskap, Visit Østfold, Visit Halden, Svinesundskomiteen og ulike interregionale prosjekt i forbindelse med næringsutvikling. Den brede kontaktflaten gjør kommunen i stand til å fange opp enkeltbedrifter og prosjekter og forsøker å tilrettelegge og bistå med å knytte kontakter, søke økonomiske støtte og annen bistand.

Halden kommune har fokus på regionalt samarbeid, og har tatt et strategisk valg i overgangen til Viken - et mye større fylke, å samarbeide nært med Søndre Viken Næringsregion. Søndre Viken Næringsregion består av kommunene Hvaler, Fredrikstad, Sarpsborg, Rakkestad og Halden Kommunene i næringsregionen samarbeider om felles prosjekter som skal styrke næringsutviklingen i regionen.

Oppstartsbedrifter blir henvist til Etablererservice/Næringshagen Østfold, Drivhuset, Innovasjon Norge eller Smart Innovation Norway.

I nærings- og utviklingsanalys 2016 - 2022 blir det blant annet pekt på at Halden får en netto tilflytting hvert år, men sysselsettingsprosenten går nedover. Halden har en stor netto utpendling, fortrinnsvis til Nedre Glomma.

Det er store krav til omstilling i arbeidslivet. Halden har en lang industrihistorie, og ca. 18% av de yrkesaktive jobber innen industrien. Denne bransjen opplever en økende grad av digitalisering og automatisering, som igjen gir avskalling av arbeidsplasser med lav formell kompetanse til fordel for nye arbeidsplasser som krever en høy grad av formell kompetanse.

Det vil være viktig med videre- og etterutdanning i samarbeid med Høgskolen i Østfold, kompetanseforum Østfold og bedriftene i regionen.

Halden kommunen har initiert et HR-nettverk som skal ha fokus på å rekruttere og beholde kunnskaps-tilflyttere til eksisterende næringsliv, samt å koordinere aktiviteter og informasjon om bo, oppvekst og fritidstilbud for tilflyttere. Videre er det en målsetting at de som studerer i Halden blir boende i Halden etter endt studietid.

I Nyskappings- og utviklingsplan 2017 – 2022 har Halden kommune vedtatt å satse på næringsutvikling innenfor følgende innsatsområder:

1. Energi og digital innovasjon
2. Arrangement
3. Knoppskyting i eksisterende virksomheter
4. Andre gode prosjekt

Det er et sterkt miljø innen energi og digital innovasjon med NCE, IFE, HIØ, Nexans, Norske Skog med flere. Kommunen har et nært og godt samarbeid med aktørene. Halden har opparbeidet en sterk posisjon som arrangementsby og samarbeider tett med bl.a. Visit Halden, Visit Østfold, Opera Østfold, Det Norske Blåseensemble, Allsang på Grensen, Fredriksten festning og med de største arrangørene for å skape næringsutvikling rundt arrangementene. Kommunen har forenklet søknadsprosedyren for arrangører og holder regelmessige frokostmøter for arrangører og besøksnæring. Halden kommune har en arrangementsplattform som skal skape nye arbeidsplasser og denne plattformen vil bli videreutviklet i 2020.

Halden kommune vil i 2020 ta initiativ til at det blir en felles programmering av arrangementene i Halden. Prosessen rundt både hvilke arrangement som bør være i Halden, hvilken arena arrangørene skal benytte og til hvilket tidspunkt, skal i størst mulig grad koordineres. En arrangementskoordinator vil sikre at arrangører får høy grad av service og vedkommende skal bistå i et nært samarbeid, internt i Halden kommune og eksternt med arrangørene, slik at arrangementene i Halden blir vellykkede.

Norsk Nukleær Dekommisjonering (NND), har etablert seg i Halden. NND er et nasjonalt organ for opprydding etter Norges nukleære virksomhet. Det vil være muligheter for å skape nye arbeidsplasser i forbindelse med opprydding og håndtering av nukleært avfall. Halden kommune samarbeider nært med både NND og IFE for å sikre dette.

En ny nærings- og sysselsettingsplan er under utarbeidelse. Hovedfokus i planen blir å sikre arbeidsplasser og legge til rette for nye (øke sysselsettingsgraden). I prosessen er det viktig å komme fram til en felles forståelse av kommunens og næringslivets utfordringer og foreslå tiltak til disse. Det skal legges vekt på et godt og faglig grunnarbeid i tett samarbeid med næringslivet i kommunen, i tillegg til offentlige myndigheter, nabokommuner, innbyggere, frivillig sektor og øvrige deler av kommuneorganisasjone

Et godt sentrum

Sentrumsutvikling med etablering av nye boenheter, handel og næringsvirksomhet vil også være med på å styrke folkehelseprofilen. Etablering av områdeløftet i sentrum nord, vil på mange måter være navet i denne utviklingen, og vil kunne føre med seg flere positive synergieffekter i form av andre etableringer i nærmiljøet. Prosjektet vil også kunne gi sentrum et attraktivt løft som vil bedre bo- og oppvekstvilkårene i sentrum. Et områdeløft har som regel et tidsperspektiv på 3-5 år.

Kommunedirektøren er i slutfasen med prosesser knyttet til å planlegge innhold i OS allé 3 (tidligere Halden storsenter). Målsettingen er at utbygging av Os skole og arena sammen med utvikling av Halden storsenter og andre bygg/tomter skal bidra til et områdeløft for sentrum nord.

I den vedtatte sentrumsplanen er fortetting av boliger en målsetting, og mye av behovet fremover skal dekkes gjennom fortettinger nettopp i sentrum. Ambisjonen er å legge til rette for opp mot 1000 nye boenheter i sentrumssonen. Fortettingen i sentrum vil skje gjennom både utvikling av nye områder, men også gjennom at det legges til rette for boliger gjennom transformering av eksisterende områder.

Flere kvartaler i sentrum nord vil bli berørt av at kommunale aktiviteter og formålsbygg blir flyttet på/fra og vil gi fremtidige områder for boligetablering. Dette vil samlet gi økt bosetting i sentrum.

Bane Nord har frigitt området ved Tyska/Hollenderen som de hadde båndlagt med tanke på ny jernbane. Dette gjør at utbygger nå har startet prosess med å planlegge for en utvikling av området.

Ny skole, idrettshall og basishall:

Bakgrunnen for dette prosjektet er at det gjennom sentrumsplanarbeidet ble pekt på flere grep som bør gjøres for å styrke sentrum for boligbygging, handel og næringsvirksomhet. Det viktigste grep på dette, iflg. ulike forskningsrapporter, er å utvikle et godt skole- og fritidstilbud. Gjennom realisering av et slikt prosjekt kan ulike uheldige utviklingstrender for sentrum motvirkes. Statlige og regionale føringer på bærekraft og krav til mere miljøvennlige løsninger peker på sentrumsutvikling som motor i dette arbeidet.

Klima og miljø

Nasjonalt finnes det et flertall av mål for klimapolitikken her til lands. Målene som er satt for perioden 2030 – 2050 er lovfestet gjennom en ny klimalov som trådte i kraft i 2018.

Det overordnede målet er at Norge skal redusere klimagassutslippene med minst 40 % i 2030 sammenlignet med 1990, og 85 % til 90 % i 2050.

Norge har også ratifisert Parisavtalen som blant annet binder medlemslandene til å forsøke å nå halvgradersmålene. Både klimaloven og ratifiseringen av Parisavtalen medfører store krav om handling dersom målene skal nås.

Halden kommune må på lik linje med alle andre kommuner i landet bidra slik at klimamålene kan nås. EU's klimaregelverk består av tre pilarer som er

- Kvotesystemet som dekker utslipp fra industri og petroleum. Arbeidet videreføres
- Forordningen om innstasfordelingen som dekker utslipp fra transport, oppvarming av bygg, jordbruk og avfall hvor Norge skal kutte utslippene med 40 %.

- Regelverket for bokføring av skog- og arealbruk hvor de samlede utslippene av klimagasser fra skog- og arealbruk ikke skal overstige opptaket av klimagasser.

Samfunnsplanene peker på noen av de utfordringene som vil medføre en endret måte å tenke på. Samfunnet må gjøres mer bærekraftig som betyr at vi må forvalte eksisterende ressurser på en bedre måte i stedet for å høste av tilveksten. Dette vil igjen medføre at arealbruken vil bli strammere og tiltak for å forebygge og hindre klimaskapte hendelser vil ha stort fokus i hele planperioden.

For å møte fremtidige forventninger til kommunen har kommunedirektøren lagt vekt på at alle avdelinger må ta miljøtankegangen inn i sitt daglige virke, både på drift, nybygg og innkjøp.

Klimabudsjett

Innledning

Klima og energiplan er under utarbeidelse, og etter at planprogrammet ble vedtatt har det blitt startet opp et prosjekt om innføring av klimabudsjett mellom Halden, Fredrikstad, Sarpsborg, Nye Moss, Råde, Indre Østfold, fylkeskommunen og Klima Østfold. Siden dette er en kommunedelplan med krav til årlig rullering av handlingsplan, kan et klimabudsjett fungere som handlingsplan. Kommunedirektøren ønsker med bakgrunn i dette at klimabudsjettet inngår i det ordinære plan- og budsjettarbeidet. På den måten vil en sikre kontinuerlig oppfølging av klimatiltak i kommunen.

Klimabudsjettet er et viktig styringsverktøy for kommunen i arbeidet med å nå målsetningene om utslippskutt. Klimabudsjettet kvantifiserer hvor mye klimagasser som kuttes gjennom de foreslåtte tiltak og kostnaden for å gjennomføre disse. Eierskap og god oppfølging sikres gjennom forankring i organisasjonen og dedikerte ansvarlige for hvert tiltak. Jevnlig rapportering på status i gjennomføring av klimatiltak sørger for god styring av dette viktige arbeidet.

Klimabudsjettet synliggjør også økonomiske ressurser som tilordnes hvert tiltak. Utarbeidelse av klimamål er i prosess, og de er derfor ikke beskrevet i årets klimabudsjett, men vil legges inn så snart det foreligger et omforent vedtak om disse. Det er viktig at kommunen samarbeider på tvers av egne virksomheter, men også med innbyggerne og lokalt næringsliv samt regionale og statlige myndigheter.

Tiltak i klimabudsjettet revideres årlig. Det er viktig at kommunen jobber kontinuerlig med å finne nye treffsikre tiltak slik at lavutslippssamfunnet faktisk kan realiseres.

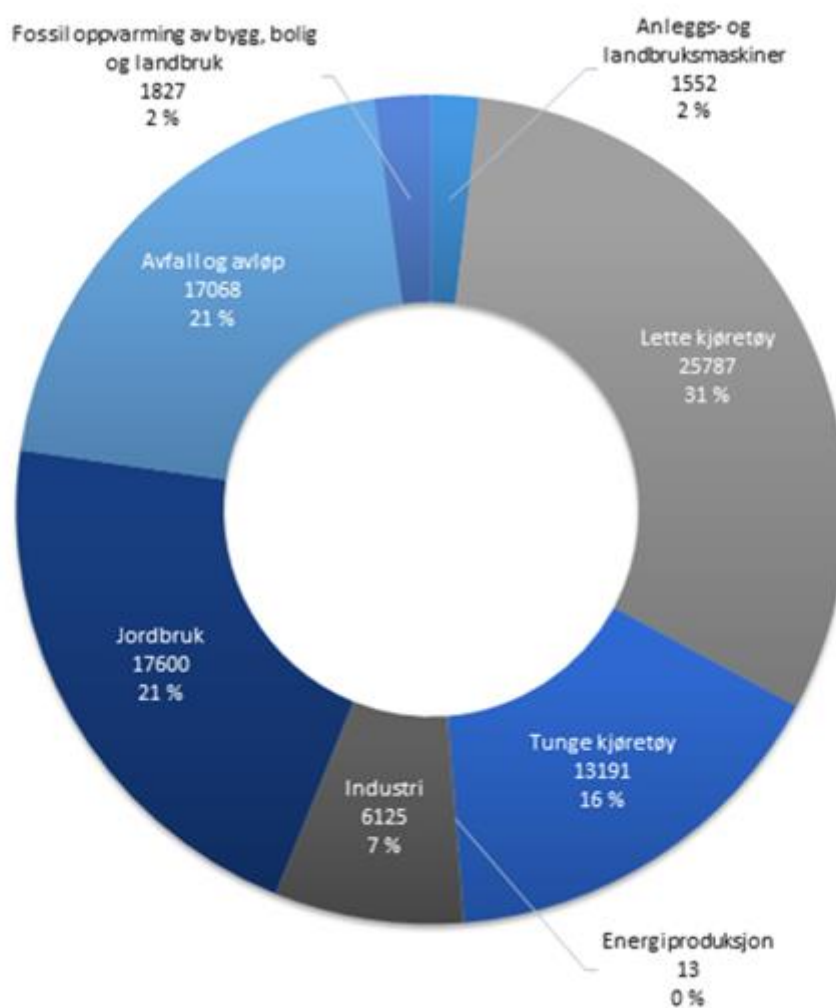
Haldens klimamål

Ved utforming av ny klima- og energiplan for Halden er de foreløpige hovedmålene skissert:

- Innen 2030 skal klimagassutslippene være redusert med minst 60 prosent sammenlignet med 2016
- Halden skal bidra til at Østfold-regionen oppnår netto null CO₂-utslipp innen 2050 gjennom kraftig å redusere utslippene og øke opptakene av CO₂ i Halden.
- Halden skal bidra til å oppnå det globale lavutslippssamfunnet innen 2050.
- Innen 2050 skal all energibruk i Halden være fossilfri eller avfallsbasert.

Status for klimagassutslipp i Halden

Figuren 1-1 viser klimagassutslipp for Halden i 2017. Statistikken viser tonn CO₂-ekvivalenter^[1] (CO₂e) fordelt på sektorer. Underlagsdata for oversikten er hentet fra Miljødirektoratet sin statistikk, publisert i mars 2019, for klimagassutslippene i norske kommuner. Statistikken er utviklet av Miljødirektoratet i samarbeid med Kommunesektorens organisasjon (KS) og Statistisk sentralbyrå (SSB). Statistikken gir oss sammenliknbare tall fra 2009 og framover.

Figur 1-1: Utslipp CO₂-ekvivalent fordelt på sektor i 2017

Som vist i figuren er det veitrafikken som står for de største utslippene med 38 977 tonn CO₂e og en rekke av tiltakene i årets klimabudsjett sikter mot å redusere disse. Veitrafikk er en sektor kommunene har stor innflytelse over, det er derfor viktig at dette er i fokus for at Halden kommune skal oppnå utslippsmålene.

Hovedprinsipper for klimabudsjett 2020

Tiltakene i klimabudsjettet er delt inn i ulike kategorier for å vise hvilken sektor tiltaket berører. Tiltak i transportsektoren har blitt samlet under mobilitet og er nummerert M1, M2 osv. Tiltak som reduserer energiforbruk er nummerert E1, E2 osv., mens tiltak som optimaliserer ressursforbruk benevnes R1, R2 osv.

Utslippskuttene har dette blitt utregnet ved hjelp av flere metoder:

- Nedenfra og opp: Noen tiltak er beregnet nedenfra og opp, dvs. at det er tatt utgangspunkt i hva som er tenkt utført. Utskifting av kommunale kjøretøy er et eksempel på et slikt tiltak. Kommunen har her satt et tall på hvor mange biler som skal bli fossilfrie. Basert på antall kjøretøy, gjennomsnittlig kjøreavstand og drivstofforbruk er utslippsreduksjonen beregnet.
- Forutsetninger: For enkelte tiltak har det vært nødvendig å gjøre en del forutsetninger for å kunne beregne effekten av tiltaket. Disse skal komme tydelig frem i beregningene. Dette gjelder bl.a. tiltak hvor man bytter fra personbil til andre fremkomstmidler (kollektiv, sykkel, gange).

Der det ikke finnes tilstrekkelig data for å beregne utslipp har tiltakene blitt vurdert etter prinsippet om lav/middels/høy effekt. Effekten er regnet som lav dersom utslippskuttene er under 1500 tonn CO₂e, middels for utslippskutt mellom 1500 og 5000, og høy for tiltak som reduserer utslippene med over 5000 tonn CO₂e.

Effektberegningene av tiltakene som presenteres i klimabudsjettet er basert på best tilgjengelig informasjon og metodikk. Det må imidlertid påpekes at det er usikkerhet knyttet til både størrelsen på utslippsreduksjoner og tidspunktet de vil realiseres. Klimabudsjettet vil forbedres over tid i takt med kunnskapsutvikling og kapasitetsstyrking.

Tiltak i klimabudsjettet 2020

Hvert av tiltakene i klimabudsjettet har blitt beregnet med tanke på forventet utslippsreduksjon og kostnader knyttet til gjennomføringen av tiltaket. Disse har blitt sortert sektorvis som vist i tabell 4-1.

Tabell 1-1: Tiltak med anslått utslippsreduksjon.

HALDEN										
Sektor	Nr.	Tiltak/tiltaksplan	Kostnader i MNOK					Reduserte utslipp i tonn CO ₂ e		
			2019	2020	2021	2022	2023	2020	2023	2030
Mobilitet	M.1	Ladepunkt i boliområder	-	1	0,5	0,5		Lav effekt		
	M.2	Utfasing av fossile kjøretøy	-	-	-	-	-	53	53	53
	M.3	Gange og sykkel	0,15	-	-	-	-	4932	4932	4932
Energi og bygg	E.1	Fossilfri oppvarming	-	-	-	-	-	1251	1251	1391
SUM KOST (MNOK) OG DIREKTE UTSLIPPSRED. (TONN CO ₂ e)			0,15	1	0,5	0,5		6237	6237	6376
PROSENTVISE KUTT I FORHOLD TIL REFERANSEÅRET (2016)								6,4	6,4	6,5
Sektor	Nr.	Tiltak/tiltaksplan	Kostnader i MNOK					Energibesparelse i GWh		
Energi og bygg	E.2	ENØK	-	3	3	-	-	Lav effekt		
	E.3	Gatelys - strømsparing	-	3	-	-	-	1	1	1
SUM KOST (MNOK) OG ENERGIBESPARELSE (GWh)			-	6	3	-	-	1	1	1
Sektor	Nr.	Tiltak/tiltaksplan	Kostnader i MNOK					Indirekte utslippsreduksjoner		
Ressurs	R.1	Smarte vannmålere	-	15	9	1	-	Medium/lav		
	R.2	Avfallshåndtering	-	1,5	-	-	-	Medium		
	R.3	Digital matsvinshåndtering	-	1	-	-	-	116	116	
SUM KOST (MNOK) OG INDIREKTE UTSLIPPSRED. (TONN CO ₂ e)			17,5	9	1			116	116	
Selv om tiltak er kategorisert til lav effekt kan disse være forutsettende tiltak for å få til utslippskutt eller ha andre miljøeffekter										
AKTIVITETER SOM UNDERSTØTTER UTSLIPPSREDUKSJONER										
Sektor	Nr.	Tiltak/tiltaksplan	Kostnader i MNOK					Reduserte utslipp i tonn CO ₂ e		
			2019	2020	2021	2022	2023	2020	2023	2030
Alle	U.1	Deltakeravgift Klima Østfold / Klimapartnere Østfold	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	Ingen utslippskutt		

Tabell 1-2: Beskrivelse av tiltak i klimabudsjettet

HALDEN	
Nr.	Beskrivelse av tiltak
M.1	Ladepunkt i boligområder. Halden ønsker å etablere ladepunkter i distriktene, slik at Smart City bilene kan benyttes som et reelt alternativ til egen bil blant flere av kommunens innbyggere. Også mulighet for å øke antall biler. Effekt av tiltaket: Styrker infrastrukturen for elbiler. Oppfordrer folk til å ikke ha egen bil. Sparer penger for beboere og samfunnet for flere biler/trafikk/støy
M.2	Utfasing av fossile kjøretøy. Kommunen skal så langt det er mulig kjøpe/lease elektriske kjøretøy/maskiner. Hydrogen og biogass er også gode alternativer. Det skal svært tungtveiende grunner til for å gå til anskaffelse av fossildrevne kjøretøy. 45 biler skal leases til Helse i løpet av 2019. Andre kjøretøy byttes ut ved behov. Inkludert de 20 elbilene som leies i mobilitetsprosjektet, er ca. 25 % av kommunens personbiler og varebiler elektriske (siste telling ble gjort i februar 2019). Hvis vi ikke regner med bilene i mobilitetsprosjektet er prosentandelen på 11. Kommunen leier nå 20 elbiler og 20 elsykler på dagtid. Disse benyttes i stedet for privatbiler i tjenesten.
M.3	Gange og sykkel. Grønne korridorer som alternativ til bil. Utbedre stier og veier slik at de blir framkommelige for flere enn i dag. Bedre skilting skal også komme på plass. Dermed kan Schultzedalen benyttes som en relevant alternativ framkomstrute for beboere ned til sentrum, og dette vil forhåpentligvis øke andelen gående/syklende. Befolkning som kan benytte seg av denne grønne korridoren er potensielt ca. 6000 personer. Det er per juni 2019 lagt en plan for utbedring av stiene i Schultzedalen. Tiltaket har fått 150 000 kr i klimasatsmidler til planlegging og gjennomføring. Det er forventet en årlig investering i sykkel- og gangetiltak for at ønsket sykkel- og gangeandel oppnås.
E.1	Fossilfri oppvarming. Nasjonalt forbud fra 1.1. 2020. Det er gitt noen utsettelse for enkeltsegmenter til 2025. Dette er hensyntatt i klimabudsjettet.
E.2	ENØK. Kommunens eiendomsavdeling ønsker å gjennomføre en kartlegging av kommunale bygg og identifisere mulige ENØK-tiltak. Det skal også utarbeides en vedlikeholdsplan for kommunal eiendom. Det er satt av 3 mill både i 2020 og 2021 til kartlegging og gjennomføring av tiltak i forslag til økonomiplan.

E.3	Gatelys – strømsparing. Utskifting av resterende gatelys til LED. Anslår at det er ca. 5000 gatelys i kommunen. Status 2019: Tiltaket har vært i budsjettet siden 2017. En del av lysene er skiftet ut med LED, og nye armaturer er testet ut.
R.1	Smarte vannmålere . Det er satt av penger til innføring av smarte vannmålere i alle husstander i Halden i forslag til Økonomiplan 2020-2023. I tillegg vil det installeres målere fordelt utover hovedvann-nettet, slik at eventuelle lekkasjer kan oppdages raskt.
R.2	Avfallshåndtering. Innvilget Klimasats-midler for å bedre kommunikasjon for å øke kildesorteringsgraden, spesielt knyttet til matavfall. Utsortert matavfall benyttes til produksjon av biogass ved Roaf.
R.3	Digital matsvinnehåndtering. Kartlegging av matsvinn i kommunale virksomheter. Innføring av digitalt system for overvåkning av holdbarhet og beholdning.

Fremtidige kraftfulle tiltak 2021-2023

Utover tiltak som er lagt inn i neste års klimabudsjett er det ønskelig å trekke frem noen fremtidige tiltak. Dette er tiltak som vil kreve store investeringer, men som også vil bidra til store utslippskutt. I årene framover må det blant annet jobbes med følgende:

- **Landstrøm på havna.** Har fått 6 MNOK i støtte fra Enova. Halden havn hadde i 2018 skip til kai i 16858 timer, som igjen gir stipulert energiforbruk på 1 818 910 kWh/år. Utslippene fra sjøfart i Halden var i 2018 beregnet til 4 376 tonn CO₂-ekv.
- **Utredning av hvordan utslipp av deponigass fra Rokke kan reduseres.** Utslippene knyttet til avfall og avløp er hovedsakelig deponigass. Gassen fakles allerede i dag, så her må det ses på andre måter å hindre utslipp av deponigass.
- **Jobbe aktivt for å øke opptak av CO₂ i skog.** f.eks. gjennom å formidle mer informasjon til skogeiere og drive mer oppsøkende virksomhet med oppfølging av skogsdriften.
- **Jobbe for overgang til fossilfrie byggeplasser.** Kommunen bør gå foran som et godt eksempel og etterspørre fossilfri teknologi i sine bygge- og anleggsprosesser. På den måten kan vi bruke vår innkjøpsmakt til å drive utviklingen av ny teknologi framover. Det er foreløpig ikke gjennomført noen prosjekter med fossilfri byggeplass i kommunen. Et første skritt vil kunne være å benytte seg av fylkeskommunens prosjekt «Test av fossilfrie maskiner og kjøretøy».
- **Installere fjernvarme fra Remmen renseanlegg i kommunale bygg i sentrum.** Fjernvarme fra Remmen renseanlegg er planlagt benyttet som oppvarmingskilde blant annet på Rådhuset og i Storgata 7. Rør for fjernvarme er allerede lagt på deler av veien mellom renseanlegget og sentrum, men må fullføres hele veien. Det må i tillegg installeres varmevekslere på renseanlegget for å oppnå ønsket effekt fra anlegget.

I tillegg må kommunen undersøke muligheter for å redusere veitrafikken, som faktisk er den største utslippskilden lokalt. Å påvirke regionale myndigheter for bedre og billigere kollektivtrafikk, sørge for bedre og flere sykkel- og gangstier, parkeringsrestriksjoner og utslippsfrie soner i sentrum er noen av virkemidlene kommunen kan benytte seg av.

Felles tiltak på tvers av kommunene i Østfold

I tillegg til tiltakene Halden kommune har identifisert har det også blitt løftet frem noen felles tiltak som vil gå på tvers av kommunene i Østfold. Disse tiltakene listes opp under og det henvises til høringsversjonen av klima- og energiplanen for ytterligere detaljer.

- Etablering av felles ettersorteringsanlegg for husholdningsavfall
- Økt biogassproduksjon, infrastruktur og forbruk

- Klimanytten av biogass
- Klimaeffektiv kollektivtrafikk
- Klimavennlige innkjøp

Innovasjon

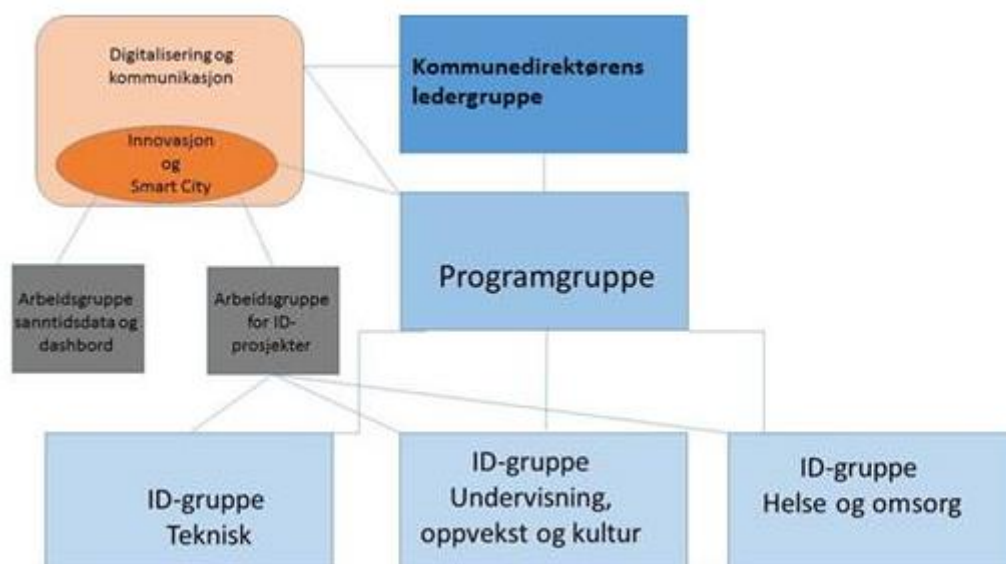
Utviklingen i rammebetingelser, Parisavtalen, krav fra innbyggerne og demografisk utvikling utfordrer ikke bare Halden, men hele kommune Norge.

For å sikre en trygg og sunn økonomi og en tjenesteproduksjon som utvikler seg i takt med tiden, har Halden kommune som organisasjon behov for å bli litt bedre for hver dag som går. Det er viktig at hele organisasjonen viderefører trykket og arbeidet med innovasjon og kontinuerlig forbedring som er satt i system.

Det er gjennom bl.a. strategisk næringsplan satt søkelyset på innovasjon, og målsettingen er at Halden kommune skal bli Norges mest innovative kommune. Halden kommune har allerede markert seg langt utenfor kommune- og landegrenser på nye løsninger.

Innovasjon i kommunesektoren er og vil være svært viktig i tiden fremover for å møte den demografiske utviklingen og fremtidige krav og forventninger. Innovasjonsprosjekter er krevende og det er derfor viktig å sikre nok ressurser for å oppnå gode resultater. I tillegg er det alltid en viss risiko forbundet med innovasjon, og det er viktig at det også må være rom for å ikke lykkes i første forsøk.

Det er viktig å ha en organisering som fanger de gode idéene og legger til rette for innovasjon. Gjennom innovasjon- og digitaliseringsgrupper i sektorene er det gjort kartlegging og utarbeidet tiltak og prosjekter som pågår. Gjennom 2019 har det blitt utviklet et verktøy for idéfangst, porteføljeoversikt og gjennomføring av innovasjonsprosjekter i samarbeid med IFE og verktøyet implementeres i 2020. Halden kommune deltar for øvrig blant annet i prosessene og samarbeid knyttet til både Digi Viken Øst, Smartby-nettverket og Smart Innovation Norway.

Nye digitale og teknologiske løsninger vil være nødvendig å ta i bruk innenfor de fleste tjenester. I utvikling av nye prosesser med nye verktøy vil det være viktig å ha gode løp på vurdering, testing og risiko-vurderinger, for å sikre forsvarlighet og brukervennlighet både hos ansatte og brukere.

Virkemiddelapparatet er en særdeles viktig finansieringskilde når det gjelder arbeidet med ulike prosjekter innenfor innovasjon og digitalisering. Den gjennomføringsevnen Halden har vist på ulike prosjekter har vært viktige referanser for nye søknader.

Inn i budsjett 2020 videreføres bl.a. følgende arbeid/organisering:

- Sektorielle innovasjon- og digitaliseringsgrupper (ID-Grupper) videreføres med en felles programgruppe for å sikre tverrfaglig aspekt.
- Forpliktende samarbeid med andre østfoldkommuner gjennom «Digi-Viken Øst»
- Samarbeid med kommuner i Viken gjennom «Digi-Viken»
- Gjennomføre flere innovative anskaffelsesprosesser
- Utviklingsarbeid med næringsliv i en «Smart city kontekst»

Hva skjer i 2020?

Dette kapittelet inneholder en oversikt over prioriterte handlinger i budsjettforslaget. Med prioriterte handlinger menes i denne sammenheng elementer i strategiske retningsvalg som skal videreføre den kursen Halden kommune er på i forhold til det bildet som er tegnet av fremtidens offentlige sektor. I dette ligger en vridning av innsatsen til så tidlig som mulig i hendelsesforløpet, oppnå nødvendig effekt av omstillings- og effektiviseringsprosesser, bærekraftig prioritering av velferdstjenestene, samt mål og tiltak fra de 5 strategiske satsingsområdene for å kunne opprettholde velferdsnivået i årene som kommer.

Forebygging og tidlig innsats

Kommunen fortsetter arbeidet med å dreie innsatsen over på forebygging og tidlig innsats. Tidlig innsats innebærer å forebygge fremfor å reparere, og formålet er to-delt: det vil gi mindre behov for styrkede tjenester fremover og derigjennom skaffe nødvendig handlingsrom på sikt, og det vil styrke kvaliteten på de tjenestene som ytes.

Spesialpedagogikk i skoler og barnehager

I 2018 ble det igangsatt endringsprosesser innenfor området spesialpedagogikk i barnehagene og skolene. Arbeidet fortsetter i 2020 med fokus på hvordan barn/elever med behov for særskilt tilrettelegging kan få et best mulig tilbud innenfor barnegruppene i barnehagene og i den ordinære undervisningen i klasserommet. Det handler om å gi alle barn en god hverdag i et stimulerende oppvekstmiljø, der hver enkelt får utviklet sitt potensiale og bli de beste utgaver av seg selv. For å få dette til, må det jobbes med læringsmiljøet, mot mobbing og for å fremme sosiale ferdigheter. Det forutsetter et tett samarbeid mellom ansatte i barnehager/skoler og støttefunksjonene rundt, som PPT, barnevern, helsestasjonen m.m. Tjenestene besitter høy kompetanse som må benyttes på best mulig måte. Det ambulerende læringsmiljøteamet for barneskolen som ble opprettet i 2019, skal bistå skolene i arbeidet. Ansatte i PPT må være mer ute der barna er og tjenestene i Familiens hus må jobbe videre med det tverrfaglige og forebyggende arbeidet overfor barn og familier. Kravene til skolen om å tilpasse undervisningen gjelder alle elever uavhengig av hvilket faglig nivå de er på. Det innebærer at også de såkalt evnerike elevene skal få utfordringer og noe å strekke seg etter i undervisningen. Disse elevene må løftes fram i 2020.

Nærmiljøprosjekt

Halden kommune inngikk i 2019 samarbeid med Inspiria. Inspiria har nå bl.a. en ledende rolle i Kunnskap i sentrum, og i utviklingen og gjennomføringen av Låby nærmiljøprosjekt. Frivillige lag og foreninger inviteres med i prosjektet, og Låby nærmiljøprosjekt skal bli modell for nærmiljøarenaene som skal etableres på de andre skolene i Halden. Låby nærmiljøprosjekt er en del av Halden kommunes omfattende innsats for å gi barn og unge en trygg og god oppvekst. Prosjektet vil bidra til at skolen skal være mer åpen etter vanlig skoletid og det skal være voksne tilstede. Det vil bli lagt til rette for mer aktivitet på skolen, men ønsket er at nærmiljøet også skal bidra med innsats og aktiviteter som kan gi elevene et tilbud om gratis fritidsaktiviteter. Det er et mål at skolen skal være en naturlig møteplass for alle i nærmiljøet.

Helhetlig plan for rus-psykiatri for barn under 18 år

Innenfor rus – og psykisk helse har Halden kommune en helhetlig plan for tjenesten knyttet til innbyggere over 18 år. Gjennom innbyggerundersøkelsen og fokusgruppeintervju med brukergruppen har kommunen fått innblikk i brukernes opplevelser i utvikling av psykisk uhelse og rusproblematikk, samt opplevelsen av tjenesten som gis når sykdommen er fremskredet. Dette, sammen med erfaringer fra tjenesten og forskning på området viser at det er et behov for en helhetlig plan for barn og unge under 18 år. En slik plan må sees opp mot spesialisthelsetjenesten tilbud, tilbudet til de over 18 år, utfordringsbilde i Halden og tilbud som allerede ligger i ulike kommunale instanser. Flere av brukerne i fokusgruppeintervju beskriver at de som barn eller ungdom opplevde kriser i livet, hvor manglede systematisk oppfølging medførte at rus ble en utvei for å glemme eller håndtere det vanskelige

Det kan samtidig synes som et kunstig skille ved at den fagrettede tjenesten innenfor dette området kun gjelder de over 18 år, da behandling og oppfølging med fordel kan starte langt tidligere hos flere. Det er ønskelig å få dra nytte av den kompetansen som rus – og psykiaritjenesten har til voksne, inn mot barn og ungdom, da Halden kommune har god fagkompetanse og ansatte med høyskoleutdannede i tjenesten til voksne. I tillegg er det fra 1.1.19 innført pakkeforløp for rus og psykisk helse, som også innbefatter barn. Dette krever at kommunen har et helhetlig løp også for barn – og unge som utvikler problemer innenfor disse områdene.

Kommunedirektøren ønsker å gå i gang med å lage en helhetlig plan for arbeid knyttet til rus og psykisk helse for innbyggere under 18 år. Gjennom dette arbeidet må det sees på om tjenestene må designes annerledes enn i dag for å sikre riktig oppfølging av kriser hos barn og unge, forebyggende arbeid, riktig behandling når utfordringen er oppstått og sikre overgangene i det kommunale systemet i de ulike stadiene av barn, ungdom og unge voksnes liv, både i oppvekstfasen og i overgangen til «voksenlivet».

Et helhetlig og godt arbeid har som målsetning å redusere risikoen for at rus blir selvmedisinering, bedring av psykisk helse i befolkningen og reduksjon av personer mer rusproblematikk i alle aldersgrupper. Planen vil måtte fortløpende rulleres og korrigeres og klare mål må settes på kort og lang sikt.

Arbeid og aktivitet

For kommunen vil overordnede og økonomiske målsetning være å ruste flere for å fullføre skole og komme i arbeid, få ned antall personer med sosialstønad og andre ytelser fra NAV, flere med opplevd egenmestring og derfor lavere behov av tjenester fra kommunen og spesialisthelsetjenesten.

NAV fortsetter sitt forebyggende arbeid på flere områder. Blant annet fortsetter de den målrettede innsatsen mot lavinntektsfamilier. Halden har deltatt i et toårig forskningsprosjekt som heter «helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier» (HOLF). Hovedområdene er bolig, økonomi, arbeid og fritid. I HOLF spiller familiekoordinatorene en viktig rolle i forhold til målet om å sikre at barn og unge i disse familiene har et godt sted å bo, motivere foreldrene til arbeid og utdanning, samt sikre at barna får delta i fritidsaktiviteter. Dette har til og med 2019 vært et forsøksprosjekt som innarbeides i ordinær drift fra 2020.

NAV-Halden bidrar til at Skattkammeret låner ut sportsutstyr til barn og unge gjennom sportsbiblioteket.

Omstilling og effektivisering

I vedtatt økonomiplan ligger det 3 strategiske tilnærminger til fremtidige omstillings- og effektiviseringsprosesser.

Strategiene er operasjonalisert i form av 3 ulike løp;

- Kontinuerlig forbedring og digitaliseringsprosesser (effekt hovedsakelig i det korte tidssegmentet)
- Konkurranseeksponeringsprosesser (effekt hovedsakelig i det mellomlange tidssegmentet)
- Tjenesteinnovasjons- og tjenstedesignsprosesser (effekt hovedsakelig i det lange tidssegmentet)

Disse 3 prosessene ble igangsatt i 2018 og har blitt en naturlig del av de kontinuerlige forbedringsprosessene vi har med oss hver dag. Dette arbeidet vil sammen med oppfølging av budsjetttiltakene være høyt prioriterte prosesser i 2020. For å klare å gjennomføre disse prosessene, og kanskje spesielt tjenesteinnovasjonsprosessene, ble det høsten 2018 igangsatt et 2-årig lederutviklingsprogram som kommunedirektøren har store forventninger til.

Halden kommune har en underliggende kostnadsutvikling i tjenestene som ikke er ønskelig. Med referanse i blant annet 2. tertialrapport 2019 foreslår kommunedirektøren å sette av midler til ekstern bistand i disse prosessene. Helt konkret ser kommunedirektøren for seg at det gjennomføres en større tjenestegjennomgang ala den kommunen hadde i 2013 hvor de største og mest kostnadskrevene tjenestene våre var gjenstand for en grundig gjennomgang som resulterte i flere kostnadsbesparende tiltak.

Kommunedirektøren ser også at det vil kunne være utfordringer knyttet til omstilling. I tiden som kommer vil vi oppleve at flere og flere arbeidsoppgaver vil bli automatisert og digitalisert. Dette vil medføre at flere ansatte etterhvert vil stå uten arbeidsoppgaver som er tilpasset deres kompetansenivå. For å ivareta de ansatte på en best mulig måte foreslår kommunedirektøren å sette av midler i en kompetansehevingspott slik at flere kan få muligheten til å tilpasse sin kompetanse til nye funksjoner og arbeidsoppgaver.

Automatisering og digitalisering

Prognosen for tilgang på arbeidskraft og midler versus behov for tjenester fordrer at kommuner i Norge må omstilles kontinuerlig. Bruk av teknologi og utvikling av nye tjenestekonsepser vil være avgjørende for å opprettholde et nødvendig og bærekraftig tjenestenivå. Det vil skje store endringer i forvaltning og tjenesteproduksjon som en følge av dette. Administrative oppgaver vil minimeres og ressurser konsentreres om kjerneoppgavene. Automatisering og digitalisering er en sentral del av denne endringen og på lengre sikt vil også kunstig intelligens utgjøre en stadig større del av aktuelle løsninger. Intelligente Chatteroboter og digitale plattformer vil blant annet bidra til effektiv ressursutnyttelse, tilrettelegge for økt innbyggerinvolvering, økt tilgjengelighet og fleksibilitet.

For å sikre en trygg og sunn økonomi og en tjenesteproduksjon som utvikler seg i takt med tiden, har Halden kommune som organisasjon behov for å bli litt bedre hver dag. Det er behov for tiltak og verktøy som bidrar til at hver enkelt ansatt har mulighet til å forbedre og innovere sine arbeidsprosesser. Halden kommune må ta i bruk verktøy og prosesser som bidrar til en hensiktsmessig tjenesteinnovasjon. Halden kommune forbereder digitale løsninger for flere typer søknader/henvendelser og hel eller delvis automatisering av både innsyn og saksbehandling. I 2020 etableres ny publiseringsløsning for våre nettsider som tilrettelegger for den type funksjonalitet.

Strategisk næringsplan løfter fram en ambisjon om at Halden skal bli Norges mest innovative kommune og det pågår prosjekter i kommunen som markerer seg langt utenfor kommunegrensen. Innovasjonsprosjekter er krevende og det er derfor viktig å sikre nok ressurser for å oppnå gode resultater. I tillegg er det alltid en viss risiko forbundet med innovasjon og det er viktig at det også må være rom for å ikke lykkes i første forsøk.

Mange ansatte har gode ideer om løsninger som kan ha et vesentlig innovasjonspotensiale. Derfor vil det i 2020 og årene fremover bli fokusert på å tilrettelegge for medarbeiderdrevet innovasjon. De gode ideene må få mulighet til å bli pilotert og utviklet i samarbeid med innovasjonspartnere og næringsliv. Halden kommune vil være en arena der ideer både kan genereres og piloteres, og samtidig gi mulighet for effektivisering og sysselsetting.

Halden har sterke innovasjons- og forskningsmiljø gjennom blant annet IFE, Høgskolen og Smart Innovation Norway. Samarbeid og kompetansedeling gir mulighet for betydelige synergieffekter, innovasjon, forskning og utvikling. I tillegg er kommunen avhengig av å samarbeide med andre kommuner i Norge og Halden kommune utgjør sammen med 14 andre kommuner et nasjonalt Smart By-nettverk. Nettverket samarbeider blant annet med KS, Nordic Edge og Innovasjon Norge om satsningsområder i Smart By-segmentet. Nettverket har blant annet utviklet et «Veikart for Smarte Byer». Smarte Byer handler om å utvikle gode og smarte løsninger for både samhandling, mobilitet, vann, helse, energi og bygg. Som et ledd i dette etablerer Halden kommune sensorikk og løsninger som blant annet vil gi sanntidsinformasjon om luftkvalitet, badetemperaturer, miljøstasjoner og benyttelsesgrad av HC-parkeringer. Halden kommune vil i 2020 inngå i et prosjekt med 9 andre kommuner, der det piloteres løsning for innsamling, behandling, analyse og visning av sensordata.

Halden kommune har gjennom hele 2019 fortsatt å markere seg som en nytenkende kommune innenfor digitalisering og Smart City. Mobilitetsprosjektet og Smart By-prosjektene har fått både nasjonal og internasjonal oppmerksomhet og har på mange måter bidratt til å sette Halden på kartet. Halden ble som eneste byen i Norge i 2019 skrevet inn på «Cities100»-listen – en liste over byer som satser på prosjekter som gjør byen mer bærekraftig og grønnere. Mobilitetsprosjektet bygger på at kommunens ansatte skal benytte innleide nullutslippsbiler i tjenesten, og at de samme bilene skal leies ut til innbyggerne på ettermiddager og helger. I 2020 vil prosjektet videreføres og utvides. Det planlegges blant annet for å stasjonere Smart City-biler i området rundt Helsehuset, Hjortsberg og Risum.

Halden kommune samarbeider med kommuner i Region Viken Øst og det er utarbeidet en strategiplan, handlingsplan og samarbeidsavtale relatert til digitalisering i regionen. På denne måten sikres det at kommunene i større grad deler av sine erfaringer og går sammen om større anskaffelser og prosjekter innen digitalisering. Eksempler på temaer som kan bli aktuelle for fellesprosjekt er automatisering av saksbehandling av skjenkebevillinger og konektivitet – nettilgang til innbyggerne.

Sammen med en privat aktør utvikler Halden kommune et digitalt verktøy for prosjekt- og porteføljestyling. Dette skal bidra til bedre prosesser, bedre oversikt og vil bli pilotert og implementert i kommunen i 2020. Det samme verktøyet vurderes også som et felles verktøy for innovasjonsprosjekter i Digi Viken Øst-samarbeidet.

Modernisering og digitalisering fordrer nettilgang for kommunens innbyggere. I stor grad er det de private aktører som bygger ut dette i Norge. Halden kommune har gjennom flere år lagt trekkerør samtidig som det legges nye vann- og avløpsrør. Hensikten er å tilrettelegge slik at aktører kan tilby bredbånd til innbygger og næringsliv. Dette er i hovedsak sentrum og byggefelt rundt sentrum. I distriktene rundt sentrum må det vurderes andre løsninger og kommunen er i prosess for å oppdatere dekningsgrad for å kunne prioritere områder for utvidelse av bredbåndsdekningen. Halden kommune har fått tilsagn fra NKOM (Nasjonal kommunikasjonsmyndighet) om midler i 2019 for å kunne fortsette arbeidet med å bygge ut dekningen med prioritet Klepper og Ør. Det vil bli søkt om støtte også i 2020, slik at utvidelse av dekningsgraden kan fortsette. Aktører planlegger for videre utbygging av 4G-nettet og også utrulling av 5G-nettet. Mange steder kan det bli et aktuelt alternativ til fiber. Dette må vurderes for enkelte områder med spredt bebyggelse i dekningsplanleggingen videre. Dekning og konektivitet vil også være ett av fokusområdene i Digi Viken Øst og i Digi Viken-samarbeidet.

Arealeffektivisering

I Halden kommune i dag, fortrinnsvis i rådhuskvartalet, benytter saksbehandlere, prosjektledere og andre som utøver «kontorarbeid» i all hovedsak cellekontorer hvor den ansatte har sin egen kontorpult og tilhørende bokhyller skap mm.

Imidlertid finnes det andre løsninger som Halden kommune i de kommende år vil vurdere. En av dem er aktivitetsbaserte arbeidsplasser. Aktivitetsbaserte arbeidsplasser kan være arealbesparende og kostnadseffektivt ved bygging og rehabilitering. Vi vet i dag at den faktiske tidsbruken på kontorene i rådhuskvartalet varierer kraftig. Noen er på kontoret store deler av dagen, mens andre har en tilstedeværelse på kontoret på 50% og ofte lavere.

Aktivitetsbaserte arbeidsplasser er som oftest inndelt med samarbeidssoner og stillesoner, og møbleringen er gjerne fleksibel. Brukerne skal veksle mellom ulike soner avhengig av behov for samarbeid med andre og behov for å jobbe alene. Kontorarbeidsplassene skal deles av brukerne,

såkalt «free-seating». Arbeidsbordene skal ryddes etter bruk, gjerne kalt «clean desk». Papirarbeid skal erstattes av digitale arbeidsprosesser. Ansatte må bære med seg mobiltelefon og datamaskin til der de til enhver tid befinner seg.

En forutsetning for å ta i bruk aktivitetsbaserte arbeidsplasser og «clean-desk»-prinsippet er at ansatte har digital kompetanse og derfor kan være «papirløse» og heldigitale. Samme prinsipp gjelder også for en evt utøkende og bevisst bruk av hjemmekontormuligheter.

I årene som kommer vil kommunedirektøren fortsatt ha som mål å øke ansattes digitale kompetanse for på den måte være i stand til å etablere hensiktsmessige og arealeffektive bygg for å møte fremtidens krav til samhandling og deling i kommunens arbeidsmiljøer. Tanken om aktivitetsbaserte arbeidsplasser

er ikke en tanke om ominnredning og arealbesparelser alene, men en tanke om endring av arbeidsmåter og tilnærming til fremtidens krav til kommunal saksbehandling i et kommune 3.0 perspektiv. Aktivitetsbaserte arbeidsplasser og utøkende muligheter for hjemmekontor vil i den sammenheng vurderes som hovedtanken i utviklingen i rådhuskvartalet som pågår i dag.

Kommunedirektøren har i 2019 startet prosessen med å utvide og arealeffektivisere rådhuset med å utvide inn på den tidligere brannstasjonstomta. Dette arbeidet vil få økt prioritet i 2020, med en start i eksisterende 2.etg.

Videre plan for kvartalet er å legge til rette for at ansatte på rådhuset, NAV og ansatte i teknisk som nå er lokalisert i Storgt 7 kan samlokaliseres i Storgt 8. I denne forbindelse vil arealeffektivisering og generell vurdering av arbeidsmåter og aktivtetsstyrte arbeidsplasser være essensielt. Storgata 7 vil legges ut for salg etter samlokalisering i Storgt 8. Arealeffektive lokaler har prioritet i alle renoveringsprosjekter og i prosjektering av nybygg.

Organisasjonsutvikling

I Halden kommune skal det være en sterk organisasjonskultur, der det å arbeide mot felles mål skal være lagarbeid på alle nivå. Alle i hele kommunen skal oppfatte seg som ett team. Kulturen styrer atferd og den øker samholdet. Den er en rettesnor for hva som er verdifullt å drive med og den setter grenser for hva som passer seg å gjøre. Kulturen preger felles oppfatninger og tolkninger av begivenheter

Fordelene med en sterk kultur er mange; bl.a. felles mål og tilhørighetsfølelse gjør tett kontroll og styring av medarbeiderne mindre påtrengende, den åpner for større faglig frihet, enklere beslutninger og medarbeiderne motiveres og identifiserer seg sterkere med Halden kommunes felles mål.

I arbeidet med organisasjonskulturen ønsker vi å legge fokus på fire områder.

1. Medarbeidere: Medarbeiderne er vår viktigste ressurs, stikkord for satsingen er positivitet og samhold. Vi vil blant annet arrangere årlig medarbeidersamling samt sette øvrige aktiviteter for medarbeidere i system, ved hjelp av et årshjul. Målet er å skape stolthet over å jobbe i Halden kommune og å spre glede.
2. Nyansatte: Vi vil utvikle kommunens introduksjonsprogram slik at nyansatte, i tillegg til informasjon om egen arbeidsplass, blir introdusert for kommunen som helhet. Det vil legges et løp med felles samlinger det første året man arbeider i kommunen.
3. Ledere: Lederen er en viktig ressurs i Halden kommune. For en best mulig tjeneste er det viktig å ha fokus på, og å frigjøre tid, til ledelse. Kommunens ledelsesutviklingsprogram pågår til 2020. Aktiviteter innført i programmet, slik som coachinggrupper, vil videreføres. Det vil også bli laget et introduksjonsprogram for nye ledere.
4. Opplæring: Vi ønsker å se nærmere på hvordan opplæring gjennomføres i kommunen, sette opplæringen i system. Her vil vi se på dagens løsning opp mot nye muligheter som åpner seg via ny teknologi. Det er i 2019 utarbeidet en overordnet kompetanseplan for perioden 2019-2022.

Arbeidsgiverstrategi

Overordnet arbeidsgiverstrategi er en viktig del av kommunens omstillingsarbeid. En god og oppdatert arbeidsgiverstrategi er viktig i arbeidet med å være en god arbeidsgiver, rekruttere og beholde ønsket arbeidskraft.

Tydelige roller og ansvar er spesielt viktig når det gjelder arbeidsgiverområdet. Dette gjelder mellom ledere og ansatte og tillitsvalgte, lederansvaret for de ulike nivåene og mellom politisk og administrativ ledelse.

Kommunestyret vedtok i 2015 ny arbeidsgiverstrategi for Halden kommune.

Overordnet arbeidsgiverstrategi for Halden kommune skal i tillegg til å bidra til at kommunen anses som en god arbeidsgiver og at kommunen beholder og rekrutterer ønsket arbeidskraft, bidra til at kommunen gir gode tjenester til kommunens innbyggere.

Overordnet arbeidsgiverstrategi skal

- bidra til tydelige roller og ansvar innenfor arbeidsgiverområdet
- sikre at lov- og avtaleverk overholdes
- sikre medvirkning i prosesser
- være et ledd i kommunens omdømmebygging

Kommunedirektøren vektlegger følgende verdier i den administrative ledelsen av kommunen:

«Vi legger åpenhet, tillit, respekt og redelighet til grunn for vårt arbeid hvor målet er god service ovenfor innbyggerne».

Etiske retningslinjer for ansatte

Kommunestyret vedtok i 2016 etiske retningslinjer for ansatte. Retningslinjene er bygget opp rundt de fire verdiene åpenhet, tillit, respekt og redelighet.

De etiske retningslinjene består av en etikkplakat, en veileder samt cases der etiske dilemmaer inngår. Retningslinjene er gjennomgått med alle ledere og fagledere i kommunen. Disse har ansvar for å arbeide med implementeringen blant øvrige ansatte bl.a. gjennom arbeid med cases.

Kommunens verdier

Kommunens verdier; åpenhet, tillit, respekt og redelighet er med oss i alt vi gjør i Halden kommune. Åpenhet skal prege all kommunikasjon, og er en nødvendig forutsetning for å skape tillit og respekt. Redelighet må utvises i både ord og handlinger. Kommunen er til for innbyggerne, og målet er god service både i de ulike tjenestetilbudene og i forvaltningen.

Våre holdninger og handlinger påvirker tilliten til kommunen, og vi har alle et personlig ansvar for hvordan vi opptrer. Etikkplakaten hjelper kommunens medarbeidere i utøvelsen av verdiene våre.

Lederutvikling

Målsettingen med lederutviklingen er å styrke kompetansen blant kommunens strategiske ledere og driftsledere slik at den enkelte leder kan løse oppgavene til beste for brukere og ansatte.

I 2018 ble det startet et nytt toårig ledelsesutviklingsprogram som gjelder perioden høsten 2018 - våren 2020. Ca. 95 ledere deltar i programmet. Det er lagt opp til i alt ni samlinger med ulike temaer og gruppekonstellasjoner (alle ledere samlet, enhetsledere, avdelingsledere, ledere innfor den enkelte kommunalavdeling). I tillegg er det opprettet coachinggrupper på de ulike ledernivåene der alle ledere deltar. Lederutviklingsprogrammet har vært en god og viktig arena for å øke kompetansen blant kommunens ledere.

Organisasjon

I forhold til den økonomiske omstillingen Halden kommune skal igjennom i planperioden er det viktig at organiseringen er mest mulig hensiktsmessig til enhver tid.

Det er viktig at organisasjonen ikke blir statisk, og at den utvikles i takt med oppgave- og aktivitetsendringer og andre behov.

Kommunedirektøren vil til enhver tid gjennomføre de nødvendige endringene for å ha en mest mulig effektiv organisasjon.

Endringene som gjennomføres må imøtekomme følgende behov:

- sikre bredere blikk og økt trykk på kommunens strategiske arbeid

- gjøre det enklere for kommunen å nå mål i et lengre perspektiv
- sikre en bedre samhandling innad i kommunen
- sikre og utvikle kontaktflater med omverdenen på en annen og enda bedre måte
- sikre større fart og enklere beslutningsstrukturer i det pågående omstillingsarbeidet - innovasjon, digitalisering og kontinuerlig forbedring (KF-prosesser).

Kompetanseutvikling

Demografiske endringer i befolkningen fremover sammen med tilgangen på arbeidskraft er en av de største arbeidsgiverutfordringene i årene som kommer.

Det er i 2019 utarbeidet en overordnet kompetanseplan for perioden 2019-2022. Med utgangspunkt i det generelle utfordringsbildet og kommunens ambisjoner anses følgende kompetanseområder særdeles viktig for å møte utfordringene i overskuelig framtid: Endringskompetanse, digital kompetanse, relasjonskompetanse, faglig kompetanse, lederkompetanse, kompetanse i et HMS-perspektiv samt kompetanse i et klima perspektiv.

Pr. utgangen av 2018 er ca. 34 % av kommunens ca. 2290 ansatte ufaglærte. Det var en liten reduksjon i antall ufaglærte fra 2017 til 2018. De fleste av disse jobber innen helse og omsorg. Tiltak for å utvikle kompetansen er et viktig ledd i planperioden for å kunne tiltrekke seg og beholde arbeidskraft. Et viktig tiltak vil være videreutdanning av egne medarbeidere. Kommunedirektøren anser det som en viktig oppgave å tilrettelegge og motivere ansatte til å ta formell fagutdanning. Kompetanseutvikling av ansatte med lite utdanning bidrar til økt kvalitet på tjenestene som leveres og reduserer sannsynligheten for at det gjøres feil. Kompetanseutvikling gjør medarbeiderne stolte, fornøyde og gir den enkelte ansatte økt selvtilit i hverdagen. Dette bidrar til å bedre både arbeidsmiljøet og omdømmet. For å gjennomføre en god kompetanseutvikling bør det lages et helhetlig opplegg for hele løpet fra ufaglært til faglært. Det omfatter alt fra hvordan arbeidsgiver informerer enhetsledere og medarbeidere om mulighetene som finnes til gjennomføring av den teoretiske og praktiske opplæringen.

Fra 2019 innføres den nye ordningen Fagbrev på jobb som er en ny modell for å ta fagbrev mens man står i jobb.

I tiden som kommer vil vi oppleve at flere og flere arbeidsoppgaver vil bli automatisert og digitalisert. Dette vil medføre at flere ansatte etter hvert vil stå uten arbeidsoppgaver som er tilpasset deres kompetansenivå. For å bøte på dette avsetter Kommunedirektøren 2 mkr i en kompetansehevingspott slik at flere kan få muligheten til å tilpasse sin kompetanse til nye funksjoner og arbeidsoppgaver.

Satsingen på ulike former for skolering vil også avhenge av hvilke tilskudd Halden kommune kan få fra fylkesmannen, fylkeskommunen og ulike departementer og direktorat

Helse, miljø og sikkerhet

Halden kommune skal ivareta ansattes helse, miljø og sikkerhet. I den utfordrende situasjonen kommunen befinner seg, er det svært viktig å ha fokus på dette. Det er viktig at ledere og verneombud er godt skolerte innenfor området, at alle ansatte er kjent med de lover og forskrifter som regulerer arbeidslivet. Målet er at arbeid skal være helsefremmende og at ingen skal bli syke eller skadet av sitt arbeid.

Det ble mot slutten av 2015 igangsatt en fornyet satsing innenfor IA-området (inkluderende arbeidsliv). Kommunen deltok bl.a. i et prosjekt i regi av KS og Nav – NED (med sykefraværet). Våren 2019 skulle alle avdelinger som har benyttet dialogduken og gjennomført NED-samlinger med personalet, ta oppfølgingsverktøyet fra NAV i bruk og gjennomføre en evaluering av avdelingens arbeid med prosjektet. Dette for å bidra til at arbeidet blir en kontinuerlig prosess.

IA-styringsgruppe jobbet våren 2019 med fokusområder for IA-arbeidet 2019/2020. Fokusområdene gir føringer for IA-arbeidet, og styringsgruppens forventninger er at disse skal være gjenstand for oppmerksomhet i alle sammenhenger der IA-arbeidet er tema.

Fokusområdene i 2020 vil være:

- Opprettelse av HMS-grupper spesielt på arbeidsteder med høyt sykefravær der leder, verneombud og plasstillitsvalgt€ deltar
- Utarbeiding av HMS-årshjul ved alle arbeidsplasser med fokus på vernerunder, årsrapport med handlingsplan, risikovurdering med handlingsplan og tiltak og samtaler med ansatte med hyppig og/eller gjentakende fravær
- Intensivering av sykefraværsoppfølgingen bl.a. individuelle oppfølgingsplaner og individuelle samtaler
- Utprøving av annet arbeid i eller utenfor kommunen

Høsten 2019 startet Kommunedirektøren et samarbeid mellom Halden kommune og People@work. Firmaet leder prosesser, arrangerer samlinger og leverer en app med digitale treningsløsninger for ledere. Gjennom disse prosessene skal man ta utgangspunkt i gode rollemodeller, definere kontrollerbar og kopierbar aktivitet og ha fokus på beste praksis.

Spesielt arbeides det med å redusere sykefraværet fordi det er viktig for den enkelte å være i arbeid. Stort nærvær er viktig for at kvaliteten og kontinuiteten i tjenestene skal ivaretas. Fraværet koster både økonomisk og organisatorisk. Lederne har hovedansvar for nærværsarbeidet og oppfølging. HMS-avdelingen bistår med rådgiving og opplæring.

HMS-avdelingen, NAV og NAV Arbeidslivssenter samarbeider og jobber aktivt ut mot enkeltansatte, ledere og arbeidsteder som har særlige utfordringer knyttet til sykefravær/arbeidsmiljø.

Prioriteringer for Haldens velferdstjenester

Arbeid med lavinntektsfamilier

Målsetting med arbeidet med lavinntektsfamilier er å forhindre sosial arv ved å forebygge at barn i lavinntektsfamilier forblir fattige på grunn av manglende utdanning, arbeidsmuligheter og manglende sosial integrering

Forskning viser at barn som vokser opp i familier der foreldrene har vært mottakere av sosialhjelp og trygdeytelser over tid, har større risiko for å falle utenfor arbeidslivet og bli avhengige av offentlige ytelser til livsopphold. Kunnskap og erfaring tyder på at bistanden til lavinntektsfamilier ikke har tilfredsstillende effekt for å bidra til at familiene blir økonomisk selvhjulpne gjennom arbeid – foreldrene forblir stønadsmottakere over lang tid

Kunnskap og erfaring viser at tjenestene til familiene i mange tilfeller ikke er godt nok samordnet

Fokusområdene for å få til et vellykket arbeid med familier er bolig, arbeid, økonomi og barnas situasjon. En samordnet innsats overfor disse familiene er helt nødvendig for å få en varig endring mot arbeid og utdanning, samt et godt sted å bo. Det krever en samordnet innsats fra flere kommunalavdelinger for at dette også skal bli kostnadseffektivt.

Utenforskap er dårlig samfunnsøkonomi og ødeleggende for enkeltmennesket. Derfor jobbes det bredt og aktivt med forebygging som skal hindre utenforskap. Utfordringen med forebyggende arbeid er imidlertid at gevinsten vanligvis ikke vises før etter lang tid, effektene av tiltakene er usikre, og det er ikke nødvendigvis det samme budsjettet som har hatt utgiftene som vil få besparelsene.

Gjennom deltagelse i Velferdspiloten som er initiert av Fylkesmannen. IMDI, BUF dir, og Husbanken, er målet å utvikle en Velferdslab.

Tidlig og samordnet innsats i lavinntektsfamilier med sammensatte problemer og utfordringer – er et område som også er prioritert for Halden.

Utenforskap betegner mennesker eller grupper som står på utsiden av fellesskapet. Det kan være personer som står utenfor skole- og arbeidsliv som har et svært begrenset sosialt nettverk eller som ikke opplever tilhørighet til storsamfunnet.

Tiltak som kan bidra til å forhindre utenforskap i fremtiden:

- Samordne tjenestene i kommunen
- Familiekoordinatorer
- Styrket markedsarbeid ut mot arbeidsmarkedet i regionen

Aldersvennlig samfunn

Et aldersvennlig samfunn kjennetegnes ved å ha et inkluderende og tilgjengelig miljø som fremmer aktiv og sunn aldring. Halden kommune skal legge til rette for et samfunn som gir god folkehelse, økt mestring og selvstendighet. Et aldersvennlig samfunn omhandler tiltak innenfor transport, bolig, utendørsområder, fysisk aktivitet, samfunnsdeltakelse, kommunikasjon og medvirkning.

Gjennom ulike tiltak vil målsettingen være å øke sosial deltagelse, fysisk aktivitet og redusere ensomhet blant den aldrende befolkningen. Dette arbeidet krever samarbeid mellom ulike sektorer i kommunen, men også mellom ulike parter i samfunnet for øvrig, som næringsliv, organisasjonslivet, og også enkeltindivider.

I arbeidet/prosessene det legges opp til, vil det være grunnleggende å legge forhold til rette for medvirkningsaktiviteter, hvor innbyggere gir innspill både på utfordringer og løsninger. Gjennom slike prosesser skapes engasjement og ønske om å benytte sine ressurser og med det øke muligheten for å leve selvstendige og aktive liv.

Kommunedirektøren vil søke ulike tilskuddsordninger for å styrke og sikre gode prosesser i utviklingen av et aldersvennlig samfunn.

Demensomsorg

Den fremtidige utviklingen i helse- og omsorgstjenestene i Halden skal være preget og kjennetegnet av at det vil være kommunens hjemmebaserte omsorg som i første rekke skal håndtere det økte antallet pasienter og oppdrag som vil komme i årene fremover. Det vil kreve riktig antall og godt fungerende korttids, og avlastningsplasser. De tradisjonelle langtidsplassene ved sykehjemmene vil i første rekke bygges opp rundt mennesker som ikke er i stand til å mestre egen hverdag i eget hjem, og hvor det er uforsvarlig å fortsatt bo hjemme. Langtidsplasser sykehjem må også være godt tilrettelagt for personer med demens, da dette er en gruppe som vil øke i årene fremover. Det jobbes mot å ha en systematisk og samlet fagkompetanse rundt personer med demens.

Fra 1. januar 2017 har vi hatt en egen demenskoordinator i full stilling som i tillegg til veiledning av pårørende og syke også bistår fastleger og sykehjemsleger i utredning av demens, samt er en samarbeidspartner til kommunens omsorgsboliger og hjemmesykepleie. Det er ikke funnet handlingsrom for demensteam på nåværende tidspunkt, men det vil måtte arbeides mot opprettelsen av et slikt team på sikt.

Frivillighetsbørs

Frivillighetsbørs er et internasjonalt konsept, som legger til rette for mer og bedre samarbeid på tvers. På en frivillighetsbørs møtes lokale bedrifter, frivillige organisasjoner og offentlige virksomheter ansikt til ansikt og utveksler ønsker og ideer til samarbeid. I løpet av noen timer skapes nye muligheter, lokale nettverk og konkrete samarbeidsavtaler etableres.

Eksempler på ressurser som finnes på Frivillighetsbørs:

- **Kloke hoder:** Kompetanse, kurs eller rådgiving
- **Varme hjerter:** Tid for andre, være et medmenneske
- **Nyttige never:** Dugnadshjelp eller arrangementsstøtte
- **Festligheter:** Underholdning eller opplevelser
- **Gode forbindelser:** Hospitering, mentor eller nettverk
- **Husrom:** Låne lokaler eller lagerplass
- **Ting & Tang:** Låne transportmidler, låne eller «arve» utstyr eller materialer

Halden kommune har som mål å etablere Frivillighetsbørs fra 2020. Børsen skal gjennomføres årlig i løpet av oktober måned.

Ny kommunelov

Formålet med den nye kommuneloven er å fremme det kommunale og fylkeskommunale selvstyret og legge nødvendige rammer for det. Loven skal legge til rette for det lokale folkestyre og et sterkt og representativt lokaldemokrati med aktiv innbyggerdeltakelse.

Videre skal loven legge til rette for at kommuner og fylkeskommuner kan yte tjenester og drive samfunnsutvikling til beste for innbyggerne. Loven skal også legge til rette for kommunenes og fylkeskommunenes utøvelse av offentlig myndighet. Videre skal loven bidra til at kommuner og fylkeskommuner er effektive, tillitsskapende og bærekraftige.

Den nye kommuneloven berører flere deler av den kommunale styringsformen. Blant annet er det kommunale selvstyret lovfestet i en egen bestemmelse hvor de viktigste elementene er:

- Kommuner med egen folkevalgt ledelse
- Hver kommune er et eget rettssubjekt

- Kommunene utøver sitt selvstyre innenfor nasjonale rammer. Begrensninger må ha hjemmel i lov.

Prinsippene rundt nasjonale myndigheters forhold til kommunene er ment å bygge oppunder målsettingen om økt lokalt selvstyre ved at offentlige oppgaver fortrinnsvis bør legges til det forvaltningsnivået som er nærmest innbyggerne, at kommunene innenfor rammene av nasjonal økonomisk politikk bør ha frie inntekter som gir økonomisk handlingsrom og at det kommunale selvstyret ikke bør begrenses mer enn det som er nødvendig for å ivareta nasjonale mål.

Kommunedirektøren vil ikke gå inn i alle detaljer knyttet til den nye kommuneloven i budsjettet, men konsentrere seg om endringene i økonomibestemmelsene som påvirker budsjett- og økonomiplan, og som i hovedtrekk handler om nye regler som skal sikre en mer langsiktig økonomiforvaltning og tidligere inngrep for raskere å rette opp økonomiske ubalanser.

Nye økonomiforskrifter er ment å utfylle loven der loven ikke er detaljert nok.

Lovens ikrafttredelsesdato er satt til 01.01.2020. I praksis betyr det at både økonomiplaner og årsbudsjettet for 2020 skal utarbeides i hht. den nye kommuneloven. Motsatt skal årsregnskap og årsberetning for 2019 utarbeides etter gammelt lovverk.

Et grunnleggende krav i økonomiforvaltningen er at kommunene skal forvalte sin økonomi slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid. Dette er en ny og generell plikt som har karakter av å være en formålsbestemmelse. Dette kravet er ment å skulle løfte frem idealet om en mer langsiktig økonomiforvaltning, og markere samtidig kommunestyrets ansvar for å ivareta handlingsrommet.

De økonomiske styringsverktøyene er som tidligere:

- Økonomiplanen og årsbudsjettet
- Årsregnskapet og årsberetningen
- Finansreglementet
- Økonomireglementet

Nytt er det derimot at både økonomiplan og årsbudsjettene skal inneholde finansielle måltall som skal være kommunestyrets bevisste mål for økonomisk styring.

Disse måltallene skal utarbeides etter lokaløkonomisk politikk og både valg av indikator og nivå på indikatorene skal fastsettes etter lokalt skjønn og realistiske vurderinger. Målet, foruten å bygge oppunder en langsiktig økonomiforvaltning, er også å skape bevissthet og åpenhet om kommunens reelle økonomiske situasjon.

Det er altså ikke i loven bestemt hvilke indikatorer kommunene skal knytte økonomiske målsettinger til, men Kommunedirektøren anbefaler som i økonomiplanen, at mål på hva driftsresultat, gjeldsgrad og disposisjonsfond bør være blir etablert for at det økonomiske handlingsrommet skal sikres over tid. Det presiseres at måltallene kun skal være retningsgivende for budsjettarbeidet og ikke forpliktende for hverken årsbudsjett (måltall fra økonomiplanen) eller rullinger av økonomi- og handlingsplaner.

Økonomiplanen skal som tidligere vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunale og regionale planer skal følges opp. I det gamle lovverket hadde kommunene valget mellom å utarbeide en økonomiplan og samfunnsplanens handlingsdel hver for seg, eller å utarbeide en handlingsdel hvor økonomiplanen ble integrert. I den nye kommuneloven er det åpnet for et 3. alternativ, nemlig at økonomiplanen samtidig kan fungere som samfunnsplanens handlingsdel.

Kravene til økonomiplanens og årsbudsjettets innhold er i all hovedsak videreført i den nye kommuneloven:

- Balanse, realisme, fullstendighet og oversiktighet

- En driftsdel og en investeringsdel
- Vise kommunestyrets prioriteringer, bevilgninger, mål og premisser
- Vise utviklingen i kommunens økonomi.

Ett nytt innholdskrav finner vi likevel i den nye kommuneloven, og det er at det nå er krav om å vise utviklingen i gjeld og andre langsiktige forpliktelser.

I forbindelse med den nye kommuneloven og arbeidet med økonomiforskriftene er det enkelte endringer i de obligatoriske skjemaene. Disse skjemaene var ikke utarbeidet av departementet da økonomiplanen ble behandlet. Derfor vil de obligatoriske skjemaene i budsjett 2020 (nye skjemaer) ikke samsvare med skjemene i økonomiplan 2020-2023 (gamle skjemaer). Denne praksisen ble avklart og godkjent av Fylkesmannen allerede i forkant av økonomiplan 2020-2023.

Den nye kommuneloven krever tidligere grep hvis regnskapet viser merforbruk.

Hvis regnskapet avlegges med merforbruk, skal Kommunedirektøren foreslå endringer allerede i årets budsjett, og disse endringene må behandles av kommunestyret innen 30. juni.

Videre er det slik at dersom regnskapet vedtas med merforbruk, skal kommunestyret i vedtaket angi hvordan merforbruket skal dekkes inn.

Reglene for beregning av minimumsavdrag endres i den nye kommuneloven.

Tidligere var det slik at kommunene kunne velge mellom en «forenklet modell» og «regnearkmodellen».

Forskjellen dem imellom kan i hovedtrekk sies å være at forenklet modell i større grad bidro til en jevnere avdragsprofil enn regnearkmodellen som i større grad skyver avdragene foran seg så lenge kommunen fortsetter å investere i anleggsmidler med lang avskrivningstid.

I den nye kommuneloven finnes det kun 1 alternativ for beregning av minimumsavdrag.

Denne modellen fungerer slik at minimumsavdraget skal være lik avskrivningenes andel av forholdet mellom gjeld og bokført verdi av anleggsmidlene.

Hvis for eksempel gjelden utgjør 90 % av den bokførte verdien på anleggsmidlene, skal minimumsavdraget være 90 % av årets avskrivningskostnader. På denne måten får en en jevnere og raskere start på nedbetalingen av gjeld enn man f. eks gjorde i regnearkmodellen.

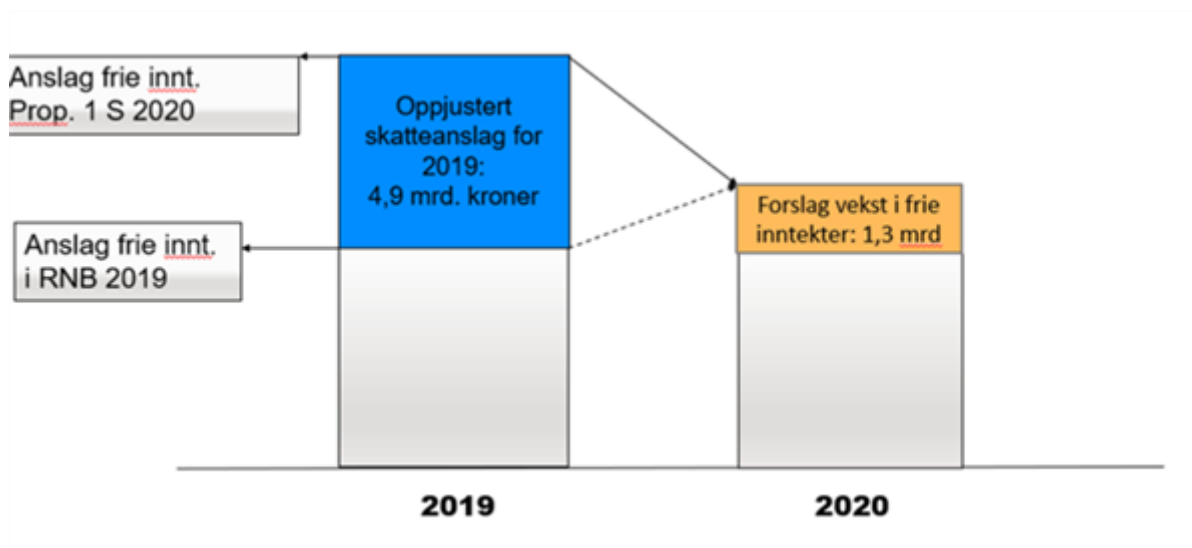
Grunnleggende føringer i budsjett

Kommunedirektørens forslag til budsjett for 2020 er utarbeidet med bakgrunn i økonomiplanen for 2020 – 2023, justert for rammekorrigeringer og tilpasning til inntektsrammer gitt i forslag til statsbudsjett.

Det har kun i liten grad vært nødvendig å fravike økonomiplanrammene hvis en ser bort fra tekniske justeringer og prioriteringer, men det har vært behov for å utarbeide ytterligere tiltak innenfor sektorene for å holde de vedtatte rammene.

Eksterne rammebetingelser

Regjeringen legger opp til en realvekst i kommunesektorens frie inntekter i 2020 på 1,3 mrd kr. Dette er innenfor det intervallet som ble fremlagt i kommuneproposisjonen i mai mnd. Inntektsveksten regnes fra anslått inntektsnivå pr. mai 2019. Etter revidert statsbudsjett i mai mnd er anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2019 oppjustert med 4,9 mrd kr. på landsbasis. De ekstra skatteinntektene utover veksten som ble lagt inn i kommuneproposisjonen er av engangskarakter og videreføres dermed ikke til 2020.

Figuren over indikerer denne forskjellen. Inntektsnivået regnet fra revidert nasjonalbudsjett øker de frie inntektene med 1,3 mrd kr , mens regnet fra anslag på regnskap for 2019 reduseres de med 3,6 mrd kr.

Et lite paradoks rundt økte skatteinntekter som ikke tas med inn i 2020, er at kostnadsveksten også øker. I revidert anslag for 2019 økes denne til 3 %.

I motsetning til skatteveksten beholdes nemlig kostnadsveksten over i 2020.

Statsbudsjettet for 2020 ble presentert 7. oktober 2019 og inneholdt en god del endringer sammenlignet med det økonomiske opplegget som ble presentert i kommuneproposisjonen for 2020 i mai 2019. Blant annet kom det en storstilt innlemming av tidligere øremerkede midler i rammetilskuddet (20,5 mkr), og den kommunale kostnadsdeflatoren ble økt, hovedsakelig sfa en oppjustert prognose på årslønnskostnaden i 2020 (20 mkr). Dette er momenter som øker kommunens inntekter i form av rammeoverføringer, men som også øker kommunens kostnader tilsvarende. For kommunen utgjør dette et nullsumspill der inntektsøkningen på til sammen 40,5 mkr har medført en tilsvarende økning i sektorrammene sammenlignet med økonomiplan 2020, for å dekke tilsvarende kostnadsøkning.

I beregningen av rammetilskudd til den enkelte kommune blir Halden kommune i 2020 ansett som en mer kostnadstung kommune å drifte enn vi har vært i 2019. Hver enkelt kommunes kostnadstyngde beregnes ut ifra et sett med indikatorer hvor den enkelte kommune får en «score» over eller under landsgjennomsnittet, som igjen danner grunnlaget for om kommunen får tilført, eller blir trukket, i utjevningmidler. For budsjettåret 2019 lå Halden kommune helt på landsgjennomsnittet, og fikk hverken tilført eller ble trukket i utgiftsutjevningen. For budsjettåret 2020 viser utviklingen på flere av indikatorene at Halden kommune, jevnt over, scorer høyere på indikatorene slik at kommunen blir tilført utjevningmidler på over 15,8 mkr mer i 2020 enn vi har fått de siste årene. Indikatorene består alle av ett sett med objektive kriterier, basert på fakta og tellinger, slik at det er rimelig å anta at kostnadene disse økingene medfører allerede ligger i de løpende regnskapstallene. Denne merinntekten kan dermed

Budsjett for 2020

sees på som en reell tilføring av midler for å dekke opp demografiske og sosiodemografiske kostnadsøkninger.

Skatteanslaget i forslag til statsbudsjett for 2020 er økt sammenlignet med det Kommunedirektøren la til grunn i økonomiplanen. Årsaken er at Kommunedirektøren legger frem økonomiplanen før regjeringen legger frem revidert nasjonalbudsjett. Det skatteanslaget som regjeringen legger til grunn i revidert nasjonalbudsjett, er også det de legger til grunn for statsbudsjettet året etter FØR de beregner skatteveksten som tilfaller kommunene. I vårt tilfelle betyr det at de budsjetterte skatteinntektene kan økes med 9,1 mkr utover det som Kommunedirektøren la til grunn i økonomiplanen.

I tillegg til dette er Halden kommune tilgodesett med 3,3 mkr i skjønnsmidler fra Fylkesmannen i 2020. Disse midlene lå ikke inne i økonomiplanen.

I motsatt retning trekker befolkningsutviklingen i Halden kommune som viser en vesentlig lavere befolkningsvekst enn gjennomsnittet i landet. Dette medfører et tap i innbyggertilskuddet på 5,5 mkr sammenlignet med det som ble lagt til grunn i økonomiplanen.

Av andre endringer i forutsetningene kan det nevnes at regjeringen nå har landet kompensasjonsordningen knyttet til bortfall av muligheten for å beregne eiendomsskatt på verker og bruk. Kompensasjonsordningen er utformet slik at kommunene betaler en egenandel pr. innbygger og får resten av inntektstapet kompensert. For Halden kommunes del utgjør dette en merinntekt på 2,7 mkr sammenlignet med det som ble lagt til grunn i økonomiplanen der kompensasjonsordningen fortsatt var svært usikker.

Skatt og rammetilskuddet øker med 65,7 mkr sammenlignet med det som ble lagt til grunn i økonomiplanarbeidet, og består hovedsakelig av følgende:

- Innlemminger av tidligere øremerkede tilskudd	20,5 mkr
- Høyere forventet lønnsvekst (deflator)	20,0 mkr
- Tilskudd for tap av eiendomsskatt (verker og bruk)	2,7 mkr
- Høyere skatteinngang 2019 gitt ved nivå i RNB i mai 2019	9,1 mkr
- Økt kostnadsutjevning (sosiodemografiske forhold)	15, 8 mkr
- Skjønnsstilskudd fra Fylkesmannen (ikke beregnet i øk.planen)	3,3 mkr
- Lavere befolkningsvekst enn lagt til grunn i øk.plan	- 5,5 mkr
Sum	65,7 mkr

I tabellen under vises en detaljert oversikt over de øremerkede tilskuddene som er innlemmet i rammetilskuddet fra 2020, og som i sum utgjør 20,5 mkr.

Budsjett for 2020

Delkostnadsnøkkel	Nasjonalt beløp som skal fordeles	Kommunens andel av fordelt beløp
Skatteoppkreverfunksjon	-644 400 000	-3 524 420
Sum sentraladmin		-3 524 420

Delkostnadsnøkkel	Nasjonalt beløp som skal fordeles	Kommunens andel av fordelt beløp
Rekr. Psykologer	211 600 000	1 223 507
Dagaktivitetstilbud	369 144 000	2 345 107
habilitering og rehab	87 000 000	503 049
Tilpasning av egen bolig	496 503 000	3 268 977
Økt antall PU	-	3 300 000
Sum helse og omsorg		10 640 639

Delkostnadsnøkkel	Nasjonalt beløp som skal fordeles	Kommunens andel av fordelt beløp
Tidlig innsats/norm	1 316 800 000	12 755 000
Grunnskole	56 100 000	311 304
Inntektsgrader sfo 1-2	58 200 000	322 957
Gratis SFO 5-7 særsk.beh	21 000 000	116 531
Gratis kj.tid 2 åringer	57 800 000	299 945
Økt makspris	-82 900 000	-430 198
Sum Undervisning		13 375 539

Sum Halden kommune	20 491 757
---------------------------	-------------------

Som tidligere nevnt er innlemminger av tidligere øremerkede tilskudd og høyere forventet lønnsvekst et nullsumspill hvor den økte inntekten er overført kommunalområdene som rammeøkninger for å dekke tilsvarende kostnadsøkninger.

I nedenfor stående tabell er det vist hvordan disse tekniske rammeendringene påvirker de opprinnelige rammene gitt i vedtatt økonomiplan.

Rammeområde	Øk.plan	Lønnsvekst	Innlemminger	Ny ramme
Helse	653,1	7,2	10,6	671,0
Kultur	45,6	0,2	-	45,8
Nav	60,5	0,4	-	60,9
Sentraladmin	114,8	1,7	-3,5	113,0
Teknisk	87,4	2,6	-	90,0
Undervisning	656,8	7,8	13,4	677,9
Fellesfunksjone	-22,8			-22,8
Totalsum	1 595,4	19,9	20,5	1 635,7

Resterende inntektsøkninger (25,5 mkr) er ikke knyttet direkte opp mot tilsvarende utgiftsposter, og må sees opp mot prioriteringer og den underliggende kostnadsveksten forøvrig. Den foreslåtte disponeringen av dette beskrives senere i avsnittet om rammer.

Eiendomsskatt

Regjeringen varslet i forbindelse med kommuneproposisjonen for 2020 innstramminger i kommunenes muligheter for å utnytte det lokalpolitiske handlingsrommet eiendomsskatten fra boliger og fritidsboliger hittil har bidratt med. Maksimalsatsen for eiendomsskatt på boliger og fritidsboliger reduseres fra 7 -5 promille samtidig som det innføres en obligatorisk reduksjonsfaktor på 30 % i eiendomsskattetakstene på de samme objektene. Det varsles videre om at maksimal skattesats blir ytterligere redusert med 1 promille fra 2021.

Fra tidligere er det allerede vedtatt, ved lovendring, et bortfall av muligheten til å skattlegge produksjonsutstyr og produksjonsinstallasjoner fra såkalte «verker og bruk». Samlet sett medfører dette et stort inntektsbortfall som kun delvis kompenseres. Det tvinger seg dermed frem et prinsipielt veivalg der nivået på eiendomsskatten må veies opp mot ønsker og prioriteringer i det kommunale tjenestetilbudet.

Endringene i lovverket rundt eiendomsskatt er som nevnt to-delt, der den ene delen omfatter beskatning på verker og bruk og den andre delen omfatter beskatning på boliger og fritidsboliger.

Verker og bruk

Regjeringen la høsten 2017 frem en proposisjon knyttet til eiendomsskatten, som senere er vedtatt, hvor de i praksis fjernet adgangen til å skrive ut eiendomsskatt på produksjonsutstyr og produksjonsinstallasjoner med noen få unntak. Halden kommune har gjennomført retakseringer etter det nye lovverket og beregnet nye takster på de lokale «verker og bruk».

En samlet skattetakst etter det gamle lovverket ga en «markedsverdi» på 2,88 mrd kroner, mens en tilsvarende takst etter det nye lovverket gir en «markedsverdi» på 0,97 mrd kroner, altså en reduksjon i skattegrunnlaget med 1,9 mrd kroner. Den isolerte skatteeffekten, og dermed også inntektstapet, av denne endringen utgjør om lag 13,5 mkr som skal fases inn over en periode på 7 år.

For å motvirke deler av inntektstapet innførte regjeringen en kompensasjonsordning som trer inn når inntektstapet målt som kroner pr. innbygger overstiger 17 kroner. Kommunene blir dermed fullt ut kompensert for tap utover dette. Likevel medfører det et tap for Halden kommune, etter at innfasingstiden er over, på snaue 4 mkr. For driftsåret 2020, som forøvrig er innfasingsperiodens 2. år, er tapet beregnet å utgjøre om lag 1 mkr. Kompensasjonen blir forøvrig utbetalt sammen med terminutbetalingen av rammetilskudd og posteres dermed på arten for rammetilskudd og ikke på arten for eiendomsskatt. Budsjett og regnskapstall på arten for eiendomsskatt vil derfor fremover vise et større inntektstap enn det som er realiteten. I budsjett 2020 utgjør tapet 3,7 mkr på eiendomsskatten isolert.

Boliger og fritidsboliger

Fra og med 2019 er det vedtatt endringer i grensene for maksimal skattesats, for bedre å skjerme de eiendomsskattepliktige mot raske og store eiendomsskatteøkninger. Blant disse endringene finner vi at skattesatsen maksimalt kan økes med én promille pr. år, og at den kan økes med to promille det året en kommune eventuelt innfører bunnfradrag.

I tillegg har regjeringen foreslått at maksimal skattesats fra 2020 skal være 5 promille av skattegrunnlaget, og at skattegrunnlaget maksimalt kan utgjøre 70 % av markedsverdien på boliger og fritidsboliger.

I forbindelse med kommuneproposisjonen for 2020 kom det frem et forslag om å redusere den maksimale skattesatsen ned til 4 promille fra 2021. Det er ikke foreslått kompensasjonsordninger rundt disse endringene. Den foreslåtte reduksjonen i maksimal skattesats fra 7 – 5 (4) promille vil ikke påvirke inntektsnivået på eiendomsskatten i Halden kommune direkte. Derimot vil det sette begrensninger i det

handlingsrommet som har ligget i å kunne justere skattesatsen fremover.

En obligatorisk reduksjonsfaktor på 30 % av takstverdiene vil derimot utgjøre en relativt stor reduksjon i inntektene fra eiendomsskatt i Halden kommune. Beregninger kommunedirektøren har utført viser et innteksttap i størrelsesorden 13 mkr som følge av denne lovendringen.

For å illustrere hvilken effekt disse lovendringene rundt eiendomsskatten har å si for handlingsrommet i Halden kommune viser vi nedenfor en tabell som indikerer en reduksjon, dersom handlingsrommet skulle vært maksimalt utnyttet, på nær 60 mkr målt fra gammelt lovverk til nytt lovverk gjeldende fra 2021 (4 promille).

	Gammel lov	Ny lov	
	(7 o/oo)	(5 o/oo)	(4 o/oo)
Maksimal skattesats	37 375 000	14 375 000	2 875 000
Bunnfradag	12 000 000	12 000 000	12 000 000
Retaksering	24 150 000	17 250 000	13 800 000
Reduksjonsfaktor 30 %	-	-13 500 000	-13 500 000
Handlingsrom	73 525 000	30 125 000	15 175 000

Samlet sett vil Halden kommune i 2020 tape rundt 13 mkr som følge av de vedtatte endringene i eiendomsskatteloven knyttet til boliger og fritidsboliger. Som en liten motbør til dette viser prognosene for 2019 en merinntekt på 1 mkr, slik at realnedgangen fra budsjett 2019 ligger i størrelsesorden 12 mkr for boliger og fritidsboliger. Dette er et signifikant inntektsbortfall som gir en lavinntektskommune som Halden betydelige økonomiske utfordringer, samt at det kan komme til å påvirke fremtidige beslutninger omkring kommunens evne til å gjennomføre den planlagte sentrumsutviklingen. Kommunedirektøren har i tidligere budsjett- og handlingsplaner gitt uttrykk for at utnyttelsen av eiendomsskattepotensialet er en viktig grunnpilar i de risikovurderinger som er gjort rundt et midlertidig høyt gjeldsnivå.

Kontorjustering og retaksering

I mai 2018 fremmet Kommunedirektøren en sak til kommunestyret som omhandlet ny takseringsperiode fra 01.01.2019 med bakgrunn i at det i 2019 ville være 10 år siden forrige allmenne takseringsrunde, samt hensyn på de lovendringer som da lå til grunn for eiendomsskatteområdet. Eiendomsskattelovens hovedprinsipp er at det skal være ny taksering etter hver nye 10-årsperiode. Dette for å vedlikeholde skattefundamentet, utfra likebehandlingsprinsippet og for å overholde lovens markedsverdi prinsipp for takstene idet man, siden 2009 i vårt tilfelle, har hatt en betydelig prisstigning på fast eiendom. Med bakgrunn i vedtak i budsjett- og handlingsplaner foreslo kommunedirektøren at kommunen utsatte full omtaksering på gjeldende tidspunkt, men som erstatning brukte adgangen til å kontorjustere takstene opp med 10 %.

I kommunestyresak 2018/39 vedtok kommunestyret følgende:

Takstgrunnlaget beholdes uendret i 2019.

Videre vedtar Halden kommunestyre å øke takstene fra 01.01.2009 – med senere omtakseringer i 10-årsperioden frem til 31.12.2019 – i stedet for ny allmenn taksering nå – ved å gjennomføre en kontorjustering opp 10% for alle takster pr. 01.01.2020 for året 2020, jf. eskl. § 8 A-4 nr. 1 og 2.

Siden den gang har det som redegjort for tidligere i dette kapittelet, blitt vedtatt ytterligere innstramminger i regelverket rundt eiendomsskatt som igjen medfører store inntektsreduksjoner for kommunen.

Den vedtatte kontorjusteringen bidrar i 2020 til at inntektstapet reduseres med om lag 4,2 mkr fra 12 mkr til 7,8 mkr.

Kommunedirektøren mener videre kommunen som et minimum bør øke promillesatsen i 2020 fra 3,75 til 4,00 promille for å demme opp noe for inntektstapet. Dette vil gi en økt inntekt på om lag 2,8 mkr slik at inntektstapet i 2020 reduseres til 5,0 mkr samlet sett.

For kommunens innbyggere vil dette medføre en reduksjon i eiendomsskatten for 2020.

Med bakgrunn i dette inntektstapet og viktigheten av å opprettholde skattefundamentet etter eiendomsskattelovens hovedprinsipp, mener Kommunedirektøren det er nødvendig med en ny allmenn retaksering av skattetakstene. Forslaget må også sees opp mot kommunens økonomiske evne til å bære risikoen knyttet til sentrumsutviklingen og et midlertidig høyt gjeldsnivå. Kommunedirektøren foreslår derfor å sette av 3 mkr til retaksering i 2020 slik at inntektstapet kan dekkes inn igjen fra og med 2021.

Renter og avdrag

Renter

Det råder stor usikkerhet rundt utviklingen av verdensøkonomien i tiden som kommer. Denne usikkerheten, drevet av handelskonflikter, Brexit og negative renter blant handelspartnerne, sannsynliggjør en svakere internasjonal vekst som også vil svekke norske konjunkturer som i all hovedsak er drevet av økte oljeinvesteringer og høy eksportvekst.

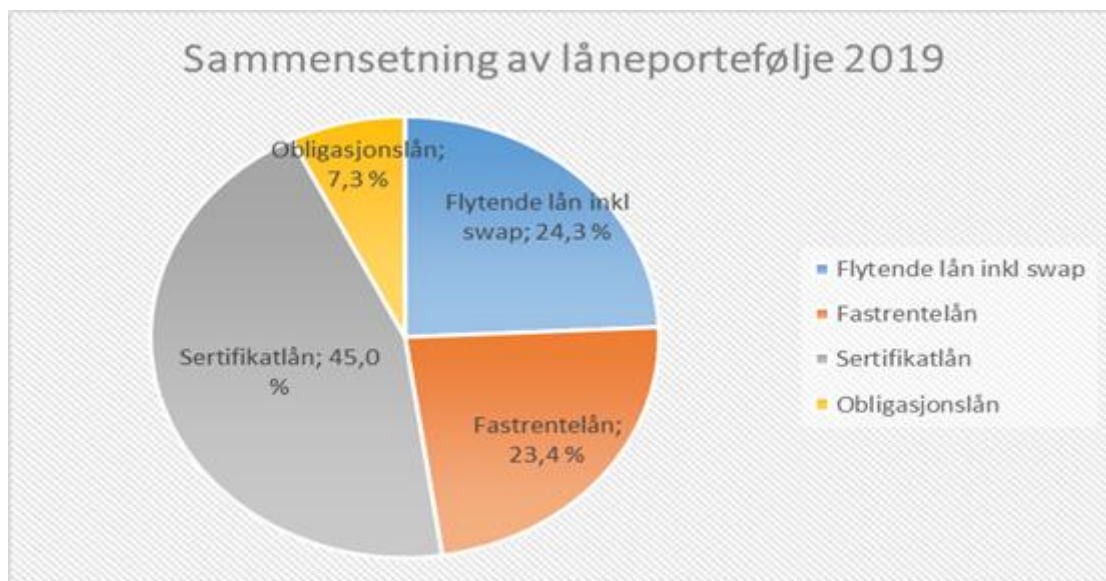
Sentralbanksjefen har siden høsten 2018 økt styringsrenta med tilsammen 100 punkter, nå sist i september hvor styringsrenta økte med 25 nye punkter. Internasjonale markedsrenter viser tro på lave renter i lange perioder, med blant annet negative 10-årige renter.

På den annen side viser norsk økonomi foreløpig få konjunkturmessige svakhetstegn, men omslaget ventes å komme ganske raskt i 2020 da oljeselskapenes investeringsplaner innebærer om lag en nullvekst.

Med dette som bakteppe vil vi sannsynligvis ha sett den siste styringsrenteøkningen på lang tid. I Norges banks siste pengepolitiske rapport er vurderingen at renta vil forbli uendret ut 2022, og at pengemarkedsrenta ventes å ligge rundt 2,0 %.

Halden kommune har en sammensetning av gjeldsporteføljen som spenner fra bulletlån med 10 års fastrente via obligasjonslån med 3 års fastrente til sertifikatlån med 6 måneders forfall. Porteføljen er satt sammen med en målsetting om å ha lavest mulig rentekostnader samtidig som forutsigbarheten er stor, og risikoen er lav. Som sikringsinstrumenter benyttes foruten fastrenteavtaler også rentebytteavtaler (swap). Kommunedirektøren har de siste årene stort sett benyttet fastrenteavtaler som sikringsinstrument og i liten grad inngått nye rentebytteavtaler. De rentebytteavtalene som fortsatt løper er inngått i perioder hvor rentenivået var høyere enn det har vært de siste årene.

I tabellen under vises gjeldssammensetningen slik den ble beregnet i budsjett 2019. Her tas det ikke hensyn til eventuelle avvik i faktisk fremdrift og gjennomføring, jmf. Prognosene som presenteres i tertialrapportene.

De budsjetterte rentekostnadene for driftsåret 2020 er budsjettert med forutsetningen om at alle hittil bevilgede prosjekter gjennomføres i løpet av det året bevilgningen er gitt. Det tas ikke hensyn til, eller spekuleres i, en annen fremdrift eller gjennomføringskraft enn det som ligger til grunn i det vedtatte budsjettet. Låneopptaket i 2020 er beregnet gjennomført med halvparten av låneopptaket 1. april og halvparten 1. oktober. Kommunedirektøren har videre budsjettert med en økning i flytende rentenivå på 50 punkter i løpet av 2020 som tilsvarer en økning på 0,5 prosentpoeng på de flytende lånene. Dette gjøres med bakgrunn i den usikkerheten som ligger i verdensøkonomien forøvrig.

I tabellen under er låneporteføljen med budsjetterte rentesatser og kostnader satt opp.

	Bud 2020	Snittrente	Netto rente
Flytende lån inkl swap	1 108 060 595	3,60 %	39 890 181
Fastrentelån	895 792 000	2,15 %	19 259 528
Sertifikatlån	1 432 000 000	2,31 %	33 079 200
Obligasjonslån	250 000 000	1,86 %	4 650 000
Herav VAR-gjeld	-1 260 395 510	2,20 %	-33 767 000
	2 425 457 085	2,42 %	63 111 909

Avdrag

I den nye kommuneloven er det vedtatt en ny form for beregning av minimumsavdrag enn det som har ligget til grunn de siste årene hvor man har hatt valget mellom forenklet modell og den såkalte regnearkmodellen. En utfordring rundt regnearkmodellen har vært at avdragene har blitt vektet opp mot gjenstående økonomisk levetid på hhv anleggsmiddelgruppen og de enkelte anleggene, og sånn sett skyver avdragene ut i tid så lenge man fortsetter å investere i anlegg med lang avskrivningstid. Modellene har lenge vært kritisert fordi beregningene ikke sikrer at avdragsprofilen på samlet lånegjeld samsvarer med kapitalslitet.

Den nye kommuneloven angir kun en metode for beregning av minimumsavdrag. Det er forenklet modell, med fradrag av ikke avskrivbare anleggsmidler. Denne metoden sikrer at avdragsprofilen for samlet lånegjeld samsvarer med kapitalslitet. Metoden sørger for at minimumsavdraget minst skal være

lik avskrivningene justert for forholdet mellom størrelsen på lånegjelden og størrelsen på de avskrivbare anleggsmidlene. I prinsippet som tegningen nedenfor viser.

Sum årets avskrivninger	Rest lånegjeld 1.1	= minimumsavdrag
	Bokført verdi varige driftsmidler 1.1	

En kommune hvor sum gjeld knyttet til anleggsmidler er like stor som den bokførte verdien på anleggsmidlene vil avdra 100 % av de bokførte avskrivningene.

En kommune hvor sum gjeld bare utgjør 50 % av verdien på anleggsmidlene vil bare avdra 50 % av de bokførte avskrivningene. En slik kommune vil etter all sannsynlighet ha hatt en relativt stor egenkapitalfinansiering av sine investeringer, og departementet legger da til grunn at en tvungen avdragsføring på 100 % av avskrivningene vil medføre en uforholdsmessig høy avdragsbelastning sett i forhold til den faktiske gjelden.

Så er det fortsatt slik at de enkelte kommunen kan avdra så mye av gjelden de selv måtte ønske utover de beregninger som minimumsavdragene tilsier.

Modellen legger til grunn at avskrivningene i regnestykket skal være årets avskrivninger (2020), mens de bokførte verdiene på lånegjeld og anleggsmidler skal være saldoer fra 31.12. året før.

Det betyr at man på budsjetteringstidspunktet ikke kjenner størrelsene som skal legges til grunn, og at det budsjetterte avdragsbeløpet dermed er et anslag basert på prognosetall og anslag.

Dette gjelder for så vidt de fleste budsjettall, men avdragsberegningen er likevel en mer komplisert beregning hvor relativt små avvik fra prognosene kan gi store utslag i utfallet. Usikkerheten er dermed å anse som relativt stor.

For Halden kommune legges følgende beregning til grunn for budsjetterte avdrag i 2020.

Avskrivninger	Bokf. Verdi anl.midl	Minimumsavdrag
	Lån til investering anl.midl	
115 000 000	3 197 193 849	103 635 770
	2 881 249 089	

Avsetninger

Kommunedirektøren foreslår at avsetningen til disposisjonsfond på 39,4 mkr fra økonomiplanen 2020 – 2023 opprettholdes i budsjett 2020. Kommunedirektøren har ved flere anledninger tidligere redegjort for nødvendigheten av å bygge opp driftsreserver for å møte uforutsette hendelser. I økonomiplanen for 2020 – 2023 beskriver kommunedirektøren behovet for å bygge opp et generelt driftsfond for å kunne møte uforutsette hendelser uten å gjøre drastiske kutt i driftsbudsjettene på kort sikt, behovet for å bygge opp et rentefond for å motvirke raske svingninger i rentemarkedet, og til slutt behovet for å bygge opp et fond for egenkapitalfinansiering av investeringer. Disse prioriteringene står fast i budsjett 2020, og forsterkes av Fylkesmannens generelle anbefaling om å ha en samlet driftsreserve på om lag 5 % av driftsinntektene.

I økonomiplanen pekes det videre på at det vil være hensiktsmessig å dele disposisjonsfondet opp i 3 ulike formål.

1. Et generelt disposisjonsfond for å dekke uforutsette hendelser og eventuelle merforbruk i den løpende driften

2. Et rente- og avdragsfond for å dekke raske og varige renteøkninger
3. Et egenkapitalfinansieringsfond for å dekke inntil 25 % av investeringskostnadene.

Det vil være noe utfordrende å på forhånd konkretisere størrelsene på disse fondene. I næringslivet generelt heter det seg at en bør ha oppsparte midler til å dekke minimum 2 månedsutbetalinger av lønn. Dette målet relaterer seg nok i stor grad til likviditeten, men kan likevel overføres til en kommune ettersom det er en viss sammenheng mellom bokførte likvide midler og regnskapsresultat. En månedsutbetaling av lønn inkl. pensjon og arbeidsgiveravgift i Halden kommune utgjør rett i underkant av 100 mkr. 2 måneders lønnsutbetaling vil dermed utgjøre om lag 200 mkr. Legges dette til grunn bør det generelle driftsfondet utgjøre rundt 200 mkr til enhver tid. Dette vil i så fall utgjøre om lag 8 % av de samlede driftsinntektene.

På den annen side er hensikten med fondet å dekke uforutsette hendelser og eventuelle merforbruk i den løpende driften frem til kommunen klarer å omstille driften slik at det igjen er balanse mellom løpende inntekter og løpende utgifter. I så måte virker en generell budsjettbuffer på 8 % av de samlede utgiftene relativt stor. Fylkesmannen anbefaler kommunene å ha et disposisjonsfond på minimum 5 % av driftsinntektene. For Halden kommune sin del utgjør det 120 mkr i 2020. For resten av planperioden vil det se slik ut:

	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022	31.12.2023
Generelt disposisjonsfond	120 000 000	126 000 000	132 300 000	138 915 000

I fylkesmannens anbefaling av å ha et disposisjonsfond på 5 % av driftsinntektene ligger normalt sett også at dette skal dekke eventuelle renteøkninger. I utgangspunktet mener Kommunedirektøren også at det i normale tilfeller vil være naturlig at dette faller innunder en sikkerhetsbuffer på 5 % av driftsinntekten. Men i og med at Halden kommune har et stort investeringsprogram foran seg, om en i et litt lengre tidsperspektiv nå enn tidligere anslått, vil Kommunedirektøren presisere viktigheten av å sikre nødvendige midler på fond FØR investeringene gjennomføres. Særlig viktig er dette nå når eiendomsskattepotensialet er borte.

Et rente- og avdragsfond bør etter kommunedirektørens syn kunne takle en gjennomsnittlig økning av rentenivå på 2 prosentpoeng. I løpet av det siste året har vi sett at Norges bank har økt styringsrenta med 1,0 prosentpoeng, slik at det å ha en rentebuffer på 2 prosentpoeng i en 4-års periode ikke kan sies å være for mye. For Halden kommunes del, slik kommunedirektøren her legger opp til, vil en del av dette rentefondet eventuelt måtte benyttes dersom det vedtas iverksettelse av investeringsprosjekter som ikke ligger inne i forslaget til investeringsbudsjett de neste 4 årene. Dette for å kunne tilføre driftsbudsjettet nødvendige midler til renter og avdrag på kort sikt.

Rentebærende gjeld i planperioden slik investeringsbudsjettet her er foreslått vil være følgende:

	2019	2020	2021	2022	2023
Rentebærende gjeld	1 926 500	2 127 068	2 228 372	2 301 004	2 314 836

Dersom en legger et bufferkrav på 2 % økning av gjennomsnittsrenten vil dette utgjøre et fondsbehov i planperioden på følgende summer:

	2019	2020	2021	2022	2023
2 % økt snittrente		42 541	44 567	46 020	46 297

Videre mener kommunedirektøren det vil være behov av å starte på en opptrapping av den delen av disposisjonsfondet som skal gå til egenkapitalfinansiering av nye investeringer. Etter utløpet av gjeldende planperiode er det vedtatt en egenkapitalfinansieringsgrad på 25 % av brutto investeringsbeløp etter en opptrapping fra 10 % i 2020. På bakgrunn av den periodiseringen som

kommunedirektøren legger opp til i investeringsbudsjettet vil et anslag på årlig investeringsnivå etter 2023 ligge i størrelses orden 150 mkr årlig i rentebærende investeringer.

Dersom en regner med 25 % egenkapitalfinansiering av disse investeringene, samt legger til grunn prinsippet om at midlene skal være på plass FØR investeringen og låneopptaket gjennomføres, samt midler for å dekke et anslag om investeringer utover vedtatt økonomiplan på 25 % av vedtatt brutto investeringsnivå de ulike årene, så vil det årlige oppfyllingsbehovet for denne delen av disposisjonsfondet være følgende:

	2020	2021	2022	2023
Brutto investeringsnivå frem i tid	212 678	181 658	172 698	154 323
25 % av investeringsbuffer	21 268	18 166	17 270	15 432

Samlet sett vil Halden kommune ha behov på rundt 200 mkr på det samlede disposisjonsfondet dersom en legger alle disse elementene inn samlet:

	2020	2021	2022	2023
Generelt disposisjonsfond	120 000	126 000	132 300	138 915
Rente- og avdragsfond	42 541	44 567	46 020	46 297
Egenkapitalfinansieringsfond	21 268	18 166	17 270	15 432
Sum disposisjonsfond	183 809	188 733	195 590	200 644

Disse beregningene viser altså at Halden kommune bør ha et samlet disposisjonsfond på rundt 200 mkr, noe som tilsvarer om lag 8 % av driftsinntektene i 2020.

Med den oppbyggingstakten som er lagt til grunn i vedtatt økonomiplan vil Halden kommune kunne være i en posisjon rundt 2022 hvor vi kan begynne å nivellere ett disposisjonsfond som kan holde seg flytende på rundt 8 % av driftsinntektene, og kommunen vil ha nødvendig økonomisk sikkerhet til å gjennomføre nødvendige investeringer i de påfølgende årene. Dette forutsetter likevel at driftsårene 2020 – 2023 går som planlagt og ikke medfører behov for å bruke av fondet unders dets oppbygging.

Investeringsnivå, gjeldsgrad og økonomisk handlingsrom - strategisk vurdering

Siden 2016 og frem til 01.04.2019 har kommunesektorens samlede renteeksponerte gjeld økt med over 70 mrd, en økning hvor over halvparten av veksten kom i 2018 og har fortsatt inn i 2019. Dette utgjør en gjeldsvekst på nær 25 % i løpet av de 3 siste årene.

I samme periode har Halden kommunes renteeksponerte gjeld økt med om lag 700 mkr, noe som utgjør en vekst på i overkant av 60 % i løpet av de siste 3 årene.

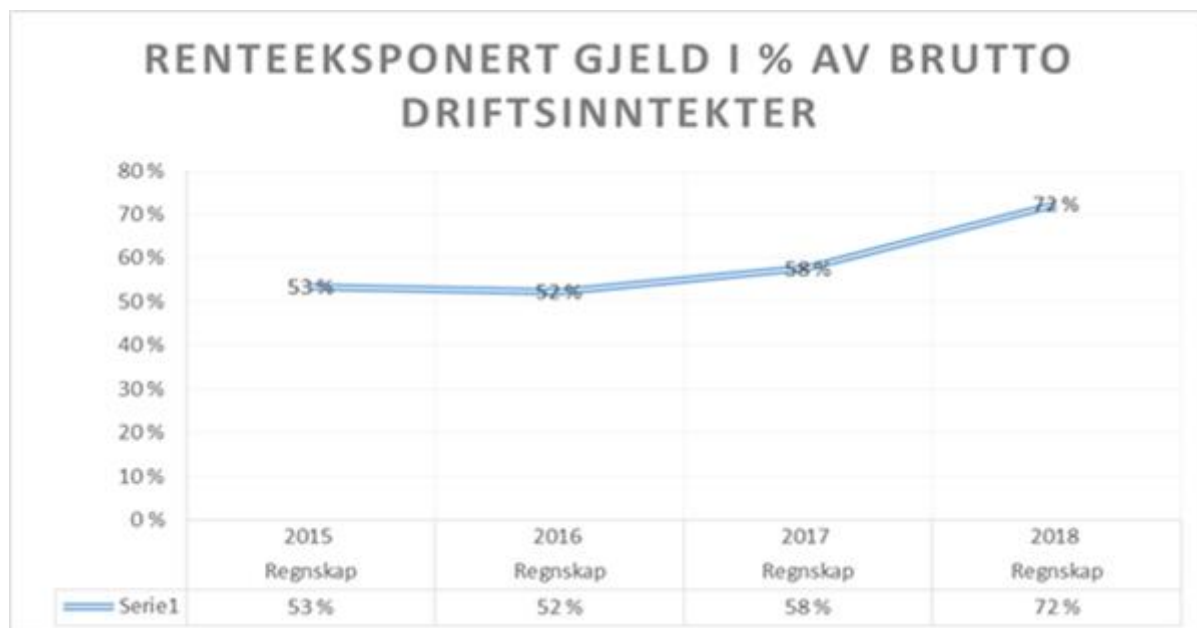
I de samme årene har det vært gjennomført ekspansive investeringsbudsjetter med bygging av Kongeveien skole og nytt demenssenter på Bergheim som de 2 største enkeltinvesteringene. I økonomiplanen er det videre vedtatt store investeringer i områdeløft nord som vil øke gjeldsveksten ytterligere

Det er en krevende balansegang mellom det å innfri ønsker og behov via investeringsbudsjettet i dag, og samtidig kunne si noe om kommunens økonomiske bæreevne av de samme investeringene i opp mot 35 år frem i tid. Benyttelse av ulike sikringsinstrumenter kan gi kommunen en forutsigbarhet mot svingninger i rentemarkedet, men i all hovedsak ikke lenger enn i en 10-års periode. Og selv om det er viktig å sikre kommunens renteeksponerte gjeld gjennom slike instrumenter, så vil det også være behov av ha en indikator som kan brukes som rettesnor for bærekraftige løsninger når så store prosjekter som de vi ser på f.eks. områdeløft nord skal gjennomføres på kort tid.

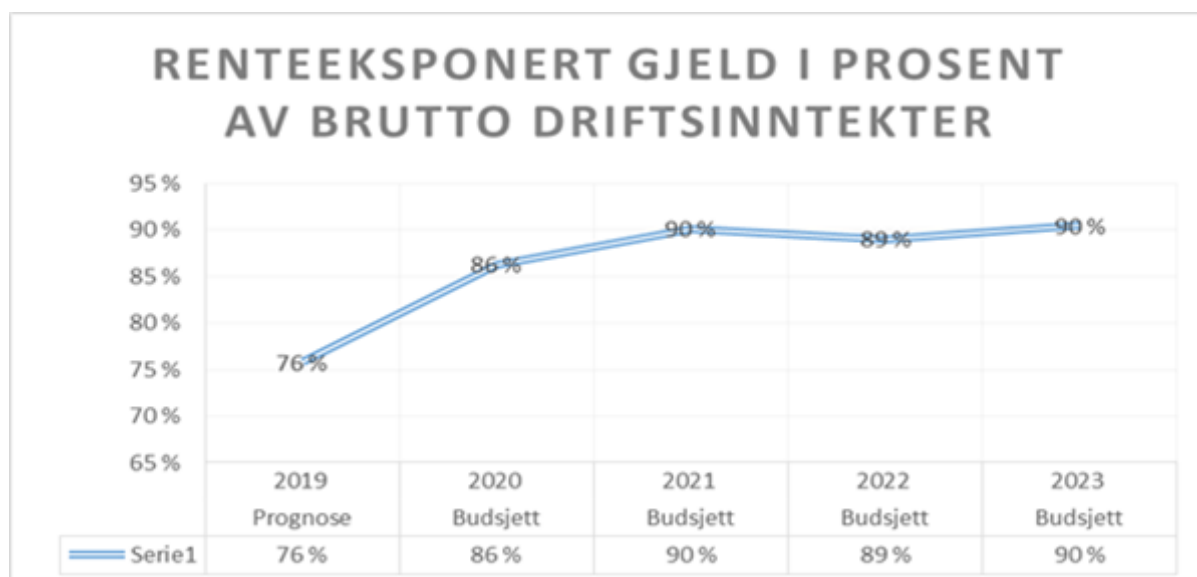
En gjeldsvekst på 60 % de siste 3 årene kan i seg selv virke skremmende, men kommunens evne til å takle en slik gjeldsvekst er likevel det absolutt viktigste. Om gjeldsnivået vokser med 60 % fra et relativt sett lavt nivå så behøver ikke det være dramatisk. Og uansett nivå på selve veksten er det tilgangen på betalingsmidler som til syvende og sist er avgjørende for bærekraften av gjeldsnivået.

Siden det er de samlede driftsinntektene som skal betale lånekostnaden i form av renter og avdrag er det vanlig å måle gjeldsbelastningen som renteekspontert lånegjeld i prosent av driftsinntektene.

I perioden 2016 – 2018 har renteekspontert gjeld i prosent av driftsinntektene økt med 19 prosentpoeng fra 53 % i 2015 til 72 % i 2018.

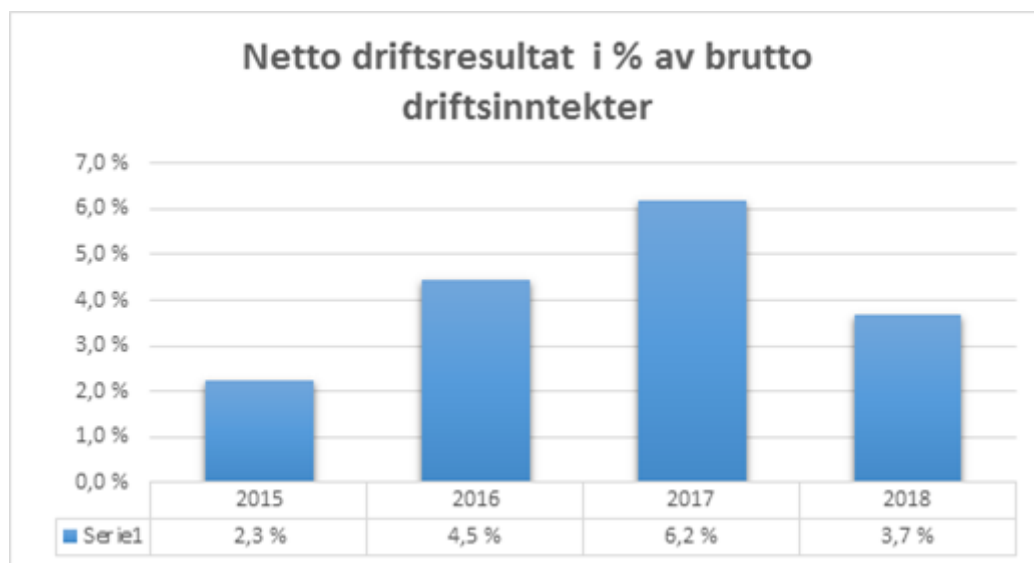
For budsjett 2020 og resten av planperioden vil indikatoren vokse til opp mot 90 % av driftsinntektene. Det er ikke vanskelig å forstå at et slikt gjeldsnivå medfører en betydelig risiko.

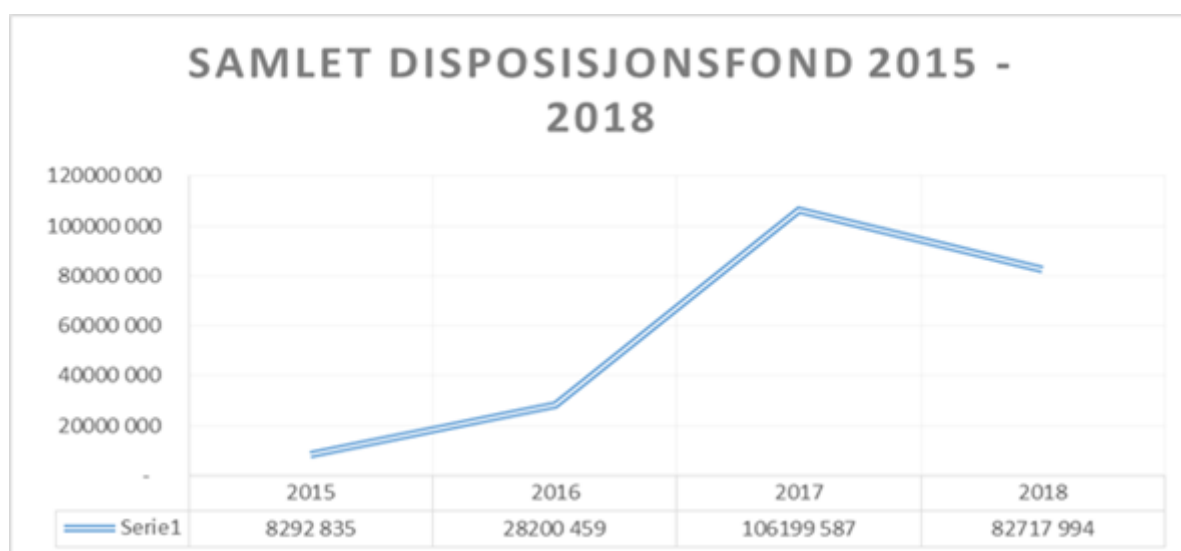
I grafen over er kommunedirektørens forslag til investeringsbudsjett lagt til grunn sammen med en forutsetning om en årlig vekst i driftsinntektene på 3,5 %, som er det samme som gjennomsnittet har vært de 4 siste årene. Det har vært nødvendig å periodisere enkelte investeringsprosjekter lenger ut i perioden enn det som lå til grunn for vedtatt økonomiplan.

Man kan ikke bare se på gjeldsnivå og gjeldsgrad for å vurdere kommunens økonomiske handlingsrom. Det bør også sees hen til om kommunen har tilstrekkelige reserver for å møte uforutsette hendelser. Netto driftsresultat og disposisjonsfond er størrelser som sier noe om dette.

De siste årene har Halden kommune hatt gode netto driftsresultater som har gjort det mulig å bygge opp noe på driftsfond utover å dekke inn et akkumulert merforbruk på 289 mkr. De årlige inndekningene har vært budsjettrett og dekket inn i hht forpliktende plan, og har hovedsakelig vært muliggjort ved kostnadsreduksjoner i tjenesteproduksjonen. De positive regnskapsresultatene utover denne inndekningen er hovedsakelig et resultat av høye skatteinntekter og lavt rentenivå. Fra 2015 til 2018 har Halden kommune i gjennomsnitt hatt et netto driftsresultat på 4,1 %, noe som er vesentlig høyere enn det anbefalte nivået på 1,75 %.

På tross av at store deler av disse resultatene har gått til inndekning av akkumulert underskudd har det også gitt rom for å kunne bygge opp fondsbeholdningene noe.

Ved utgangen av 2018 var disposisjonsfondets saldo på om lag 83 mkr. Målt i prosent av brutto driftsinntekter utgjør det likevel ikke mer enn 3,3 % og er fortsatt et godt stykke unna det anbefalte

nivået på 5 %, og enda lenger unna kommunedirektørens mål om 8 % sfa risikohåndteringen av et høyt investeringsnivå.

I dette budsjettet og i vedtatt økonomiplan er det lagt opp til en oppdekning av disposisjonsfondet slik at målet om å ha 8 % av driftsinntektene på fond vil kunne nås i løpet av 2022. Forutsetningen er at det ikke brukes av fondet underveis. I de samme budsjett- og økonomiplandokumentene er det derimot ikke lagt opp til store merinntekter på skatt eller at rentenivået vil bli lavere enn forutsatt.

En kan derfor ikke vente seg så gode netto driftsresultater som vi har hatt de siste årene.

Budsjettet netto driftsresultat i budsjett 2020 utgjør 1,7 % av driftsinntektene, mens det for resten av planperioden er budsjettet med om lag 1,75 % av driftsinntektene.

Isolerte vurderinger av størrelsen på driftsfond og forventet netto driftsresultater i årene som kommer tilsier en tilrådning om å være varsom med høy gjeldsvekst på kort tid. Rett og slett fordi nødvendig risikosikring ikke er helt på plass, og vi vil være avhengig av at budsjettpremissene vil slå til i flere år fremover for å komme i den posisjonen hvor vi kan anbefale en rentebærende gjeldsgrad på over 90 %.

Likevel er det nå behovet er her, og det er nå kommunen kan sikre en viss forutsigbarhet de neste 5-10 årene med relativt sett lave sikringskostnader i form av ulike rentesikringsinstrumenter.

Kommunedirektøren vurderer det som en klar forutsetning for gjennomføring av de store investeringene at de årlige budsjetterte avsetningene holdes på det nivået som ligger i økonomiplanen, samt at potensialet som ligger i eiendomsskatten ikke forringes utover det som er lovbestemt. Uten disse grunnpilarene til stede vurderer kommunedirektøren at risikobildet blir for høyt ifht forsvarlig økonomiforvaltning.

Styringsparametere og finansielle måltall

Styringsparametere

Som ledd i innføringen av helhetlig styring, er det fra og med 2014 innført styringsparameter i alle kommunalavdelinger. Parameter vil kunne forandres over tid, sett i forhold til hva som er viktig for respektive kommunalavdelinger å holde fokus på.

I tabellen under vises styringsparametere knyttet til respektive kommunalavdelinger for 2020, samt status per 2 tertial i 2019.

Sentralfelles	Indikator	Status 2019	Mål 2020
Personal	Andel oppfølgingsmøter med ansatte som har vært ute av arbeid i 2 år – gjennomført ihht kommunens sykefraværsoppfølgingsrutiner	100%	100 %
Politisk sekretariat	Andel saker sendt til politiske utvalg senest 8 dager før møtedato	93%	95 %
	Andel forsinkelser som skyldes tekniske feil eller politiske sekretariat	1,8%	0%
Sentralbord	Andel besvarte anrop av totalt innkomne	97%	95 %
	Redusere antall telefonhenvendelser	+1,1%	5%
	Øke antall følgere på sosiale medier	426	300
NAV	Styringsindikator	Status 2019	Mål 2020
Økt aktivitet	Andel graderte sykmeldinger	45 %	50 %

Budsjett for 2020

Andel personer med nedsatt arbeidsevne med overgang til arbeid		38 %	43 %
Sosialhjelp	Samlet antall mottakere av økonomisk sosialhjelp pr mnd.	500	470
	KVP deltagere	24	30
Andel flyktninger i arbeid eller aktivitet etter endt introduksjonsprogram 2-3 år (hittil i år)		40 %	60 %
Undervisning, oppvekst og kultur	Indikator	Status 2019	Mål 2020
Barnehage	Andel barn som får spes.ped hjelp	2,1 %	2 %
	Antall barn per pedagog	14/7	14/7
	Antall barn per årsverk	6	6
	Tilfredshet i foreldreundersøkelser	*1	4,5
Skole	Antall barnehager godkjent som helsefremmende	2	100 %
	Andel elever som har knekt lesekode på 1. trinn		85 %
	Mobbing 7. trinn	4,5%	0 %
	Mobbing 10.trinn	7,7%	0 %
Barnevern	Andel elever som har spesialundervisning	8,8 %	5 %
	Overgang fra grunnskole til vgs	97,5%	100 %
	Andel undersøkelser innenfor frist	75.8%	100 %
	Andel barn med tiltak som har tiltaksplan	97.2%	100 %
Helsestasjon	Andel barn under omsorg med omsorgsplan	100%	100 %
	Antall fosterbarn som kommunen har tilsynsansvar for (under 18 år) som har fått tilsynsbesøket oppfylt	Ny indikator	100 %
	Barn med undersøkelse eller tiltak per årsverk	26	17,0
	Andel barselbesøk av jordmor innen 4 dager etter utskrivelse fra sykehus	Ny indikator	100 %
Kultur & idrett	Andel hjemmebesøk av helsesykepleier før barnet er 10 dager	Ny indikator	100 %
	Andel fullførte helseundersøkelser innen barnet er 2 år og 2 mnd	95%	100 %
	Andel fullførte helseundersøkelser innen barnet er 4 år og 2 mnd	98%	100 %
Kultur & idrett	Indikator	Status 2019	Mål 2020
Bibliotek	Antall besøk	NY	100 000
Barn og ungdom	Besøkstall i vårt ungdomstilbud	1400	2000
Kultursalen	Antall arrangement	79	75
Kulturskolen	Antall elever i kulturskolen	310	200
Helse & omsorg	Indikator	Status 2019	Mål 2020
Sykehjem/ Halden helsehus	Beleggsprosent sykehjemsplasser	100%	100%
Hjemmesykepleien	ATA – tid (ansikt til ansikt)	59%	57%
Helse og omsorg	Antall høyskole/faglært	NY	50/45%
Helse og omsorg	Sykefravær	11,7	10%
Omsorgsboliger	Antall ernæringskartlagt i omsorgsbolig- i prosent av antall beboere gjennom året.	90	90
Sykehjem/ Halden helsehus	Antall ernæringskartlagt på sykehjem – langtid- i prosent av antall beboere gjennom året.	96	100
Sykehjem/ Halden helsehus	Legemiddelgjennomgang siste 12 måneder – langtid i prosent	95% Sykehjem 100% Helsehuset	100
Omsorgsboliger	Etablert 4 måltider pr. døgn, i prosent av totalt antall bemannede omsorgsboliger	75	100
Sykehjem/ Halden helsehus	Etablert 4 måltider pr. døgn, i prosent av totalt antall langtidsplasser sykehjem	100% Sykehjem	100

Budsjett for 2020

		100% Helsehus	
Sykehjem/Halden helsehus	Vurdert av tannhelsepersonell siste 12 måneder – institusjon langtid i prosent.	70	90
Bo og miljøarb.tj	Vurdert av lege siste 12 mnd.	71	90
Bo og miljøarb.tj	Vurdert av tannhelsepersonell siste 12 måneder for personer i samlokalisert bolig, i prosent	59	90
Hjemmesykepleien	Andel vedtak om hjemmetjenester som er iverksatt innen 15 dager	100	100
Koordinerende	Gjennomsnittlig ventetid fra vedtak om støttekontakt er fattet til tjeneste er mottatt	8 uker	8 uker
Hjemmesykepleien	Antall trygghetsalarmer	350	400
Teknisk		Indikator	Status2019 Mål 2020
Vann	Prosent produsert vann til forbruk basert på idealvannproduksjon (12000 m3/d) Avvik fra idealproduksjon = > 100	117,93%	100 %
	Andel prøver som oppfyller forskriftenes krav til kvalitet	100%	100 %
	Andel ledningsbrudd reparert innen 8- timer	100%	100 %
	Andel vannprøver med pH-verdi innenfor mål.	100%	100 %
Avløp	Andel tilkn. etter utsendning av henstilling/pålegg /år	53,49%	100 %
	Andel tilkn. etter iverksetting/tvangsgjennomføring	6,87%	0%
	Andel slam minimum kvalitetsklasse 2	100%	100 %
	Prosentavvik rensset avløpsvann i forhold til idealavløpsvannmengde 12 000 m3/døgn pr 3.t.	81,94%	100 %
	Rensegrad i prosent av målt mengde fosfor i vannprøver inn og ut av renseanlegg	95,3%	90%
	Mengde i overløp ledningsnett og Remmen RA	14,54%	0 %
VVA-anlegg	Ingen arbeidsulykker egne anlegg	0	0
Vei	Opprettholde veikapital (Utgår)	83%	83 %
Byggesak	Saksbehandlingstid disp.søknader (Tidligere innen 6 mnd)	38 dg.	< 3 mnd
	Andel saker behandlet innen 3 ukersfristen	78 %	100 %
	Andel saker behandlet innen 12 ukersfristen	94 %	100 %
	Saksbehandlingstid klagesaker	35 dg	8 uker (56d)
Geodata	Andel oppmålingssaker behandlet innenfor frist - 16 uker.	100%	100 %
	Andel megleroppgaver behandlet innenfor frist - 5 dager.	95%	100 %
	Andel ferdigstilte saker i matrikkel innenfor frist - 5 dager.	95%	100 %
Planavdeling	Andel plansaker gjennomført innen frist - 12 uker.	100%	100 %
Miljø&Landbruk	Andel oppgraderte private renseanlegg i kommunen.	89%*	95 %
Brann	Utrykningstid i hht krav – Dimensjoneringsforskrift.	100%	100 %
	«Forebyggende arbeid – risikobaserte grupper og objekter»	80%	100%

Finansielle måltall

Netto driftsresultat

Indikatoren viser det budsjetterte netto driftsresultatet målt i % av sum driftsinntekter fratrukket VAR. Teknisk beregningsutvalg anbefaler kommunene å budsjettere med et netto driftsresultat i størrelsesorden 1,75 %. Dette for å bygge opp nødvendige driftsfond, samt midler som avsettes til egenkapitalfinansiering.

Som tabellen under viser legges det i dette budsjettet opp til et gjennomsnittlig netto driftsresultat på om lag 1,7 %, altså noe lavere enn det anbefalte nivået på 1,75 %, men likevel i nærheten.

Kommunedirektøren anser det som tilstrekkelig i all den tid størrelsen på disposisjonsfondet (se under)

Budsjett for 2020

økes fra 5 % til 8 % i den samme planperioden.

Det legges inn en langsiktig målsetting om at dette fondet skal nivelleres i størrelsesorden 1,75 %, noe som er i hht. anbefalingene.

	2020	2021	2022	2023	Gj.snitt	Langsiktig mål
Avsetning til dispfond	1,7 %	1,8 %	1,7 %	1,6 %	1,7 %	1,75 %

Gjeldsgrad rentebærende gjeld

Som beskrevet i avsnittet om gjeldssituasjonen legger Kommunedirektøren i dette budsjettet opp til et investeringsbudsjett som er periodisert på samme måte som i økonomiplanen 2020-2023.

Kommunedirektøren mener at det i denne perioden vil være fornuftig å legge inn en målsetting om at gjeldsgraden knytte til rentebærende gjeld ikke overstiger 90 % av driftsinntektene, og at det legges inn en langsiktig målsetting om at denne gjeldsgraden skal tilbake på 2018-nivå som var 75 %.

	2020	2021	2022	2023	Gj.snitt	Langsiktig mål
Gjeldsgrad rentebærende gjeld	< 90 %	< 90 %	< 90 %	< 85 %	88,75 %	75 %

Fondsbeholdning

Som beskrevet i avsnittet om fond legger Kommunedirektøren til grunn ett behov på om lag 200 mkr som løpende fondsbeholdning for å være sikret mot uforutsette hendelser, samt klare en egenkapitalfinansiering på 25 % av investeringsbehovet (brutto). Dette tilsvarer om lag 8 % av driftsinntektene.

Kommunedirektøren legger til grunn en oppbygging av fondet i planperioden lik det budsjetterte netto driftsresultatet i alle årene. Dette vil medføre at det langsiktige målet kan nås allerede i 2022.

	2020	2021	2022	2023	Gj.snitt	Langsiktig mål
Disposisjonsfond 1 % av Driftsinntekter	5,00 %	6,50 %	8,00 %	8,00 %	6,87 %	8,00 %

Budsjettprosess 2020

Kommunedirektørens budsjettforslag for 2020 legges frem den 14. november 2019. Formannskapets behandling vil være 5. desember. 2019. Innstillingen til årsbudsjett, med alle de forslag til vedtak som foreligger, skal legges ut til alminnelig ettersyn minst 14 dager før den behandles i kommunestyret eller fylkestinget i hht kommunelovens § 45-3. Kommunestyrets behandling vil være den 19. desember 2019.

Økonomiplanen for 2020 – 2023 ble vedtatt 20.06.2019 i sak 2019/62. Dette dokumentet har dannet grunnlaget for utarbeidelsen av kommunedirektørens budsjettforslag for 2020. Kommunedirektørens hovedfokus har vært å legge et forutsigbart og gjennomførbart budsjett med tanke på å sikre nødvendige avsetninger i form av driftsreserver og rentebuffer for å minimere risikoen knyttet til en høy gjeldsgrad. Det har kun i liten grad vært nødvendig å fravike de vedtatte rammene i økonomiplanens første år, men det har vært nødvendig å utarbeide ytterligere driftstiltak for å klare å holde rammene. Deler av handlingsrommet sfa høyere statlige overføringer er benyttet som tilføring av midler 2 av kommunalområdene.

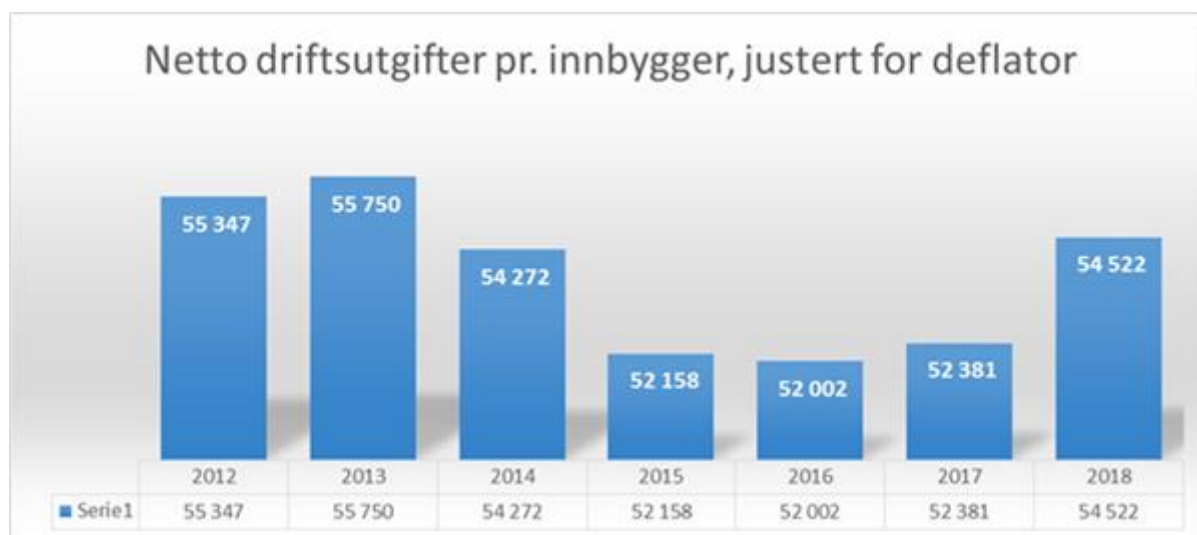
Utvikling driftsøkonomi

Det har tidligere blitt pekt på en negativ utvikling av kostnadsnivået rundt tjenestene våre. I de siste budsjettprosessene har det vært nødvendig å tilføre midler til drift, samt å utarbeide nye tiltak, for å kunne presentere et budsjett i balanse.

Kostratall målt som driftskostnader pr. tjenestemottaker viser på flere områder en negativ utvikling, og de samlede driftskostnadene våre målt pr. innbygger viser en økende tendens fra år til år.

Ser vi på utviklingen av kommunens samlede driftskostnader målt pr innbygger de siste årene ser vi at vi i 2018 er tilbake på det kostnadsnivået vi hadde i perioden 2012 – 2014.

Årsresultatet i 2013 var – 74,8 mkr, mens det var et lite overskudd på 3,2 mkr i 2014.

Den negative driftsprognosen vi har i 2019 indikerer at netto driftsutgifter pr. innbygger i 2019 vil bli høyere enn den var i 2018, og kostnadsveksten fra 2015- 2017 og inn i 2018 var også høy.

I driftsåret 2017 viste regnskapsresultatet for tjenesteområdene samlet et mindreforbruk på 17 mkr, mens det for 2018 viste et merforbruk på rundt 3 mkr. Regnskapsåret 2019 er ikke ferdig ennå, men prognosene så langt i år indikerer et samlet merforbruk innenfor tjenesteområdene også i år.

Dette er en utvikling som ikke kan fortsette. Kommunedirektøren vil derfor prioritere midler til en tjenestegjennomgang ala det vi gjorde i 2013. Det vil være helt avgjørende for kommunens tjenestetilbud fremover at vi klarer å snu den negative kostnadsutviklingen.

Budsjettbalanse 2020

Til grunn for utarbeidelsen av budsjetttrammene for 2020 ligger de vedtatte rammene i økonomiplanens første år 2020 – 2023. Som kommunedirektøren varslet allerede i denne økonomiplanen ville det være behov for å se på ytterligere kostnadsreduksjoner frem mot fremleggelsen av budsjett 2020. I økonomiplanen varslet kommunedirektøren at det ville arbeides med tiltak i størrelsesorden 0,7 % av brutto utgiftsramme, mens det i prosessen ganske tidlig ble klart at det ville være behov for å øke denne til 1 % av brutto driftsrammer.

Totalt skulle dette gi et handlingsrom på rundt 20 mkr dersom alle kommunalområdene leverte tiltak tilsvarende en rammereduksjon på 1 % av brutto utgiftsramme på området. På grunn av den økonomiske situasjonen innenfor sektor undervisning og oppvekst har det ikke lyktes å bringe frem

realistiske tiltak i den størrelsesorden som var nødvendig for å levere på en redusert ramme tilsvarende 1 % innenfor denne sektoren. Det samme gjelder innenfor rammeområdene Kultur og idrett, NAV, samt Helse og omsorg. De øvrige rammeområdene (Teknisk og Sentraladministrasjonen) har levert forslag på tiltak tilsvarende den nevnte rammereduksjonen slik at samlet effekt av disse tiltakene utgjør om lag 3,3 mkr.

Disse 3,3 mkr kommer da oppe på det økte handlingsrommet som kom sfa økninger i rammetilskuddet som omtalt i avsnittet om eksterne rammebetingelser (25 mkr).

Samlet handlingsrom utgjør med dette om lag 28,8 mkr før det tas hensyn til nye kostnadselementer og eller prioriteringer.

Nye kostnadselementer og prioriteringer

Transportkostnadene for Os-elevene som fraktes til og fra Folkvang er beregnet å utgjøre en årlig kostnad på om lag 6 mkr. Dette var ikke med i økonomiplanen, og kommer som et nytt behov utover det som kan forventes dekket av ordinær lønns- og prisvekst. Bevilgningen er tillagt rammen til Undervisning og oppvekst.

Utviklingen av festningen som kulturarena ligger ikke inne i vedtatt økonomiplan, men er et prosjekt som kommunedirektøren mener det er viktig å prioritere. Utgjør en merkostnad på om lag 1 mkr for 2020.

Opptrappingsplanen til Opera østfold har ved en glipp ikke kommet med i økonomiplanen 2020 – 2023 for driftsåret 2020. Det er dermed behov for å tilføre 650.000,- i budsjett 2020.

Begge disse forholdene er tillagt rammen til Kultur og idrett.

Mobilitetsprosjektet som ble etablert tidlig i 2019 har vært et vellykket prosjekt med tanke på å få redusert CO2 ekvivalentene knyttet til privat biltransport blant annet. Prognosen for 2019 når det gjelder antall kjørte kilometer av kommunens ansatte (på dagtid) ligger i størrelsesorden rundt 100.000 km. Med en kjøregodtgjørelse på 4,03 kr pr. km vil det samlet sett gi kommunen en kostnadsbesparelse på rundt 0,4 mkr. Kommunedirektøren ønsker ikke å trekke inn disse midlene fra tjenesteområdene og vil i stedet finansiere hele leasingkostnaden på 1,7 mkr innenfor det økonomiske handlingsrommet. Bevilgningen er tillagt rammen til sentraladministrasjonen.

Kommunestyret fattet i sak 2018/40 et vedtak om en kontorjustering på 10 % fra 01.01.2020 i stedet for en ny allmenn taksering av eiendomsskattegrunnlaget. Kommunedirektøren mener likevel det vil være riktig å gjennomføre en allmenn retaksering av alle skatteobjektene i kommunen. Forrige takst er fra 2009, og det har skjedd store endringer i eiendomsmarkedet siden den gang. Kommunedirektøren ønsker derfor å sette av 3 mkr til en slik retaksering i 2020 slik at ny takst kan gjøres gjeldende fra 2021. Midlene tilføres rammen til sentraladministrasjonen.

Kommunedirektøren ønsker å styrke det forebyggende arbeidet ved etablering av et familieteam. Halden kommune har flere folkehelseutfordringer sammenlignet med resten av landet. Det gjelder forhold som bl.a barnefattigdom, høyere grad av psykisk uhelse og høy andel mottakere av stønader.

Helsestasjonen, barnevernet og PPT ønsker å etablere et familieteam. Her vil en gjennom tverrfaglig samarbeid kunne tilby familier, barn og ungdom et godt og variert tilbud, uten at det må foretas henvisning til en av tjenestene. Også NAV og kommunalavdeling for helse har sagt seg villige til å bidra i et slik arbeid. I Familieteamet vil en ha egen koordinator som leder og koordinere arbeidet med de som bidrar i teamet.

Vi vet at tidlig og nyttig hjelp for barn og ungdom vil gi positiv gevinst i generasjoner.

Barn og unges psykiske helse, og vern av utsatte barn, er et sentralt anliggende i Halden. Gode og trygge oppvekstvilkår, godt forebyggende arbeid og gode tjenester reduserer lidelse, skaper livskvalitet, gjør barn til aktive deltakere i samfunnet og er effektiv samfunnsøkonomi. Dette prosjektet vil kunne bidra til virksom forebygging og tidlig innsats gjennom utstrakt og målrettet samarbeid på tvers av enheter og kommunalavdelinger. Gjennom familieteamet vil det jobbes målrettet med at innsatsen/hjelpen til brukerne skal mottas raskere og at innsatsen vurderes til å bli mer helhetlig. Kommunedirektøren ønsker å sette av 2 mkr til formålet. Midlene tilføres rammen til undervisning og oppvekst.

I tiden som kommer vil vi oppleve at flere og flere arbeidsoppgaver vil bli automatisert og digitalisert. Dette vil medføre at flere ansatte etterhvert vil stå uten arbeidsoppgaver som er tilpasset deres kompetansenivå. For å bøte på dette ønsker kommunedirektøren å sette av 2 mkr i en kompetansehevingspott slik at flere kan få muligheten til å tilpasse sin kompetanse til nye funksjoner og arbeidsoppgaver. Midlene tilføres rammen til sentraladministrasjonen.

Som nevnt tidligere i dette kapittelet har vi en underliggende kostnadsutvikling som ikke kan fortsette. I den anledning vil kommunedirektøren engasjere ekstern bistand for en grundig tjenestegjennomgang i 2020.

Kommunedirektøren ønsker å sette av 2 mkr til dette formålet slik at vi får muligheten til å gjennomføre grundige gjennomganger av store deler av tjenestespekteret. Midlene tilføres rammen til sentraladministrasjonen.

Kort oppsummert betyr dette at «handlingsrommet» som ble skapt i form av økte rammeoverføringer og ytterligere driftstiltak på tilsammen 28,8 mkr dekker de over nevnte kostnadsøkningene, og reserven som gjenstår er 5,2 mkr.

I prosessen har det blitt utarbeidet noen forslag til tiltak for å nå tildelt ramme som kommunedirektøren i samarbeid med kommunalsjefene ikke har ønsket å fremme. Kommunedirektøren har derfor brukt det resterende handlingsrommet for å ta bort noen av de tiltakene som ikke ønskes gjennomført.

Helt konkret tilfører kommunedirektøren 0,3 mkr til kulturbudsjettet og 4,9 mkr til undervisningsbudsjettet. Dette legger beslag på den resterende delen av handlingsrommet på 5,2 mkr.

I nedenfor stående tabell er alle justeringer og innlemminger vist slik at det skal være enklere å følge opp de forholdene som er beskrevet over og ellers i notatet.

Rammeområde	Øk.plan	Lønnsvekst	Innlemminger	1% rammered	Tilføringer	Ny ramme
Helse	653,1	7,2	10,6	-	-	671,0
Kultur	45,6	0,2	-	-	1,8	47,6
Nav	60,5	0,4	-	-	-	60,9
Sentraladmin	114,8	1,7	-3,5	-1,3	8,7	120,4
Teknisk	87,4	2,6	-	-2,0	-	88,0
Undervisning	656,8	7,8	13,4	-	12,9	690,8
Fellesfunksjone	-22,8			-	-	-22,8
Totalsum	1 595,4	19,9	20,5	-3,3	23,4	1 655,8

Rammer

Med det som er redegjort for tidligere i dette dokumentet, samt tiltak jfr. Sektorvise tiltaksoversikter, vil kommunedirektøren fremme følgende rammer for driftsåret 2020:

Fellesinntekter

	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Øk.plan 2020	Budsjett 2020
Frie disponible inntekter				
Skatt på inntekt og formue	-758 714	-757 324	-760 271	-795 573
Ordinært rammetilskudd	-895 177	-928 225	-954 729	-985 108
Skatt på eiendom	-103 590	-77 230	-78 060	-69 341
Andre direkte eller indirekte skatter	-41	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	-5 043	-4 226	-4 184	-4 184
Sum Frie disponible inntekter	-1 762 565	-1 767 005	-1 797 244	-1 854 206
Finansinntekter/-utgifter				
Renteinntekter og utbytte	-8 964	-6 000	-6 000	-7 500
Renteutgifter, prov. og andre fin.utgifter	29 897	55 500	69 100	63 100
Avdrag på lån	71 627	84 480	99 213	103 213
Sum Finansinntekter/-utgifter	92 560	133 980	162 313	158 813
Avsetninger og bruk av avsetninger				
Til dekn. av tidl. års regn.messige merforbruk	214 859	0	0	0
Til ubundne avsetninger	22 000	39 400	39 400	39 400
Til bundne avsetninger	14	0	0	0
Bruk av tidl. års regn.messige mindreforbruk	-178 959	-3 100	0	0
Bruk av ubundne avsetninger		0	0	0
Sum Avsetninger og bruk av avsetninger	57 914	36 300	39 400	39 400
Overført til investering				
Overført til investering	0	0	0	0
Sum Til fordeling drift	-1 612 091	-1 596 725	-1 595 531	-1 655 993
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 552 434	1 596 725	1 595 531	1 655 993
Sum Merforbruk/mindreforbruk	-59 657	0	0	0

Sektorrammer

Budsjett for 2020

	Regnskap 2018	Budsjett 2019	Øk.plan 2020	Budsjett 2020
Sentraladministrasjonen	102 473	112 991	114 800	120 391
Kultur & Idrett	45 546	46 686	45 613	47 524
Kommunalavdeling Undervisning & Oppvekst	646 588	658 011	656 882	691 005
Kommunalavdeling Helse og omsorg	624 079	644 571	653 092	671 050
Kommunalavdeling Teknisk	82 332	88 678	87 419	87 949
NAV	56 866	60 164	60 571	60 921
Fellesfunksjoner	-5 450	-14 376	-22 847	-22 847
VAR og Havn	0	0	0	0
Sum 1B	1 552 434	1 596 725	1 595 531	1 655 993

Sektorvise tiltaksoversikter

Oversikt nye tiltak og tilføringar (drøftet med hovedtillitsvalgte)

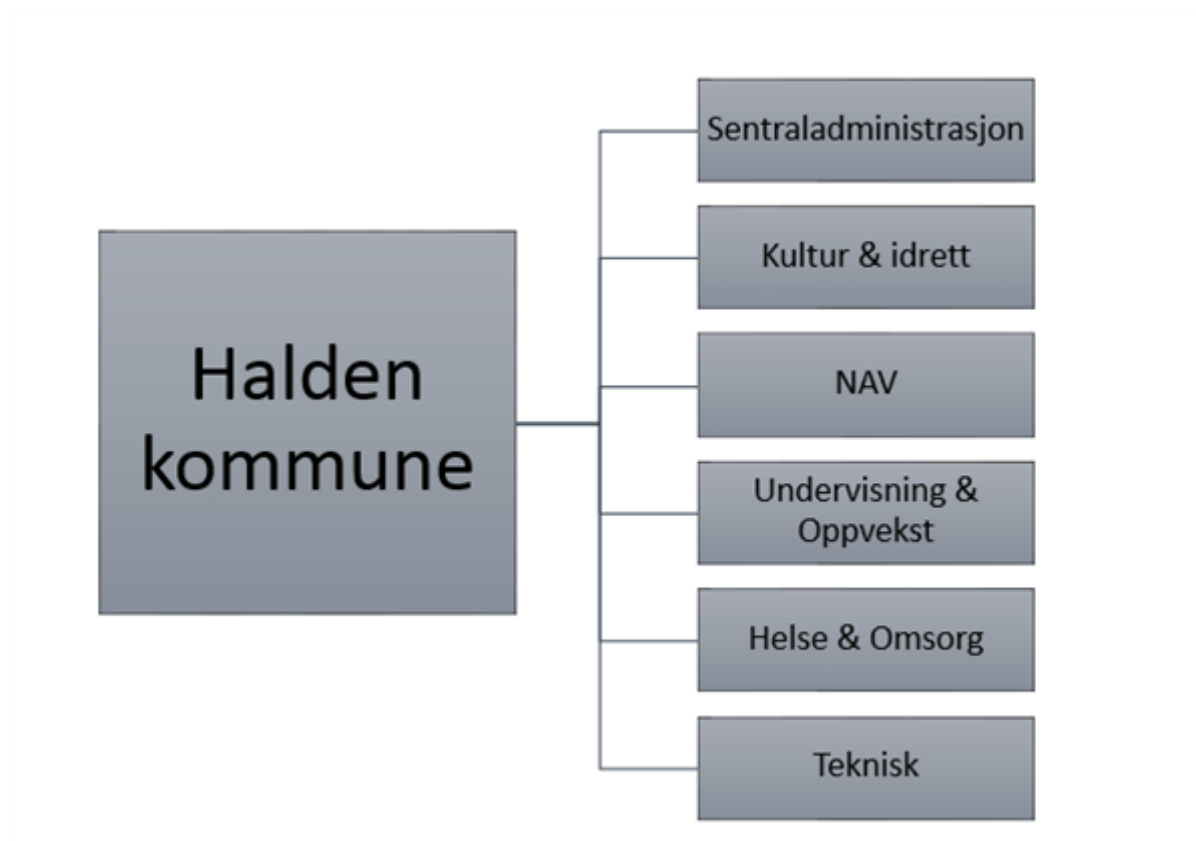
NAV	Beskrivelse	Tiltak
	Arbeid først, aktivitetskrav for sosialhjelp -1 000 000	
	Fra intro til arbeid -1 500 000	
Sum tiltak:		-2 500 000
Sentral administrasjon	Beskrivelse	Tiltak
	Personvernombud, Risk M og KS-læring	350 000
	Digitalisering, robotisering, gebyrer	-400 000
	Stillingsreduksjoner økonomiavdelingen	-1 540 000
	Nedleggelse av funksjonen internpostbud	-250 000
Sum tiltak:		-1 840 000
Kultur	Beskrivelse	Tiltak
Kulturskolen	Redusere innleie	-183 600
Biblioteket	Innkjøp bøker	-500 000
Tilskudd	Tilskudd TTIF	-170 000
Sum tiltak:		-853 600
Undervisning og oppvekst	Beskrivelse	Tiltak
Bergknatten barnehage	Nedlegges/slås sammen med Isebakke barnehage fra 01.08.20	-800 000
Spesialpedagogisk hjelp førskolebarn	Ny og mer effektiv organisering	-2 300 000
Læringsmiljøteam barneskole	Veiledning til skoler/lærere i læringsmiljøarbeidet minsker behov for assistenter	-1 600 000
Redusere antall to-språklige lærere	Tilpasse bemanning etter behov innenfor de ulike språkgruppene	-1 000 000
Reduksjon variabel lønn i skole	Redusere i antall engasjementer knyttet til elever med særskilte behov og læringsmiljøarbeid	-6 000 000
Reduksjon i ledelsesressurs i skolen	Tilpasse ledelsesressursen til elevtall og årsverk og utjevne forskjeller mellom skolene	-1 100 000
Redusere utgifter til læremidler i skolen	Økt bruk av digitale læremidler. Oppsigelse av lisenser som ikke benyttes fullt ut.	-300 000
Selvkostprinsippet i SFO	Avstemme ressursbruken mot betalende deltakere	-500 000
Halden kommunale kompetansesenter (HKK)	Balansere bemanning, inntekter og tjenestebehov mot hverandre. Kun lovpålagte tjenester.	-1 300 000

Budsjett for 2020

Kompetansemidler	Fjerne alle midler som ikke er øremerket statlige satsinger/lovpålagt kompetanseutvikling	-500 000
Barnevern	Gjennomgang av drift og avtaler.	-500 000
Generell effektivisering i alle enheter	Generelt innsparingskrav til alle enheter på 0,5 %	-3 300 000
Sum tiltak:		-19 200 000
Helse og omsorg	Beskrivelse	Tiltak
Kommunalavdeling	Opprettelse av bolig for yngre	-500 000
Sykehjem	Økt salg og omsetning av måltider fra sentralkjøkken	-300 000
Omsorgsboliger	Nedskalere drift ved Brygga, redusere antall leiligheter med omfattende bistandsnivå.	-1 820 000
Bo og miljøarb.tj	Ledelsesjustering	-1 155 000
Bo og miljøarb.tj	Gjennomgang av alle boliger ihht vedtak, bemanning og sammensetning.	-1 900 000
Hjemmesykepleien	Innlemming av Enhet omsorgsboliger i Enhet hjemmesykepleien – slik at det blir en enhet: Enhet hjemmebasert omsorg	-1 500 000
Hjemmebasert tjeneste	Busterudgata dagsenter flyttes til Bergheim bo- og aktivitetssenter	-800 000
Koordinerende	Gjennomgang Båstadlund og automatisere saksbehandling	-2 200 000
Koordinerende	Redusere Kriesenter og ta betalt av Aremark	-500 000
Koordinerende	Endring av avlastningstjenester – avlastning hverdager og lørdager.	-1 840 000
Rus og psykisk helse	Redusere 0,5 årsverk	-325 000
Halden helsehus	Flytte 16 langtidsplasser 4. avdeling til Bergheim bo- og aktivitetssenter	-9 760 000
Sum tiltak:		-22 600 000
Teknisk	Beskrivelse	Tiltak
Plan	Nyopprettet stilling tilsynsaktivitet/ulovlighetsoppfølging	-800 000
Teknisk	Ikke erstatte jurist	-400 000
Sum tiltak:		-1 200 000

Organisasjon

Halden kommunes organisasjon er inndelt i enhetene fellesfunksjoner, sentraladministrasjon og kultur & idrett, NAV, undervisning & oppvekt, helse & omsorg, teknisk og VAR.

Kommunedirektørens ledergruppe består høsten 2019 av kommunedirektør, kommunalsjef Undervisning & Oppvekst, kommunalsjef Helse og Omsorg, kommunalsjef Teknisk, HR-sjef, leder økonomi, NAV- leder og leder for kommunikasjon og digitalisering.

Helhetlig og utfordrende leder og medarbeiderskap

For å kunne gjennomføre ønsket omstilling og utvikling av Halden kommune i årene fremover, er det avgjørende og nå fastsatte mål og oppnå resultater. I 2019 har det vært fokus på rutiner innenfor personalområdet, ny IA-avtale, internkontroll, hovedavtalen og arbeidsmiljø. Mye kunnskap har blitt tilført organisasjonen, og i det kommende året vil det fra kommunedirektørens ståsted være viktig å videreføre og etablere nye arenaer for refleksjon og kompetanseoverføring internt mellom ledere både i og mellom kommunalavdelinger. Ledelsesfokuset skal ha stor plass i hverdagen.

Ledelsesutviklingsprogrammet ble igangsatt september 2018 og pågår fortsatt. Dette omfatter avdelingsledere, enhetsledere og kommunedirektørens ledergruppe og går over 2 år.

Lederne i Halden kommune er avhengig av å ha kompetente medarbeidere for å nå målene og løse oppgavene. Medarbeiderskap må derfor ses i sammenheng med lederskap, og lederne må være tydelige på hvilke krav og forventninger som ligger i rollen til den enkelte medarbeider. Medarbeiderne ønsker, og må ta, et større ansvar for egen kompetanseutvikling og eget arbeidsmiljø. Den vedtatte arbeidsgiverstrategiens punkt 4 – kompetente og selvstendige medarbeidere peker nettopp på dette;

Den enkelte medarbeider er myndig gjort i lys av egne erfaringer, kunnskap, fag, holdninger, delegert ansvar og myndighet. Arbeidsgiver skal legge til rette for vekst gjennom forventninger og krav, og det skal

gis støtte innenfor trygge rammer. En god og hyppig relasjon mellom leder og medarbeider er viktig, at medarbeideren blir sett, lyttet til og får bekreftelse på sin arbeidsutførelse.

Den kompetente medarbeideren er effektiv og fleksibel fordi hun/han har innflytelse over egen arbeidssituasjon og ikke har behov for å settes i gang og veiledes i detalj. Det er avgjørende at medarbeiderne på eget initiativ kan samarbeide og samhandle med andre. Gode møteplasser og arbeid i team og nettverk er viktig for faglig og individuell utvikling, og det bør legges til rette for dette. Våre medarbeidere har forventninger om at jobben gir mening og mulighet for selvrealisering.

Det er dyktige medarbeidere i Halden kommune som deler kunnskap med andre, men det finnes fortsatt et potensiale i å benytte interne lærekrefter til kompetanseheving i organisasjonen.

Et åpent og konstruktivt samarbeid mellom arbeidsgiver, tillitsvalgte og vernetjenesten er avgjørende i arbeidet med å oppnå økonomisk handlingsrom, gode tjenester og et godt arbeidsmiljø. Dette må følges opp ved å legge til rette for både formelle og uformelle møteplasser.

Det jobbes målrettet for å øke nærværet. Det akkumulerte fraværet var per september 2019 på 8,6 %. IA-styringsgruppe er med og peker ut prioriterte virksomheter som NAV Arbeidslivssenter skal jobbe særskilt med og deltar også i å utarbeide mål og tiltak for dette arbeidet.

Halden kommune har gjennom 2017 og 2018 deltatt i KS sitt NED-Prosjekt knyttet til nærværarbeid. Gjennom tett oppfølging på individnivå, bruk av nye verktøy som dialogduker for å sette fokus på nærvær i avdelinger, og i kombinasjon med mestringsorientert ledelse, skal IA-avtalens mål innfris. Dette arbeidet ble evaluert våren 2019.

Fraværet i 2019 har i de to siste mnd. vært lavere enn de siste årene, og det målrettede arbeidet og den tette oppfølgingen sammen med NAV Arbeidslivssenter, fortsetter i 2020.

Arbeidspresset er stort, og det er viktig å ha oppmerksomhet på arbeidsmiljøet, spesielt innenfor områder som vil kunne bli berørt av omstilling.

Helhetlig styring

Helhetlig styring ble, i Halden kommune, introdusert som begrep i 2013 og er en betegnelse på de ulike elementene som inngår i det totale styringsgrunnlaget for kommunen.

Element	Utarbeidelse/gjennomføring/vedtak
Årshjul	Utarbeidet i 2015
Reglement for politiske organer og delegering i Halden kommune	Vedtatt i kommunestyret 15.10.15. Reglementet vil bli justert i forbindelse med ny valgperiode 2019-2023.
Nytt administrativt delegeringsreglement	Vedtatt i august 2015
Samsvar myndighet/ansvar – justering av organisasjonen	Ved behov 2014 - 2019
Budsjett og økonomiplan med styringsindikatorer	Justeringer/endringer vurderes ved utarbeiding av nye budsjetter
Brukerundersøkelser	Gjennomføres etter egen plan
Medarbeiderundersøkelser	Gjennomføres annethvert år (neste gang i 2020)
Kommunedirektørens internkontroll/avviksrapportering	Risk Manager tatt i bruk som dokumenthåndteringssystem.
	Elektronisk avviksmelding og risikovurdering er innført.
Vedtaksoppfølging	Tertialrapportene
Lederutvikling	Eget program for perioden 2018-2020.

Budsjett for 2020

Ny overordnet arbeidsgiverstrategi	Vedtatt i kommunestyret 03.09.15
Lederavtaler	Innføres for kommunedirektørens ledergruppe i løpet av 2018 og for enhetsledere på et senere tidspunkt.
Eierstrategi	Vedtatt i kommunestyret 18.06.15 og senere revidert. Behandlet på nytt høsten 2018.
Kommunikasjonsstrategi	Vedtatt i 2014
Nye etiske retningslinjer for ansatte	Vedtatt i kommunestyret 08.09.16

Det arbeides kontinuerlig med de ulike områdene.

Elementer i det helhetlige styringssystemet følges opp jevnlig med blant annet fokus på bruker- og medarbeiderundersøkelser. Årshjulet er også et element som følges opp kontinuerlig.

I perioden 2016 - 2019 har det blitt arbeidet løpende med innføringen av RiskManager, et elektronisk system som bl.a. inneholder dokumentstyring, avvikshåndtering, risikovurdering, analyse og rapportering knyttet til dette. Innføringen har tatt lengre tid enn først antatt, og det har bl.a. vært utfordringer knyttet til tilgang for ansatte i undervisning, oppvekst og kultur. Fokuset fremover vil være melding av avvik, lukking av avvik, risikovurdering og innlegging av dokumenter innenfor styring og kvalitet.

Kommunedirektøren har tidligere pekt på viktigheten av avviksmeldinger samt vurdering og behandling av disse, i forhold til å ha kontroll på at tjenesteproduksjonen skjer i tråd med lover og regler. Det er spesielt viktig også ut i fra at kommunen har mindre administrative ressurser enn sammenlignbare kommuner. En god internkontroll styrker kommunens omdømme og legitimitet gjennom å sikre at utviklingen skjer i tråd med vedtatte mål. Et godt system for styring og kontroll er også viktig for å sikre etterlevelse av lover og regler, utøvelse av riktig tjenestekvalitet og forebygge uønskede hendelser. Helhetlig styring og målstyring skal bidra til bedre og tydeligere beslutningsgrunnlag for folkevalgte organer.

Målstyring er en del av kommunens helhetlige styring og skal bidra til å prioritere, fremme fokus og interesse for hvilke resultater som oppnås i de ulike kommunalavdelingene. Målstyring er en naturlig del av ledernes oppfølging. For å opprettholde og utvikle ledernes kompetanse er videreføring av lederutviklingen et viktig virkemiddel.

Den første utgaven av målekartet ble innført i forbindelse med budsjettet for 2014. Det skal også i 2020 rapporteres på oppnådde resultater i forbindelse med tertialrapporteringen.

Tabellen i kapittel for styringsindikatorer viser samlet oversikt over kommunens styringsindikatorer i 2020.

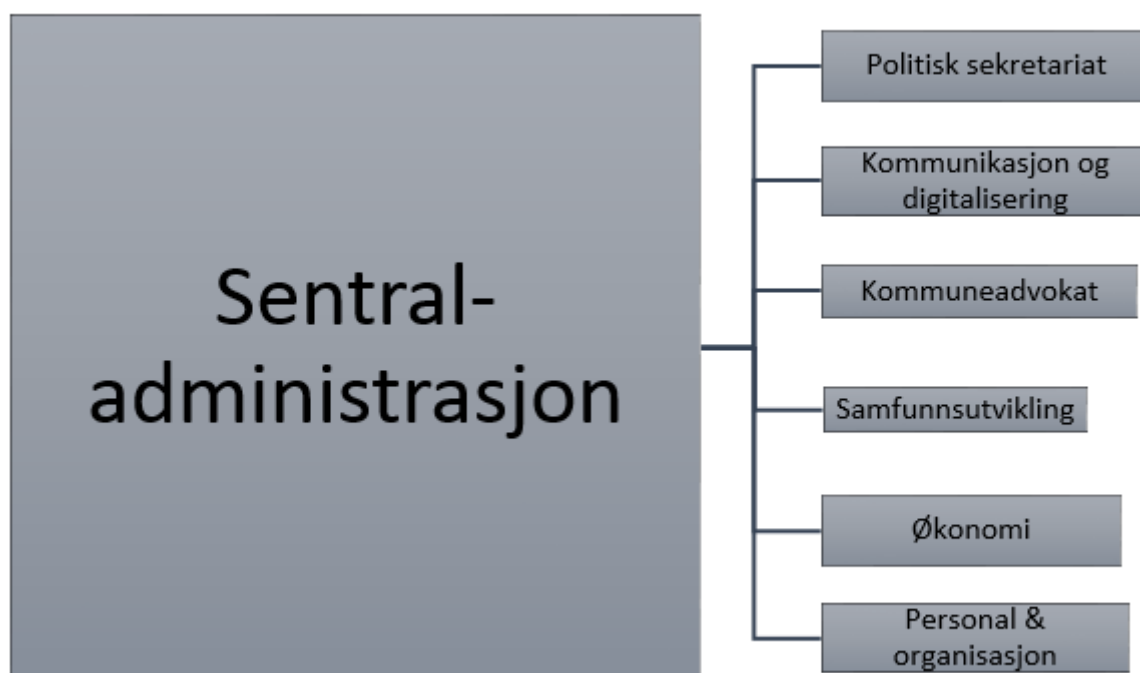
Sentraladministrasjon og kultur & idrett

Sentraladministrasjonen

Organisering

Sentraladministrasjon inneholder ulike stabsfunksjoner som betjener alle kommunalavdelinger og enheter i Halden kommune.

Sentraladministrasjon er delt inn i følgende underområder:

Driftsrammer

Driftsramme	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Sentraladministrasjon	120 391	112 968	102 474

Tall i tusen nok

Mål og hovedoppgaver

Kommunedirektørens (administrasjonssjefens) oppgave fremgår av kommunelovens § 23.

Kommunedirektøren og kommunedirektørens ledergruppe har ansvaret for å fremme forslag til overordnet strategi og planverk til politisk behandling, gjennomføre politiske vedtak, utvikle og gjennomføre handlingsplaner, tilrettelegge for lokal samfunnsutvikling, samt utøve det overordnede lederskapet av kommunens virksomhet.

De ulike fagområdene som i dag rapporterer til Kommunedirektøren har som hovedoppgave å bistå politisk myndighet og legge til rette for kommunalavdelingenes virksomhet, yte juridisk bistand samt å ivareta kontakten mot myndighetene vedrørende forhold som berører kommunen som helhet.

Stabsfunksjonene personal og organisasjon, økonomi og samfunnsutvikling har som hovedoppgaver å gi kommunalavdelingene og enhetene bistand, råd, veiledning og oppfølging, slik at disse selv kan øke sin tid til tjenesteproduksjon. En av hovedoppgavene er å utvikle systemer og rutiner innenfor ulike

områder, slik at lover og forskrifter ivaretas, samtidig som ressursene disponeres effektivt. Stabsfunksjonene skal gjennom gode systemer sørge for å ivareta rettsikkerhet, likebehandling og effektivitet i forvaltningen.

Avdelingene for økonomi, personal og samfunnsutvikling har en rådgivingsfunksjon ovenfor de andre kommunalavdelingene.

Avdeling for samfunnsutvikling har oppgaver i forhold til utviklingen av Halden som samfunn. Inkludert i dette ligger den helhetlige samfunnsplanleggingen som en paraply, hvor strategiske eiendomsvurderinger, arealdisponeringer, næringsarbeid og folkehelse ligger inkludert. Gjennom sin kompetanse og erfaring skal avdelingen bidra til å utvikle Halden som en enda mer attraktiv bosteds- og næringslivskommune.

Stabsfunksjonene har også flere løpende driftsoppgaver som for eksempel føring av regnskap, skatteoppkreverfunksjon, innfordring, lønnsutbetalinger, lønnsforhandlinger, oppfølging av lærlingeordningen og utarbeidelse av planer på ulikt nivå.

Hva skjer i 2020

Det vil i 2020 fortsatt være stort fokus på effektivisering av arbeidsprosesser. For å møte fremtiden er vi nødt til å arbeide smartere slik at vi kan yte bedre tjenester uten å øke ressursinnsatsen. Nye systemløsninger som automatiserer og digitaliserer dagens manuelle arbeidsprosesser gjør dette mulig uten at dagens tjenestetilbud til innbyggerne forringes. Det vil i 2020 bli jobbet videre med løsninger som blant annet skal forenkle tilgang på informasjon og forenkle søknads- og saksbehandlingsprosesser.

Datakraft, databehandling og digitale løsninger gir muligheter til å kunne ta raskere og bedre beslutninger basert på gode prosesser. Informasjon om nøkkeltall og analyseverktøy kan gi verdifull beslutningsstøtte i ulikesammenhenger. For å ta hånd om et stadig økende omfang data fra sensorer og ulike installasjoner trengs det en strategi og løsning for dette i en type «datalake». Hensiktsmessige data kan ut av dette settes sammen i et system for både prediksjon, sanntid og historikk. På sikt vil også kunstig intelligens (AI) bli et verktøy som på ulike måter vil bruke disse dataene blant annet for prediksjon og beslutningsstøtte.

Sentraladministrasjonen spiller en sentral rolle i å få til en helhetlig sammenheng og fremdrift i kommunens digitaliserings- og innovasjonsarbeid. Dette er strukturert gjennom Innovasjons- og digitaliseringsgrupper med en programgruppe som koordinerer arbeidet på tvers av kommunalavdelingene. Det arbeides kontinuerlig med å finne gode løsninger som gir innbyggerne et bedre tjenestetilbud.

Fra 2020 er Østfold en del av Viken fylke sammen med fylkeskommunene Akershus og Buskerud. Halden kommune er i prosess med å inngå en samarbeidsavtale for digitalisering, sammen med øvrige kommuner i Region Viken Øst (tidligere Østfold). Dette er en sentral arena og en samarbeidsavtalen bygger opp under synergieffekter på tvers av kommunene. Det er derfor satt av midler til dette samarbeidet i budsjett 2020.

HMS/sykefravær

Kommunedirektøren holder fast ved målsetningen om et sykefravær på 5 % fravær og 95 % nærvær i stab.

Kommunen har et godt system for oppfølging av sykemeldte, og ledere på alle nivåer oppdateres jevnlig innenfor feltet nærvær og oppfølging. HMS-avdelingen, NAV og NAV Arbeidslivssenter samarbeider og jobber aktivt ut mot enkeltansatte, ledere og arbeidssteder som har særlige utfordringer knyttet til sykefravær/arbeidsmiljø.

Forebyggende tiltak har høy prioritet, og HMS-prisen deles ut for tiende gang i 2020.

Kommunedirektørens omstilling og formannskapets konto

Kommunedirektørens forslag til budsjett 2020 er et krevende budsjett. Risikoen knyttet til gjennomføring av tiltak er alltid tilstede i en stor driftsorganisasjon med kompleks oppgavesammensetning. Som i 2019 har Kommunedirektøren derfor funnet det nødvendig å foreta en liten avsetning for å kunne dekke uforutsette hendelser knyttet til gjennomføring av tiltak. Dette kan være tidsforskyving av effekttidspunkt så vel som innkjøp av prosessbistand i enkelte gjennomføringsfaser av tiltak. Posten «Kommunedirektørens omstilling» utgjør 1,3 mill.

I tiden som kommer vil vi oppleve at flere og flere arbeidsoppgaver vil bli automatisert eller digitalisert. Dette vil medføre at flere ansatte etterhvert vil stå uten arbeidsoppgaver som er tilpasset deres kompetansenivå. For å bøte på dette ønsker kommunedirektøren å sette av 2 mkr i en kompetansehevingspott slik at flere kan få muligheten til å tilpasse sin kompetanse til nye funksjoner og arbeidsoppgaver.

Videre har Kommunedirektøren avsatt 1 mill. kr til formannskapets disposisjon. Kommunedirektøren anser ovennevnte poster som beskjedene, men nødvendige budsjettsummer.

Satsing innenfor inkluderende arbeidsliv

Kommunedirektøren har som en konkretisering av den overordnede arbeidsgiverstrategien vedtatt i 2015 satt nysatsing av nærværarbeidet på agendaen. Dette arbeidet er videreført og koblet sammen med et prosjekt i regi av KS og NAV som startet høsten 2016; «NED med fraværet». Halden kommune deltok sammen med 26 andre bykommuner. Prosjektet hadde fokus på helse og omsorg og barnehager, der fraværet er størst innenfor kommunal sektor. Halden kommune var en av åtte casekommuner i følgeforskningen av prosjektet. Prosjektet ble fulgt opp av IA-styringsgruppe (partssammensatt) og i et samarbeid med NAV Arbeidslivssenter.

Våren 2019 skulle alle avdelinger som har benyttet dialogduken og gjennomført NED-samlinger med personalet, ta oppfølgingsverktøyet fra NAV i bruk og gjennomføre en evaluering av avdelingens arbeid med prosjektet. Dette skulle være med og sikre at arbeidet blir en kontinuerlig prosess. Det ble deretter lagt fram en samlet oversikt for IA-styringsgruppe over arbeidet som er gjort på de ulike avdelingene.

Våren 2019 arrangerte personalavdelingen IA-samling for ledere med oppfølgingsansvar og hovedtillitsvalgte og hovedverneombud. Foredragsholderne fra NAV Arbeidslivssenter og NAV Halden hadde fokus på den viktige sykefraværsoppfølgingen.

IA-styringsgruppe jobbet våren 2019 med fokusområder for IA-arbeidet 2019/2020. Fokusområdene gir føringer for IA-arbeidet, og styringsgruppens forventninger er at disse skal være gjenstand for oppmerksomhet i alle sammenhenger der IA-arbeidet er tema (personalmøter, medbestemmelsesmøter, HMS-grupper, ledermøter osv.).

Kommunedirektøren har startet et samarbeid mellom Halden kommune og People@work. Firmaet leder prosesser, arrangerer samlinger og leverer en app med digitale treningsløsninger for ledere. Høsten 2019 ble det gjennomført workshoper med utvalgte ledere og en samling for alle ledere, der også hovedverneombud, hovedtillitsvalgte og personal deltok. Gjennom disse prosessene skal man ta utgangspunkt i gode rollemodeller, definere kontrollerbar og kopierbar aktivitet og ha fokus på beste praksis.

Forebyggende tiltak:

- Gratis treningstilbud 3 dager/uke på treningssenter
- Aktiv på dagtid-kort
- Tur-O-kart
- Fysioterapivurdering
- Psykolog/støttesamtaler
- «Forflytningsveiledning» og «Aktive sammen» gjennomføres på den enkelte arbeidsplass for grupper av ansatte i helse og omsorg og barnehage
- «Sterkere tilbake» er et opplegg for livsstilsendring og mestring som gjennomføres for 16 ansatte i 2019 og som vurderes videreført gjennom midler fra Halden kommunale pensjonskasse

Tiltak

Styrking personvernombud, Risk M og KS-læring

Effekt: 0,35 mkr

100 % stilling innenfor KS Læring, Risk Manager og EcoOnline har nylig vært utlyst internt uten at det meldte seg søkere til stillingen.

Salderingssituasjonen ifm. budsjett 2020 gjør at det ikke vil være mulig å utlyse stillingen eksternt.

Oppgavene som var tenkt tillagt stillingen må følgelig løses innenfor eksisterende ressurser. Dette vil bety at oppgavene må fordeles på flere ansatte innenfor flere avdelinger i sentraladministrasjonen.

Stillingen som GDPR-ombud ligger hos kommuneadvokaten og utgjør i dag 54 % stilling. Det er svært vanskelig å kombinere stillingen med oppgaver i andre kommunalavdelinger. 46 % stilling som personvernrådgiver vil fram til 31.12.19 være tilknyttet IT med oppgaver innenfor egenkontroll og risikovurdering av bygg, IT-systemer og –utstyr, oversikt over kameraer og videoovervåking i regi av kommunen, behandlinger innenfor GDPR (ligger på Risk Manager), opplæring av ansatte innenfor GDPR samt personvernkonsekvensutredninger (DPIA) som skal gjennomføres på alle IT-systemer og digitaliserings- og innovasjonsarbeid.

Kommunedirektøren vil nødig miste fagkompetansen innenfor GDPR og anser det som hensiktsmessig at den resterende delen av stillingen fortsatt ligger på IT.

En andel av stillingens oppgaver vil være knyttet til VAR-området (pumpestasjoner, renseanlegg m.m.).

Ved å tilføre 46 % stilling til IT, vil IT kunne avse andre ressurser til å dekke deler av oppgavene innenfor KS Læring, Risk Manager eller EcoOnline. Andre avdelinger som har kompetanse til å bidra er servicesenteret, personal, politisk sekretariat, beredskap og ev. økonomi. Kommunedirektøren vil se nærmere på oppgavefordelingen fram mot årsskiftet.

Nedleggelse av funksjon internpostbud

Effekt: 0,25 mkr

Halden kommune har i dag digital forsendelse som hovedprinsipp for sending og mottak av post.

Det er gjennomført digital forsendelse på følgende områder:

- Barnevern
- NAV
- Flyktning/ voksenopplæring
- Saksbehandlingssystemet ephorte
- I Gericia gjennomføres i disse dager forsendelse via post ut.

I Praxis betyr det at post ikke sendes på den tradisjonelle måten med brev i konvolutt, men at det sendes til innbyggerens Digitale postkasse, Altinn eller at det sendes via Grafisk Digital for utskrift og forsendelse pr. post.

Dagens postbud har som hovedoppgave å bringe og hente post til/fra enhetene i kommunen. Vi ser at dette behovet ikke er like mye tilstede som før digital forsendelse ble iverksatt.

Halden kommune har en målsetting om å også redusere behovet for fysisk post internt til et absolutt minimum.

Postombudet gjør også oppgaver inne på post/arkiv. Dette er oppgaver som fordele post, frankering og håndtering av pakkepost og rekommandert (etter fullmakt).

Konsekvenser:

Alle enheter må selv påse at posten bringes/ hentes til rådhuset. Det er fortrinnsvis avdelinger innenfor helse som fortsatt ikke har digital forsendelse.

Dersom det benyttes internpostbud til sending av intern post der det finnes et elektronisk system i dag, bør det ses på om prosessen her bør endres. De øvrige oppgavene som i dag utføres av internpostbudet må ved nedleggelse overføres til Arkivet.

Redusere kostnader innenfor området informasjon og service gjennom digitalisering/robotisering og justering av gebyr

Effekt: 0,4 mkr

Som en del av digitaliseringsarbeidet, sees det på flere løsninger som skal kunne ivareta oppgaver som pr i dag er manuelle/analoge. Primært handler dette om løsninger som kan svare på spørsmål og henvendelser fra publikum (tilsvarende «KommuneKari»), spørsmål og henvendelser fra ansatte

(tilsvarende «Tore på kontoret»), selvbetjeningsløsning i servicesenteret, integrert bookingløsning møterom/låssystem og robotisert saksbehandling av søknad om skjenkebevilling.

Dette innebærer at ressurser som i dag utfører oppgaver som automatiseres blir frigjort og må vurderes omdisponert i Halden kommune når løsningen(e) tas i bruk.

Reduksjon i økonomiavdelingen

Effekt: 1,54 mkr

Økonomiavdelingen er i stadig utvikling for å møte morgendagens utfordringer. Dette gjør vi best ved kontinuerlig å jobbe med forbedringsprosesser, digitalisering og automatisering.

I økonomiplanen ble det drøftet reduksjon av årsverk med bakgrunn i digitalisering av arbeidsoppgaver. Vi har siden den gang sett at oppgaver både har forsvunnet samt blitt effektivisert og digitalisert slik at ressursbehovet har blitt kraftig redusert.

Dette er en trend som vil fortsette i årene som kommer og som vil gi redusert ressursbehov.

Med bakgrunn i dette foreslår vi en ytterligere reduksjon i årsverk.

Kultur og idrett

Driftsrammer

Driftsramme	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Kultur & idrett	47 524	46 686	45 546

Tall i tusen nok

Mål og hovedoppgaver

Halden kommune skal ha en kulturtjeneste som skal initiere et godt og variert aktivitetsnivå blant lokale kulturaktører, profesjonelle kulturaktører- og institusjoner, barn og unge, lag, foreninger og frivillige.

Halden kommune skal være en sentral aktør i videreutvikling av kulturlivet i Halden. Dette gjennom å være en stabil tilrettelegger som bidrar med infrastruktur og stimulerer til aktivitet og samhandling mellom alle kulturlivets aktører.

Hva skjer i 2020?

Halden kommune skal i 2019 rullere kommunedelplan idrett og friluftsliv. Halden kommune vil prioritere samarbeidet innenfor anleggsutvikling av nye anlegg og vedlikehold av allerede eksisterende anlegg.

Arbeidet med ny kommunedelplan kultur fortsetter i henhold til fremdriftsplan og i nært samarbeid med kulturaktørene i byen. Planprogrammet ble vedtatt i hovedutvalg samfunnsutvikling høsten 2019. Arbeidet med planen vil fordre å innhente data for kulturområdet i Halden og analysere disse for å arbeide frem hovedmålsetning og strategier.

Opera Østfold er den største utendørsoperaen i Norge og er i 2019 blitt organisert som et eget aksjeselskap det Viken og Halden kommune er likeverdige eier med 50/50 eierskap.

Halden kulturskole har denne iflg kostra betydelig høyere brutto driftsutgifter pr bruker enn sammenlignbare skoler i gr 3. Dette skyldes i all hovedsak at de fysiske rammebetingelsen ikke gir rom for gruppeundervisninger og bredden i tilbudet. De to siste åren har Kulturskolen nådd målet om 250 betalende elever. Men dette har igjen økt driftsutgiftene mer enn hva inntekter på økt elevtall gir. Kommunedirektøren vil i 2020 b.l.a igangsette arbeid med kulturskolen for å få en mer kostnadseffektiv drift.

Etter vedtak i HSK høsten 2018 er det igangsatt utredning av fremtidig driftsmodeller av Brygga kultursal. Brygga kultursal er også øvings- og fremføringsarena for Det norske blåseensemble. Det vil derfor være nødvendig og også ivareta orkesterets behov for gode fysiske rammebetingelser. Frem til en utredning av fremtidig driftsmodell for Brygga kultursal foreligger våren 2020, er det en forutsetning at sameksistensen og samarbeidet mellom Brygga kultursal og Det norske Blåseensemblet ivaretas innenfor de gitte økonomiske- og fysiske rammer i 2020.

Kulturarenaer har en betydning for utvikling av by og tettsteder. Plassering og innhold på ulike kulturarenaer vil også påvirke helse og miljø, stedsutvikling og mål om klima/miljø. Dermed blir arealplaner viktig faktor også for den kulturelle utviklingen.

Torvet er en arena som i de siste årene har vært brukt som utendørs kulturarena. Torvet representerer en kjerne i Halden sentrum og fortjener en bedre utnyttelse. Og da som et by torv og kulturarena. Kommunestyret vedtok høsten 2018 å lage rammer for en idékonkurranse rundt framtidig bruk av Torvet. Arbeidet med rammer til en idekonkurranse skal gjennomføres

Halden kommune skal i 2020 starte opp prosjekteringen for å rehabilitere Rosenlundsalen i Konservativen. Videre vil Sparebanksalen Black Box stå ferdig rehabilitert våren 2020.

Videreutvikling av Fredriksten festning bør være å få staten med på å gjøre den til en nasjonal kulturarena og bidra mer til utvikling av infrastruktur til kultursatsingene. Viktige regionale medaktører i en videre satsing vil være Opera Østfold, Det Norske Blåseensemble, Østfold museene, Halden kommune og Forsvarsbygg og næringsliv. Høsten i 2019 konstitueres styringsgruppen bestående av forannevnte aktører der utvikling av Fredriksten som Nasjonalt fredet kulturminne og Nasjonal kulturarena er hovedmålsettingen. Forprosjektet er igangsatt høsten 2019 og vil fortsette sitt arbeid inn i 2020. Kommunedirektøren har avsatt midler til dette i budsjett 2020.

Det er planlagt å etablere et nytt ungdomstilbud i Os Allé 3. I 2020 vil derfor den viktigste oppgave være å styrke ungdomstilbudet i et nytt revitalisert Halden Storsenter.

Tiltak

Reduksjon innleie kultuskolen

Budsjett for 2020

Effekt: 183 600 kroner

Halden kulturskole har denne iflg kostra betydelig høyere driftsutgifter enn sammenlignbare skoler i gr 3. Dette skyldes i all hovedsak at de fysiske rammebetingelsen ikke gir rom for gruppeundervisninger og bredden i tilbudet. De to siste åren har Kulturskolen nådd målet om 250 betalende elever. Men dette har igjen økt driftsutgiftene mer enn hva inntekter på økt elevtall gir.

Reduksjonen i innleid lærere ved kulturskolen vil få noen konsekvenser, men Halden kommune vil allikevel ikke bryte noe lovverk ved å redusere tilbudet. Reduksjonen blir tatt fra innleie av instruktører med 500 000 kr. Samtidig reduseres inntekter med 316.400.

Kommunedirektøren vil i 2020 b.l.a igangsette arbeid med kulturskolen for å få en mer kostnadseffektiv drift, men også se på innholdet for å skape et mer tilgjengelighet og bredere tilbud på sikt.

Innkjøp bøker biblioteket

Effekt: 500 000 kroner

Halden bibliotek er planlagt inn i Os allè 3. I forbindelse med denne prosessen har man for 2020 ikke budsjettert med bokinnkjøp. Fornyng av bokbeholdningen planlegges gjort i forbindelse med innflytting i nye lokaler. Reduksjonen er kun i påvente av slutteprosessen med innflyttingen. Dette skaper handlingsrom i budsjettet innenfor tildelt ramme for kultur i 2020.

Driftstilskudd TTIF

Effekt: 170 000 kroner

Driftstilskudd TTIF på 170 000 kroner årlig til generelt vedlikehold av Tistedalshallen reduseres til 0,-. Det foreligger ingen avtale eller politisk vedtak på denne driftsstøtten. Samtidig bidrar det til forskjellsbehandling av andre idrettsklubber som ikke mottar slik driftstøtte.

Fellesfunksjoner

Organisering

Fellesfunksjoner inneholder blant annet AFP ordninger, forsikringer og konto til formannskapets disposisjon. Således er all aktivitet under fellesfunksjoner noe som går på tvers av alle kommunalavdelinger.

Driftsrammer

Driftsramme	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Fellesfunksjoner	-22 847	- 14 376	54 200
Tall i tusen nok			

NAV

Visjon

NAV Halden-Aremark gir mennesker muligheter.

Verdier

NAV Halden er tydelig i møte med bruker

Vi skal være Til stede og løsningsdyktig

Vi skal møte våre brukere og medarbeidere med

Åpenhet, Tillit, Respekt og Redelighet

Det er inngått avtale mellom fylkeskommunen og Halden kommune v/NAV- kontoret om en sosialfaglig rådgiver/nav-veileder i videregående skole. Dette som et bidrag for å forhindre at elever dropper ut av videregående skole. I tillegg har NAV-Halden to statlig ansatte NAV-veiledere i hhv Halden og Eidsberg fengsel.

Vertskommuneavtale

Vertskommuneavtale mellom kommunene Halden og Aremark videreføres i 2020. Området økonomisk sosialhjelp, økonomirådgivning samt alle statlige ytelser etter folketrygdloven, driftes fra Nav Halden-Aremark. Det er eget budsjett for Aremark kommunal området.

Partnerskap

Partnerskapet er NAV kontorets øverste ledelse og består av NAV-direktør, kommunaldirektør i Halden kommune og NAV-leder. NAV kontoret driftes med både kommunalt og statlige ansatte. NAV-leder er kommunalt ansatt, og kontoret forholder seg til partnerskapsavtalen mellom stat og kommune. I tillegg er det kommunale og statlige styringssystemer og budsjett som er gjeldende. Partnerskapet skal bidra til at det jobbes mot et helhetlig NAV og et myndig NAV-kontor. En ledelsesfilosofi som er basert på forpliktelse og langsiktig endring gjennom kontinuerlig forbedringsarbeid.

Det er inngått avtale mellom fylkeskommunen og Halden kommune v/NAV- kontoret om en sosialfaglig rådgiver/nav-veileder i videregående skole. Dette som et bidrag for å forhindre at elever dropper ut av videregående skole. I tillegg har NAV-Halden to statlig ansatte NAV-veiledere i hhv Halden og Eidsberg fengsel.

Driftsrammer

Driftsramme	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
NAV	60 921	60 164	56 866

Tall i tusen nok

Mål og hovedoppgaver

- Flere i arbeid
- Bedre brukermøter
- Et myndig og løsningsdyktig NAV-kontor
- Økt kompetanse for de ansatte
- Mulighet for meningsfull aktivitet for mennesker med spesielle behov
- Mulighet for inntektssikring i henhold til rettigheter etablert i lovgivningen
- Tydeligere arbeidsretting av NAV-kontoret

Hva skjer i 2020?

- Arbeid med lavinntektsfamilier fortsetter med 100% fordelt på to familiekoordinatorer.
- Prosjekt «effektiv ressursbruk, samordnet bistand til lavinntektsfamilier. Arbeidet skal bidra til å løse utfordringer som Velferdspiloten avdekker, særlig opp mot kommunens boligforvaltning og Husbankens virkemidler.
- Utvidet antall jobbspesialister (IPS) individuell jobbstøtte, samarbeid med DPS (distrikts psykiatrisk senter, TSB (tverrfaglig spesialist senter) og kommunens rus/psykiatritjeneste
- Jobbklubber for unge under 30 år finansiert av statlige tiltaksmidler.
- Det er et mål om å få igangsatt flere aktiviteter i forbindelse med aktivitetskravet på økonomisk sosialhjelp. Dette er nedfelt i lov om sosiale tjenester i NAV. Et tiltak som har fungert godt er «Arbeid Først» gjennom Halden Arbeid og Vekst.
- Økt fokus på markedskompetanse, markedscoordinatorer har fokus på arbeidsmarkedet i hele Øst Viken og landet for øvrig.
- Kvalifiseringsprogrammet KVP, et kommunalt tiltak for å få utprøvd sin arbeidsevne. Her er det økt fokus på individuelt tilrettelagt program for den enkelte. Deltagerne får lønn via kommunens lønssystem.

- Velferdspiloten fortsetter i 2020-fokus på samarbeid og samhandling på tvers av etater og enheter i kommunen.
- Jobbe videre med mangfold og inkluderingsplan.
- Bosetting av flyktninger etter anmodning fra IMDI. Halden kommune er forespurt om 10 personer.
- Kirkens bymisjon satser i Halden. Arbeidsavklaring og diverse tiltak for brukerne ved NAV Halden. Skattkammeret er et godt tilbud til utlån av fritidsutstyr.

Tiltak

Arbeid først, aktivitetskrav for sosialhjelp

Effekt: 1 mkr

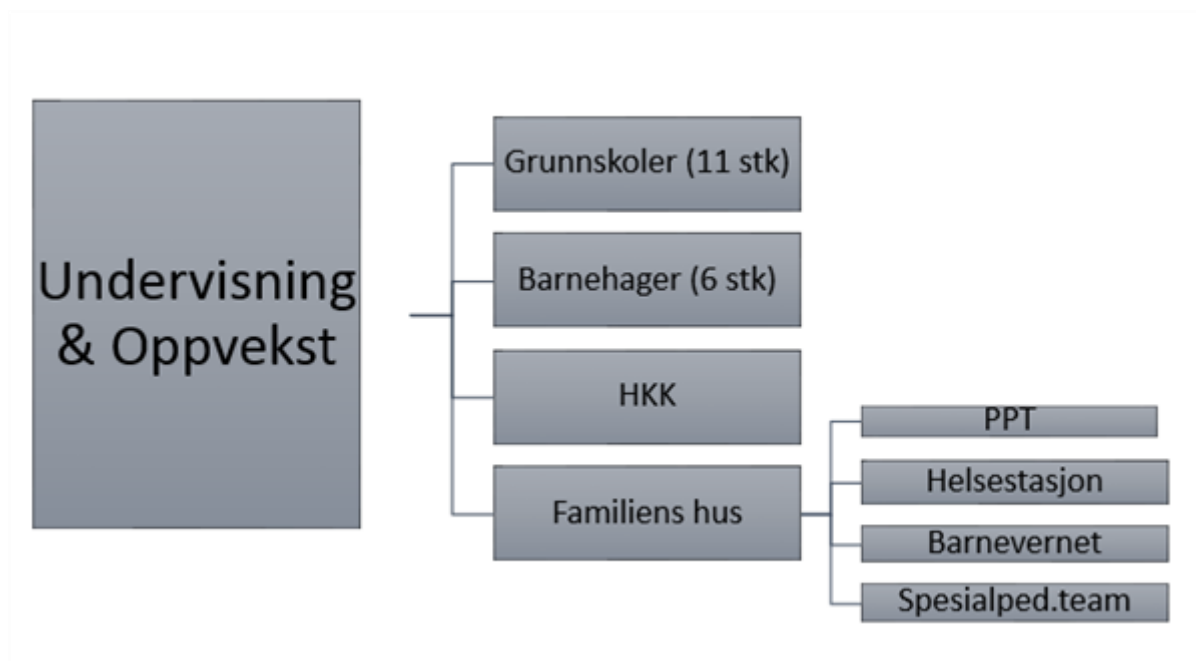
Ihht Lov om sosiale tjenester i NAV ble det i januar 2017 innført aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere under 30år. Formålet var å styrke den enkeltes muligheter for overgang til arbeid eller utdanning eller for å bli selvforsørget på annen måte. Ved Nav-Halden har vi i perioder hatt et kommunalt tiltak «Arbeid Først». Her må sosialhjelpsmottagere møte på jobb ved tiltaksarrangør som den gang var Halden arbeid og vekst. Flere personer skaffet seg erfaring og startet senere i jobb eller utdanning. I 2020 vil dette tiltaket fjernes

Fra intro til arbeid

Effekt: 1,5 mkr

Nav har tidligere hatt et tiltak rettet mot personer på intro som er kalt "fra intro til arbeid". Det har handlet om en kombinasjon av praksis og norskopplæring. I 2020 vil dette tiltaket fjernes.

Undervisning og oppvekst

Driftsrammer

Driftsramme	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Undervisning & oppvekst	691 005	658 011	646 588

Tall i tusen nok

Mål og hovedoppgaver

Kommunalavdelingen har ansvar for en stor del av det som angår barn og unges oppvekst i Halden. Kommunedelplan oppvekst 2019-2031, som etter behandling i Hovedutvalg for undervisning og oppvekst nå er klar for endelig vedtak i kommunestyret, sier bl.a. dette:

Det er særlig viktig å legge til rette for et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Dette danner grunnlag for voksenlivet (....) Barn og unge er en viktig ressurs for Halden kommune i dag og i framtida.

Hovedmålet for kommunalavdelingen er at alle barn skal ha gode oppvekstarenaer, der de gjennom læring og utvikling gis mulighet til å bli de beste utgavene av seg selv. En viktig strategi er å sørge for helhet og sammenheng i de tjenestene som ytes. Dette gjenspeiler seg i planer, rutiner, organisering og samarbeid mellom enhetene. Det handler om å forebygge og å komme raskt i gang med innsats overfor de som av en eller annen grunn står i fare for å falle utenfor.

Vår aller viktigste oppgave er å kvalifisere alle unge til studier og arbeidsliv etter gjennomført grunnskole og videregående skole.

Det legges vekt på tidlig innsats og gode overganger fra barnehage til skole og mellom de ulike skoleslagene. Fokus på organisering, læringsmiljø, klasseledelse og tilpasset opplæring skal bidra til økt trivsel, bedre læringsresultater og redusert behov for spesialundervisning i skolen. Tilpasset opplæring betyr at alle barn får utfordringer ut fra sitt nivå og potensiale. Skolen skal legge til rette for at elevene

avslutter grunnskolen med godt læringsutbytte og gode grunnleggende ferdigheter, slik at de mestrer overgangen til videregående skole og senere arbeidsliv. Bruk av digitalt utstyr i barnehager og skoler er et satsningsområde.

Hva skjer i 2020?

Tidlig innsats starter i svangerskapet. Derfor prioriteres det bl.a. barselbesøk av jordmor innen 4 dager etter utskrivelse fra sykehus samt hjemmebesøk av helsesykepleier før barnet er 10 dager. Jordmødre har en spisskompetanse som er svært viktig i svangerskaps-, fødsels- og barselomsorgen. Jordmødre er også sentrale tillitsbyggere inn i miljøer som har sporadisk eller lite kontakt med kommunen, og spiller en svært viktig rolle i å opplyse om seksuelle og reproduktive rettigheter og sette inn langtidsvirkende prevensjon. Barn og unge skal oppleve et barnevern og en helsestasjons- og skolehelsetjeneste som er trygg, nyttig og samarbeidende sett fra barn og unge selv. Gjennomføring av helsekontroller i tråd med det nasjonalt anbefalte helsestasjonsprogrammet for førskolebarn, er nødvendig for å forebygge og avdekke skjevutvikling hos barn og for å forebygge og avdekke vold, overgrep og omsorgssvikt.

Skolehelsetjenesten skal bidra til å fremme et godt fysisk og psykososialt miljø. Det er derfor viktig at tjenesten er lett tilgjengelig for elevene slik at behov kan avdekkes tidlig og hjelp gis når behov oppstår. Videre må skolehelsetjenesten samarbeide med barn og unge for å finne ut hva som er den beste måten å møte elevene på, og skape tillit. Når det er vanskelige forhold i barn og unges liv, er det spesielt viktig at skolehelsetjenesten samarbeider tett med barna og ungdommene, slik at ikke barn og unge mister tilliten til voksne.

Barneverntjenesten skal sikre at barn og unge, som lever underforhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Videre skal barneverntjenesten bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Barneverntjenesten har et spesielt ansvar for å forhindre at barn får varige problemer ved å avdekke situasjoner som etter barnevernloven for grunnlag for tiltak.

Forslag til ny barnevernslov er under behandling. Det er fortsatt uklart hvilke konsekvenser endringene vil få for den økonomiske driften av barneverntjenesten. Den kommunale barneverntjenesten er under et stadig press i forhold til å følge opp sitt samfunnsmandat. Barneverntjenesten må rustes for å møte utfordringene og det økende presset på tjenester og barnevernets legitimitet i samfunnet. Det må satses på personalet i barneverntjenesten gjennom god rekruttering, kompetanseheving og arbeidsmiljø for at dyktige fagfolk skal stå i den viktige jobben. I tillegg må enheten ha fortsatt fokus på samarbeid og veiledning til andre enheter som skal forbygge behov for tiltak fra barneverntjenesten.

Kommunalavdelingen er i utvikling av å etablere et familieteam. Formålet er å legge til rette for gode forløp preget av kontinuitet og slik øke sjansene for at barn/unge/familier får rett hjelp på rett sted til rett tid. Enheten skal bl.a. bidra til en løsning som kan senke terskelen for å ta kontakt med tjenestene i kommunen, kommunalavdelingen. De ulike enheten vil bidra inn med ulike kompetanse og ressurser for å kunne tilby aktuelle hjelp/tiltak for barn/unge/familier som av ulike årsaker er i behov av det.

I 2018 ble det igangsatt endringsprosesser innenfor området spesialpedagogikk i barnehagene og skolene. Arbeidet fortsetter i 2020 med fokus på hvordan barn/elever med behov for særskilt tilrettelegging kan få et best mulig tilbud innenfor barnegruppene i barnehagene og i den ordinære undervisningen i klasserommet. Det handler om å gi alle barn en god hverdag i et stimulerende oppvekstmiljø, der hver enkelt får utviklet sitt potensiale og bli de beste utgaver av seg selv. For å få dette til, må det jobbes med læringsmiljøet, mot mobbing og for å fremme sosiale ferdigheter. Det forutsetter et tett samarbeid mellom ansatte i barnehager/skoler og støttefunksjonene rundt, som PPT, barnevern, helsestasjonen m.m. Tjenestene besitter høy kompetanse som må benyttes på best mulig måte. Det ambulerende læringsmiljøteamet for barneskolen som ble opprettet i 2019, skal bistå skolene

i arbeidet. Ansatte i PPT må være mer ute der barna er, og tjenestene i Familiens hus må jobbe videre med det tverrfaglige og forebyggende arbeidet overfor barn og familier.

I løpet av 2020 vil en gjøre vurderinger rundt organiseringen for elever med tunge og sammensatte utfordringer på barnetrinnet. En slik vurdering bør gjennomføres for å undersøke om en kan utnytte den eksisterende organiseringen av tilbudet til denne elevgruppa bedre, og da med en mer samlet kompetanse på området. For elever i ungdomsskolen har det i mange år eksistert en alternativ læringsarena i form av et skole- og miljøsender. (SMS).

Kravene til skolen om å tilpasse undervisningen gjelder alle elever uavhengig av hvilket faglig nivå de er på. Det innebærer at også de såkalt evnerike elevene skal få utfordringer og noe å strekke seg etter i undervisningen. Disse elevene må løftes fram i 2020.

Digitale klasserom skal gi elevene gode læringsopplevelser og variert og utviklende undervisning. Ved skolestart 2019 hadde alle elever og ansatte i skolen egne digitale enheter. I 2020 blir det viktig å fokusere på mulighetene som ligger i det digitale klasserommet, bl.a. ved å styrke implementeringen og bruken av digitale læremidler.

Innføringen av nye læreplaner i 2020 medfører et omfattende utviklingsarbeid for alle impliserte i grunnskolen; skoleeier, skoleledelse, lærere og tillitsvalgte. Statlige kompetansemidler forutsetter tett samarbeid med høyskole- og universitetssektoren og på tvers av kommuner.

Alle kommuner har frist til 2025 med å sørge for at samtlige lærere som underviser i fag, fyller vedtatte kompetansekrav. Dette innebærer for Haldens del at rundt 30 lærere må delta i videreutdanning årlig fram til 2025.

Tiltak

Nedleggelse av Bergknatten barnehage

Effekt: 800 000 kr (5/12)

Ved Isebakke og Bergknatten barnehager er det ledig kapasitet hva gjelder barnehageplasser. For å utnytte kapasiteten i større grad enn i dag og samtidig imøtekomme behovet, vil det være nødvendig å se på organiseringen av de to barnehagene. En sammenslåing av barnehagene vil gi innsparing på driftsutgifter og bedre utnyttelse av personale. Tiltaket vil også føre til redusert tilskudd til private barnehager.

Isebakke barnehage har et bygg som i større grad en Bergknatten gir fleksibilitet i organisering av barnegruppen. Med utgangspunkt i gjeldende arealnormer har Isebakke barnehage kapasitet til omkring 75 barn, mens Bergknatten barnehage har kapasitet til omkring 55 barn. Personalgruppene er i dag omtrent like store ved begge barnehagene, med 7 årsverk i tillegg til styrer.

Det er usikkert hvor stort behovet for barnehageplasser er for neste barnehageår (20/21), men det forventes at det vil være behov for å overføre store deler av personalgruppen fra Bergknatten til Isebakke. De øvrige ansatte vil gå inn en omstillingsprosess.

Tiltaket vil kunne ivareta barn og familier innenfor en rimelig avstand og medfører en tilpasning av tilbudet om barnehageplasser til etterspørselen i denne delen av Halden.

Spesialpedagogisk hjelp førskolebarn

Effekt: 2,3 mkr

Halden kommune har et team som gir spesialpedagogisk hjelp til førskolebarn etter sakkyndig vurdering og enkeltvedtak. Teamet består av spesialpedagoger, støttepedagoger og assistenter.

Barnehageloven §19 G gir barn uten vedtak om spesialpedagogisk hjelp rett til særskilt tilrettelegging på bakgrunn av søknad fra foreldrene. Det er ikke krav om sakkyndig vurdering fra PPT, men tilretteleggingen skal beskrives i et enkeltvedtak.

Halden kommune har tradisjonelt ligget høyt på andel barn med vedtak, og det er særlig den utstrakte bruken av engasjementer og refusjoner til private barnehager som har gitt budsjettmessige utfordringer.

Med støtte i nyere forskning legges det til grunn at barnehagene i større grad bør kunne tilrettelegge for alle barn innenfor eksisterende ressurser, forutsatt at de ansatte i barnehagene får veiledning fra spesialpedagogisk team. Det er også en forutsetning at barnets lovmessige rettigheter ivaretas.

Det forventes at dette arbeidet reduserer behovet for engasjementer og refusjoner til private barnehager i løpet av barnehageåret, slik situasjonen er i dag. Den skisserte ordningen vil sikre barns rett til et inkluderende barnehagemiljø samtidig som det gir økonomiske innsparinger.

Læringsmiljøteam barneskole

Effekt: 1,6 mkr

Et ambulerende læringsmiljøteam for barneskole ble etter en prøveordning i 2018, opprettet som en permanent ordning i 2019. I budsjett 2019 ble det lagt inn 1,6 mkr for å oppbemanne teamet til fire hele stillinger, med en forventet innsparingseffekt i 2019 på 400 000 kr. Da teamet av ulike årsaker ikke var operativt før oktober, har den forventede innsparingen i 2019 uteblitt. Teamet skal bistå skolens ansatte i å skape et læringsmiljø som ivaretar og inkluderer elever med ulike utfordringer på en slik måte at assistentbehovet reduseres. Målet for tiltaket i 2020 er å spare inn minimum det som ble tilført ved etableringen i 2019. Opprettelsen av teamet kom som et resultat av at rektorer mente at en ville kunne gjøre effektive besparelser ved et team som kunne bistå, veilede og hjelpe lærere med praksisrelaterte utfordringer. Tiltaket skal redusere bruk av engasjementer i skolen.

Redusere antall to-språklige lærere

Effekt: 1 mkr.

Rett til to-språklig fagopplæring gis elever gjennom enkeltvedtak på bakgrunn av gitte kriterier. Over tid har en sett at tjenesten i Halden kommune er relativt kostbar og ikke alltid tilpasset de aktuelle behovene. Endringer i geografisk bakgrunn for elevene med rett til to-språklig fagopplæring har over tid medført at det er overkapasitet av lærere innenfor enkelte språkgrupper.

Antall årsverk blir redusert som en følge av redusert behov innenfor språkområdet en tidligere hadde stort behov for, men som nå er redusert behov for. Dette vil medføre en gradvis nedbemanning og at ansatte kan bli definert som overtallige.

Redusere antall engasjementer i skole

Effekt: 6 mkr.

I 2020 har det vært budsjettert med engasjementer tilsvarende 9,3 mkr i skolene. Dette er engasjementer som er opprettet i tillegg til det antall lærerstillinger som kreves for å oppfylle lærernormen. Bruk av engasjementer kan i ytterste konsekvens føre til at enhetene knytter til seg kompetanse som ikke i tilstrekkelig grad er kvalifisert til å løses de kompliserte utfordringene en står ovenfor, noe som kan bidra til å befeste utfordringene, i stedet for å løse dem. Engasjementer har i stor grad vært benyttet til arbeid med elever med særskilte behov. Halden kommune har satset på økt kompetanse gjennom for eksempel Læringsmiljøteamet – dette vil bidra til at utfordrende situasjoner rundt elever, i større grad kan løses med intern og eksisterende kompetanse.

Redusere ledelsesressursen i skolen

Effekt: 1,1mkr

Den samlede ledelsesressursen i Haldenskolen er betydelig utøket i senere år. Ved gjennomgang av historiske tall i GSI, framkommer fra skoleåret 2016/2017 til innværende skoleår en økning i ledelsesressurs på 3,85 årsverk.

Elevtallet har i samme periode vært stabilt. Det er heller ikke gjort endringer i lovverk som skulle tilsi økt behov for administrasjon på de forskjellige skolene. Det var tidligere praksis at assisterende rektor og inspektør ved skolen fylte deler av stillingen med undervisning. Ved at ledere gjennomfører timeplanfestet undervisning, vil lærerbehovet reduseres proposjonalt.

Det vil gjennomføres en kartlegging hvor det gjøres sammenligninger mellom de respektive enhetene og hvor det ses på elevtall og antall årsverk. På bakgrunn av dette vil det reetableres en rettesnor for hvor mange årsverk en bør bruke til administrasjon av skolen.

Redusere utgifter til læremidler i skolen, herunder lisenser o.a.

Effekt: 300 000 kr

Etter en vurdering av den faktiske bruken av de ulike lisensene, anses det forsvarlig å si opp noen. Samtidig er det forventet at digitaliseringen av skolene skal medføre mindre bruk av analoge læremidler.

Kartlegging av SFO

Effekt: 500.000

SFO skal drives etter selvkostprinsippet. Det er opprette flere private SFO-tilbud i Halden kommune, og enkeltskoler rapporterer om nedgang i bruken av deres tilbud. Ressursbruken i SFO må avstemmes mot betalende deltakere.

Redusere bemanningen ved Halden kommunale kompetansesenter (HKK)

Effekt: 1,3 mkr.

Halden kommunale kompetansesenter har blant annet som viktig oppgave å gjennomføre modulbasert grunnskoleopplæring for voksne (FVO), spesialundervisning for voksne, kveldskurs i norsk, 50 timers kurs i samfunnskunnskap. Etter flyktningkrisen i 2015 har elevtallet hos HKK gradvis gått ned. I årets GSI har HKK registrert et av sine lavest elevtall på mange år, og selv om dette ikke utgjør alle oppgavene, så synker antallet personer en yter opplæring til. De siste årene har de beregnede inntektene til HKK blitt

lavere enn estimert og det er viktig at bemanningen, inntekter og tjenestebehovet balanseres mot hverandre.

Det skal gjennomføres en enkel kartlegging internt i enheten av hvilke behov som må ivaretas. På denne bakgrunn må overtallighet vurderes.

Redusere kurs- og kompetanseutgifter for kommunalavdelingen

Effekt: 500 000 kr

Opplæringsloven §10.8 pålegger skoleeier å sørge for kompetanseutvikling av ansatte i skolen. Halden kommune deltar årlig med et stort antall lærere i videreutdanning innen Kompetanse for kvalitet og i etterutdanningsordningene Rekomp for barnehagene og Dekomp for skolene. Innsparingseffekten gjelder kursmidler som ikke er øremerket.

Kommunalavdelingen har hvert år hatt avsatte midler til å samle alle lederne til en to-dagers samling. En har også hatt midler til å arrangere møter for større eller mindre grupper. Tiltaket gjør at kommunalavdelingen ikke er i besittelse av midler til å arrangere samlinger for lederne eller møter/kurs som vil medføre utgifter.

Barnevernet og PPT har også hatt noe midler avsatt til kurs. Disse midlene vil tas ut og samtidig skal en ha mulighet til å delta i obligatoriske samlinger og møter som det er krav om deltakelse på.

Barnevernet – Gjennomgang av drift og avtaler

Effekt: 500 000 kr

Plasseringer i fosterhjem og institusjon er kostnadskrevenne tiltak. Det er nødvendig med reforhandling av fosterhjemsavtaler, samt en gjennomgang av avtaler med konsulenter, tilsynsfører, besøkshjem og støttekontakter.

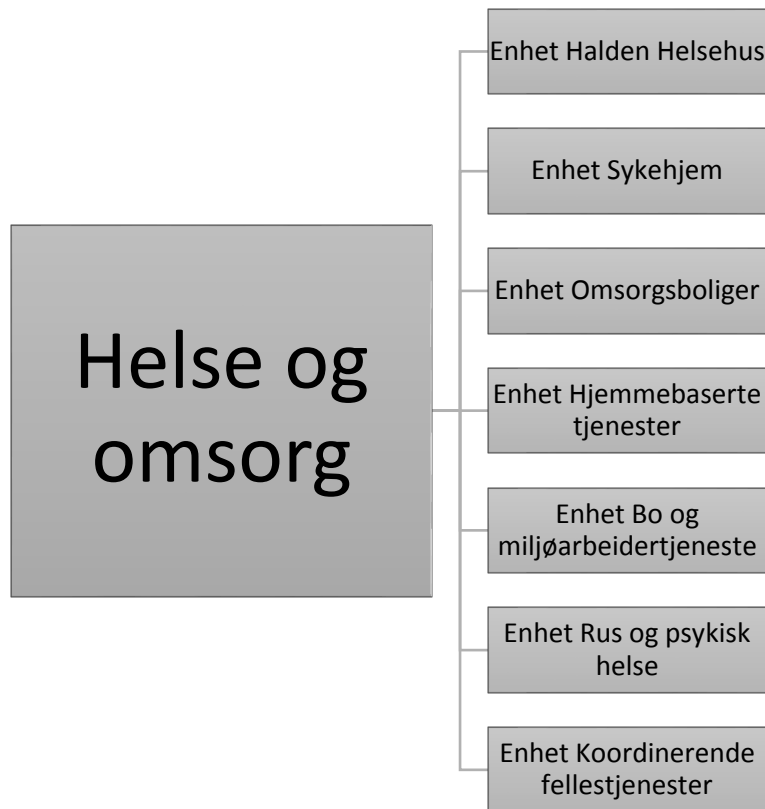
Effektiviseringstiltak på 0,5% for barnehager og skole

Effekt: 3,3 mkr.

Enhetene får et generelt effektiviseringskrav på ca. 0,5 %. Dette føres ut i budsjettet til enhetene.

Helse og Omsorg

Kommunalavdeling helse og omsorg består av kommunalsjef med stab og 7 enheter direkte underlagt kommunalsjef.

Driftsrammer

Driftsramme	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Helse	671.050	644.571	620.106

Tall i tusen nok

Mål og hovedoppgaver

Helse og omsorg har som mål å være en effektiv og spennende organisasjon, med god kvalitet på tjenestene. Tjenestene skal bidra til at den enkelte innbygger er mest mulig selvhjulpen i eget liv og i vante omgivelser, samt at tjenestene er tilpasset den enkeltes behov. Organisering og tjenesteleveranse skal samtidig sikre økonomisk bærekraft på kort og lang sikt.

Utfordringene som helse- og omsorgstjenestene i Halden kommune står overfor er mange og sammensatte, og de økonomiske rammene er stramme. Det er spesielt tre drivere som vil medføre at behovet for helse- og omsorgstjenester vil øke betydelig fremover:

- Vi blir flere, og vi blir eldre
- Flere behandlingsløp vil flyttes ut av sykehusene og over til kommunene
- Medisinske framskritt gir økt behov for kommunale helse- og omsorgstjenester.

Vi lever lenger med relativt alvorlig sykdom som krever oppfølging og helsetjenester fra kommunen.

For å møte utfordringsbilde er kommunalavdelingen i en krevende omstilling for å møte innbyggernes behov for tjenester. Befolkningen blir eldre og erfaringsmessig tilsier alderdom et høyere behov for kommunale tjenester. I tillegg er det varslet lavere overføring av midler til kommunene. Dette vil kreve en tjeneste i kontinuerlig endring. Noe som både er krevende og spennende. Spennende fordi det utfordrer oss til å finne nye og annerledes løsninger. I budsjett 2020 vil det være fokus på å gjøre strukturelle endringer, snarere enn «ostehøvelkutt» for å nå et driftsbudsjett som er i samsvar med behov og rammeoverføringer. Samtidig er det behov for gjennomgang av enkelte avdelinger hvor det er skjedd og skjer endringer for å sikre optimal bruk av tilgjengelige ressurser.

Overordnet er det to sentrale mål:

1. Å til enhver tid levere en helsetjeneste vi er stolte av og som møter innbyggernes behov.
2. At ansatte skal ha et trygt og godt arbeidsmiljø hvor de får brukt sin kompetanse og opplever mestring.

Kommunens etiske retningslinjer og kommunalavdelingens visjon ligger til grunn. Åpenhet, tillit, respekt og redelighet har vært og skal være førende for hele budsjettprosessen. Det har vært åpenhet rundt alle endringer og tillitsvalgte har vært med i prosessen og har kommet med nyttige innspill.

Helse og omsorg sin visjon er «**Sammen om et godt liv** – tjenester basert på faglighet og brukermedvirkning, som ivaretar trygghet, verdighet og mestring». Visjonen er førende for budsjettarbeidet som alt annet arbeid i kommunalavdelingen. Ordet «sammen» betyr også sammen med politisk nivå og at budsjettdokumentet skal sikre et godt beslutningsgrunnlag for kommunestyrets vedtak og sikre lik virkelighetsforståelse for innbygger, politikere og administrasjon.

Det vil være nødvendig å tenke nytt og handle i et langsiktig perspektiv. Dette krever mot og vilje til å ta risiko. Nytenkning og innovative løsninger må til for at helse- og omsorgssystemene kan levere mer tilgjengelige og effektive tjenester med god kvalitet. Det fordrer samtidig at innbyggerne må ta imot tjenester på en ny måte. Det kan skape usikkerhet, og det må vi håndtere «sammen». Fremtidens muligheter i den teknologiske utviklingen, kan bidra og være avgjørende for en god fremtidsrettet tjenesteproduksjon. Det er ønskelig at den enkelte innbygger får mulighet til å arbeide, leve og bo selvstendig, og til å ha en aktiv meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre.

I årene frem mot 2023 vil antall eldre over 80 år i Halden kommune ha en mindre økning. Fra 2023 vil antall eldre øke fra moderat til betydelig for hvert år. Dette stiller krav til forebygging og tidlig innsats. Nasjonale føringer gir uttrykk for at våre tjenesteutfordringer vil kreve omstilling av den faglige virksomheten. I tillegg må det legges til rette for mobilisering av alle tilgjengelige ressurser hos den enkelte innbygger, deres familie, sosiale nettverk, i nærmiljøet og lokalsamfunnet for å kunne løse morgendagens tjenesteutfordringer. Dersom innslagspunktet for behov av kommunale tjenester blir ved en høyere alder, vil sektoren måtte vokse i mindre grad enn om dagens innslagspunkt opprettholdes.

Helse og omsorg fortsetter sin satsning på innovasjon og digitalisering. Ansatte trenger tilstrekkelig kompetanse, informasjon og praktisk opplæring for å kunne utnytte mulighetene fullt ut. Dette fordrer en tverrfaglig satsning i årene som kommer gjennom nettverksgrupper, opplæring, og tett samarbeid med øvrige sektorer. Kompetanse på lovverk og etikk, metoder for kartlegging av brukerbehov og eksempler på teknologiske løsninger som allerede er i bruk i andre kommuner, samt helt nye løsninger vil være i fokus.

Endring medfører samtidig motstand, og skal vi lykkes må både administrasjon og politisk nivå stå sammen i dette og stå stødig når motstanden kommer til uttrykk.

Hva skjer i 2020?

I 2020 vil ombygging av Halden helsehus sette i gang for fullt, og en midlertidig overflytting til Karrestad sykehjem samtidig som Bergheim Bo- og behandlingssenter fylles helt opp. Dette blir en stor prosess hvor flere pasienter og mange ansatte skal finne seg til rette på nye steder.

Tidligere Bergheim omsorgsboliger skal fylles med mestring- og trygghetsboliger og området skal ombygges og tilpasses nye brukere. Innflytting vil være i 1. kvartal 2020 og vi ser frem til et spennende område for videre bruk tilpasset vår neste generasjon eldre.

VKA går over i fase 2 med Webløsning og enklere brukersnitt, samt plan om å opprette en virtuell langtidsavdeling med tanke på kronikergrupper/ andre med medisinsk avstandsmåling. Dette skal etter planen gjøre oss i stand til håndtere volumøkningen i tjenesten, både i forhold til behov for institusjonsplasser og hjemmebaserte tjenester.

Det lagt inn midler etter regjeringens forslag om å lovfeste kommunens plikt til å ha psykologkompetanse og Rus og psykisk helse vil rekruttere psykolog i 100% stilling.

Halden kommune har opprettholdt satsninger fra Husbanken, og det er satt av tilsvarende midler som vi har hatt til rådighet foregående år. Boutgifter og kostnader til husleie utgjør i dag en stor del av utgiftene til såkalte «vanskeligstilte på boligmarkedet». Mange av disse er henvist til relativt kostbare leieordninger når det gjelder bolig, da de ikke fyller bankenes krav til boliglån. Dette skyldes enten lav fast inntekt (manglende arbeid, deltidsstilling, helsemessige forhold) eller opparbeidet lånegjeld dersom forholdet har vart en stund. Særlig er rehabiliterte rusmisbrukere og mennesker som har vært igjennom psykiske lidelser «på bar bakke», og har små muligheter i dagens boligmarked uten kommunal medvirkning.

Budsjett 2020 satser på:

1. Forebyggende arbeid

- a. Lege, fysio og ergo ble styrket i budsjett 2019, og nivå på driften i avdeling mestring og aktivitet fortsetter. Ansettelsene av fysioterapeut og ergoterapeut gjennomføres og videreføres i 2020.
- b. Demenskoordinatorfunksjonen flyttes til avdeling for dagtilbud, herunder for demente for å sikre et større fagmiljø og gi mulighet til å nå flere.
- c. Dagsenter for demente vil opprettholdes til tross for at tilskudd bortfaller og midler overført i ramme er lavere enn tilskudd.
- d. Prosjekt trygghetsboliger på Bergheim fortsetter for å kunne gi et tilbud til de som kan klare seg selv, ved hjelp av ulik type teknologi. (Tidligere Bergheim omsorgsboliger).
- e. Det vil i 2020 være økt fokus på å frigjøre midler til forebyggende arbeid, samt søke tilskuddsmidler for å komme i gang med prosjekter i denne kategorien.
- f. Fortsatt satsning på hverdagsrehabilitering og teamet for dette videreføres.

2. Gode pasientforløp

- a. Kommunen er med i prosjekt «Gode pasientforløp» sammen med KS, sykehuset og mange av kommunene som hører til Sykehuset Østfold. Dette vil være en viktig satsning i 2020 og kommunen benytter både lederressurser og ansattressurser inn i prosjektet.
- b. Prosjektet har fokus på gode overganger mellom instanser for pasienten, riktig utnyttelse av de ulike tjenestene og riktig sirkulering og bruk av korttidsplasser. Noe som ruster oss for å håndtere økt antall pasienter fra sykehuset.

3. Leve hele livet
 - a. Stortingsmeldingen «Leve hele livet» vil settes ut i praksis. Den innbefatter aldersvennlig samfunn og fokusområder for å ha god livskvalitet hele livet, også når alderdom melder seg. Demensvennlig samfunn anses å være en del av aldersvennlig samfunn og sees i forbindelse med dette.
 - b. Kommunalavdelingen har «Leve hele livet» som et eget satsningspunkt i 2020 og fremover.
4. Endring og effektivisering for å oppnå den til enhver tid optimale drift.
 - a. Innbefatter flere omorganiseringer i kommunalavdelingen.
5. Heltid for ansatte
 - a. Det er ønskelig å pilotere en til to driftssteder for å nå målet om flere ansatte i store stillinger, fortrinnsvis 100 % stillinger. Det vil søkes tilskuddsmidler for gjennomføring av en slik omstilling, da dette vil medføre økte utgifter, i hvert fall i en oppstartsfase/prosjektfase. Det må gjøres en kartlegging av arbeidsoppgaver i avdelingen, gjennomgang av kompetanse som er nødvendig for å løse oppgavene og legge en bemanningsplan og turnus som gir store/ hele stillinger, samtidig som det ivaretar driften 24/7 – 7 dager i uken.
6. Benytte tilgjengelig kompetanse - Fagarbeideren
 - a. Det vil være fokus på fagarbeider pluss utdanning, og videre satsning på hvilke oppgaver fagarbeider kan gjøre ut fra sin kompetanse, samt legge en plan for økt kompetanse for å kunne ta flere oppgaver. Sykepleierressursen vil være en knapp ressurs i fremtiden, og det er nødvendig at fagarbeiderkompetansen nyttiggjøres fullt ut. Målet er også at fagarbeideren skal oppleve å få brukt sin kompetanse på en bedre og mer hensiktsmessig måte, samt frigjøre sykepleierressursen til de oppgavene den må forbeholdes til. Det må samtidig være fokus på å legge til rette for gode samarbeidsarenaer for de ulike faggruppene.
7. Sykepleiere og Vernepleiere
 - a. Det er stadig vanskeligere å rekruttere sykepleiere og vernepleiere. Det må gjøres satsninger overfor denne gruppen ansatte for å sikre god kvalitet i tjenestene fremover. Sykepleier og Vernepleierkompetansen anses å være en kritisk faktor i årene som kommer pga. mangel på personer med denne kompetansen. Sykepleiere og vernepleiere må sikres arbeidsbetingelser som gjør at de velger Halden kommune som sitt arbeidssted.
8. Videreutdanning av egne ansatte.

- a. Det har de siste årene vært gjort en omfattende jobb med kompetanseplaner og planmessig kursing. Kompetanseløft 2020 har gitt mulighet for satsning og tilrettelegg for ansatte slik at de kan ta videreutdanning. Det er også gjort et omfattende løft i e-læring. Denne satsningen vil fortsette i 2020.

9. Innovasjon og digitalisering

- a. Det vil opprettes eget team som vil være en ressurs for å fremme innovasjon. Stillingene til dette er samlet fra flere avdelinger, og vil ikke medføre økte utgifter.
- b. Satsning på VKA fase 2, Mestrings- og trygghetsboliger med velferdsteknologi og digitaliseringa av arbeidsprosesser.
- c. Innføring av velferdsteknologi i hjemmebaserte tjenester.

10. Antall sykehjemsplasser holdes på dagens nivå

- a. Det legges ikke opp til volumøkning innenfor sykehjemsplasser og de tjenestene som krever mest, for å opprettholde fokus på forebyggende tjenester. Økning i antall sykehjemsplasser ville gått på bekostning av laveste nivå av trappa, noe som ikke er ønskelig. Demografi og utviklingen av antall eldre over 80 år tilsier ikke at dette nivå skal styrkes før fra 2023/2025.
- b. Dette medfører at 16 plasser på Helsehuset overflyttes til Bergheim, slik at kommunen ikke utøker med ytterligere 16 plasser totalt sett – se eget skriv om tiltaket.

11. Miljø

- a. Kommunalavdelingen vil fra 2020 få nye leasingbiler. Disse vil i hovedsak være el – biler.
- b. Det er satt fokus på matsvinn i hele kommunalavdelingen.
- c. I alle prosjekter vurderes miljøgunstige alternativer i valgene som gjøres. Der det miljøriktige valget er mer kostnadskrevende enn alternativet vil dette fortløpende bli lagt frem for politisk behandling.
- d. Det er satsning på heldigitale løsninger, og papir skal kun unntaksvis benyttes. Digital post er innført i alle saksbehandlingssystemer, søknader via Husbanken er helelektronisk og antall printere vil reduseres i løpet av 2020.
- e. Miljøperspektivet skal være tema i alle valg som gjøres og kommunalavdelingen skal ha fokus på å få ned utslipp og minske klimaavtrykket.

12. Likebehandling

- a. Lik behandling av brukergrupper uavhengig av diagnose og årsak for at det er behov for tjenester.

13. Lavere bruk av innleie fra byrå og variabel lønn

- a. Det har i budsjettprosessen vært økt fokus på å se muligheter i forhold til å få ned utgifter til innleie fra byrå og variabel lønn. Ved nedgang i disse postene vil det gi økte utgifter til fastlønn. Det er ikke vurdert at dette vil gi lavere driftsutgifter, men isteden

kunne ivareta egne faste ansatte. Det er lagt inn at vakante stillinger besettes fortløpende og at den foretrukne arbeideren er ansatt i kommunen. Det vil også i 2020 jobbes for å nå lavere bruk av variabel lønn og innleie fra byrå gjennom ulike ordninger av fast ansatte som dekker opp for fravær. Dette anses imidlertid ikke å gi en økonomisk innsparing, men bedre kvalitet og tilfredshet hos medarbeidere.

14. Boligsosialt arbeid

- a. Kommunalavdelingen legger opp til fortsatt satsning innenfor boligsosialt arbeid i tett samarbeid med NAV. Husbankens bistand og virkemidler vil være viktig i satsningene. Miljøvaktmesternes rolle opprettholdes i arbeidet.

Tiltak

Innsatsen med å effektivisere og omstille vil ha hovedfokus også i 2020. Tiltakene er nødvendig for å nå budsjettrammen og håndtere utfordringsbildet som nevnt.

Opprettelse av bolig for yngre

Effekt: 0,5 mkr

Det har i flere år kommet søknader til koordinerende enhet om yngre utviklingshemmede som er i behov av/ønsker bolig i en samlokalisert bolig. I den anledning skal det oppføres en ny samlokalisert bolig på 10 husstander, hvorav det er inngått avtale for 6 brukere, som skal eie hver sin andel i et borettslag. Kommunen vil overta de øvrige 4 andelene, hvor en andel vil kunne selges til annen bruker.

Økt salg/omsetning av måltider fra Sentralkjøkkenet

Effekt: 0,3 mkr

Sentralkjøkkenet ønsker å øke omsetningen ved å tilby hjemmeboende haldensere mulighet til å kjøpe ernæringsrike måltider. Dette vil være et forebyggende tiltak som kan bidra til at ernæringsstatusen for byens innbyggere vil bli bedre. Vi opplever at pasienter som kommer på korttidsopphold eller brukere ved dagsentrene ofte kommer seg/blir i bedre form når de får i seg riktig og næringsrik kost. Alle middager som produseres på sentralkjøkkenet i dag er næringsberiket.

Nedskalere drift ved brygga omsorgsboliger

Effekt: 1,82 mkr

Brygga omsorgsbolig har i 2. etasje en avdeling spesielt tilrettelagt for brukere med særskilte behov. Utover dette har omsorgsboligen også leieleiligheter i 3. og 4. etasje. Avdelingen ble etablert og åpnet våren 2008 og tildeling skjer etter vedtak fra Halden Kommune.

Brygga omsorgsboliger har yngre brukere med store bistandsbehov. Avdelingen er stor og det er en krevende driftsform.

Justering/omorganisering av lederstrukturen

Effekt: 1,15 mkr

Små driftssteder gir utfordringer knyttet til stedlig ledelse og det er behov for å en endret struktur. Det kommer også signaler fra Fylkesmannen som muligens medfører krav om at faglig ansvarlig jobber direkte med bruker der det er kap 9 vedtak. Dette er svært uavklart pr dato, men kan medføre utfordringer i forhold til å imøtekomme dette mulige kravet da avdelingsledere ikke jobber turnus. Dersom dette trer i kraft må det tas inn i vurderingen som gjøres. Det kan for eksempel bli behov for å se på om enheten må ha ansatte ute med funksjoner og dertil tillegg som vil imøtekomme slikt krav til tjenesten. En ny struktur av ledelse i enheten forventes å kunne gi en innsparing da det er en stor enhet med mange avdelingsledere som hver i utgangspunktet leder to boliger. Ved større avdelinger med flere boliger og ansatte med funksjoner ute, vi driften totalt sett få en innsparing.

Gjennomgang og analyse av de enkelte driftssteder/avdelinger

Effekt: 1,9 mkr

Enheten må gjøre en gjennomgang og analyse av de ulike driftssteder i forhold til antall årsverk og vedtakstimer som er i de ulike avdelingene. Det kan være forhold som gjør at antall årsverk overstiger antall vedtakstimer brukerne har, men en slik gjennomgang og analyse må gjøres for å sikre at man har riktig drift i de ulike avdelinger.

Innlemming av Enhet omsorgsboliger i Enhet hjemmesykepleien for å oppnå en mer robust enhet – (organiseringssendring)

Effekt: 1,5 mkr

Etter dagens organisering driftes den hjemmebaserte virksomheten inn under to enheter – Enhet hjemmesykepleien og Enhet omsorgsboliger. Det vil bli gjennomført en innlemming av Enhet omsorgsboliger i Enhet hjemmesykepleien for å oppnå en mer robust enhet. Ny enhet skal ledes av én enhetsleder. Akkurat som tidligere er avdelingslederne en del av enhetsleders lederteam og har ansvar for daglig drift både faglig, administrativt og økonomisk i sine avdelinger. Enhetsleder inngår i kommunalsjefens strategiske ledergruppe.

Busterudgata dagsenter for seniorer og eldre flyttes til Bergheim bo- og aktivitetssenter

Effekt: 0,8 mkr

Målet med tiltaket er å redusere kostanden ved å samlokalisere dagsentertilbudene, og samtidig opprettholde god kvalitet på tilbudene. Tilbudet til seniorer og eldre driftes ikke ved hjelp av tilskuddsmidler, men gjennom budsjett. Kostandene er knyttet til leie av lokaler inklusive strøm og vann, kostutgifter og transport. Halden kommune har inntekt ved utleie av en andel av arealene. Personalkostnaden er knyttet til 1,1 årsverk. Tilbudet gis i dag til 13 brukere pr dag. 21 personer benytter tilbudet. Halden kommune dekker leie- inklusive vann og strøm- i lokalene som huser tiltaket, og dekker også disse kostnadene for kafédriften som Halden Arbeid & Vekst har ansvar

for. Dette inngår i leieavtalen med disse. Utgiftene til leie og drift av lokaler utgjør ca 50% av det totale budsjettet for dagsenteret. En innsparing fordrer opphør av leieforholdet.

Gjennomgangs av ansvarsområde Båstadlund arbeids og aktivitetssenter og automatisering saksbehandling

Effekt: 2,2 mkr

- Saksbehandling og posthåndtering automatiseres, og flere merkantile oppgaver skjer automatisk. Dette medfører at det vil reduseres 1 årsverk merkantil/ saksbehandling i enhet koordinerende fellestjenester/ Båstadlund.
- Båstadlund arbeid – og aktivitetssenter skal ha en gjennomgang av alle avdelinger med tanke på bruker sammensetningen og de ulike personalressurser. Målet er å oppnå en mer effektiv drift og mindre bruk av ressurser. I budsjett/økonomiplan 2020 ligger en innsparing knyttet til bygging av nytt arbeids – og aktivitetssenter på Asak. Dette arbeidet har tatt lenger tid enn økonomiplan legger opp til og nytt driftssted er ikke oppe fra 2020. Avdeling Nordbrøden er imidlertid flyttet til Iddevang, og har fått bedre og mer tilrettelagte lokaler der. I tillegg har det ikke vært foretatt en systematisk gjennomgang av driftsnivå opp mot brukergruppen som er i stadig utvikling og endring. Det anses derfor å være grunnlag for en effektivisering av driften.

Redusere overføring til Kriesesenter

Effekt: 0,5 mkr

Kommunalavdelingen betaler i 2019 kr 2.900.000,- til Evas Kriesesenter. Snitt kostand pr innbygger for Halden kommune 93,- (2.900.000,-/31163) ser vi til Sarpsborg var budsjett 2018 4.723.000,- og innbyggere 56.119 som gir en kostnad pr innbygger på 84,-

Evas kriesesenter har daglig leder i 100% og en assistent 50% samt 4,5 årsverk miljøarbeidere. Totalt 7 årsverk for å dekke 31163 innbyggere mot Sarpsborg som også har 7 årsverk for å dekke sine 56.119 innbyggere.

Endring av avlastningstjenester til mennesker med nedsatt funksjonsevne

Effekt: 1,84 mkr

Avlastningstjenester er et tilbud til pårørende som har barn med spesielle behov boende hjemme. Avlastningen skal redusere belastningen av tungt omsorgsarbeid og gi mulighet for fritid og ferie. Avlastningstjenester i institusjon kjøpes fra tre tilbydere; Rishaugen, FRITIA as og Aberia. Kommunen har en årlig kostnad på ca. 45 millioner kroner til denne tjenesten. Avlastningen ytes på ukedager, helger og helligdager, dag, ettermiddag/kveld og natt. Avlastningen tas ut som time – og/ eller døgnavlastning. I tillegg kommer avlastning i private hjem, som ikke er berørt at denne endringen.

Redusere Enhet rus og psykisk helse - ned 0,5 årsverk.

Effekt: 0,325 mkr

Enheten har i dag 2,5 avdelingsledere i tillegg til enhetsleder. Totalt 38 årsverk.

Avdelingsleder	Antall årsverk	Lokalisasjon	Antall pasienter (varierende)
----------------	----------------	--------------	-------------------------------

Budsjett for 2020

Rustjenesten (hel)	Rusteam: 5,5	St. Joseph	100
	Feltteamet: 7,90	Nedre Hola	50
Oppfølgingsboliger psykisk helse (halv)	9,47	Konglelundveien	7 (heldøgn)
			+ 15
Psykisk helse (hel)	Aktivitetssenteret: 5,8	St. Joseph	120
	Psykisk helseteam: 6		160

Enheten har en høyere ledertetthet enn hva som er nivået i helse – og omsorgstjenesten for øvrig. Det er ønskelig å se på ledersammensetningen og organisering for å redusere fra 2,5 til 2 årsverk avdelingsleder. For å gjennomføre dette må det også ses på oppgavene som tilligger den enkelte leder.

Flytte 16 langtidsplasser 4. avdeling fra Helsehuset til Bergheim bo og aktivitetssenter

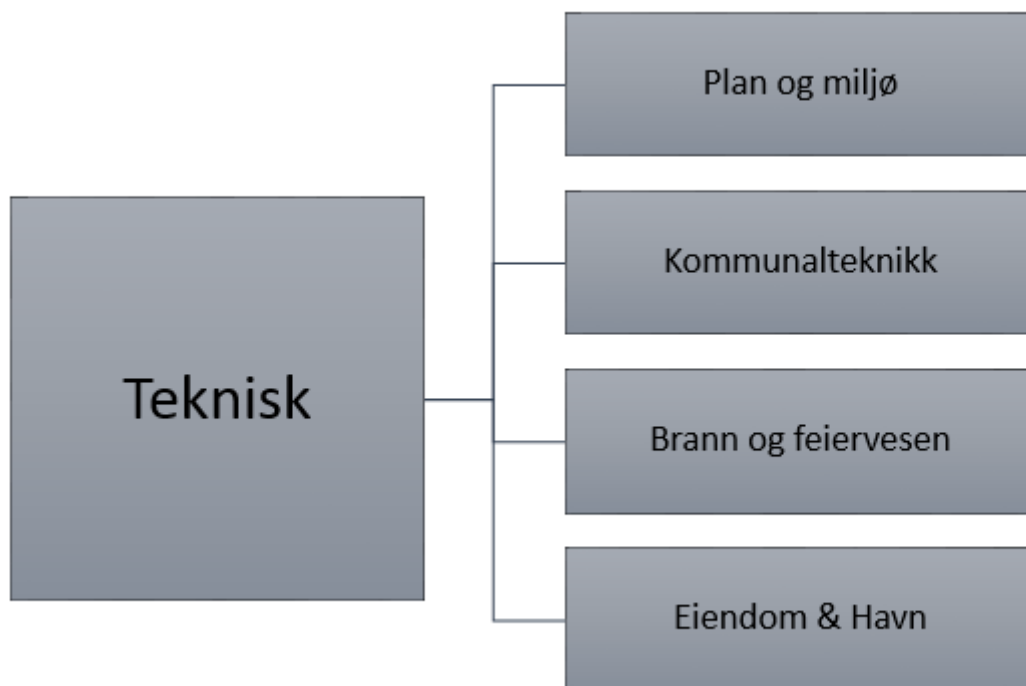
Effekt: 9,76 mkr

Halden helsehus skal videreutvikles og rehabiliteres/ombygges i tråd med politisk vedtak og nasjonale føringer og anbefalinger. Det er innvilget tilskudd fra husbanken til ombyggingsprosjektet.

Rehabiliteringen av helsehuset vil medføre stor aktivitet av anleggsmaskiner og handverkere. Arbeidet vil foregå over en periode på 1,5 år med ferdigstilling av bygget august/september 2021. Det vil ikke være mulig å drifte i byggeperioden og det planlegges en utflytting av tjenestene fra februar/mars 2020. Pasientene vil flyttes midlertidig til Karrestad sykehjem og eldresenter, samt et ønske om at 16 plasser flytter til Bergheim bo – og aktivitetssenter.

Teknisk

Kommunalavdelingen ledes av kommunalsjef og har følgende enheter som ledes av enhetsledere:

Driftsrammer

Driftsramme	Budsjett 2020	Budsjett 2019	Regnskap 2018
Teknisk	87 949	88 678	82 429

Tall i tusen nok

Mål og hovedoppgaver

Overordnet

Kommunalavdelingen har en viktig rolle som samfunnsaktør i arbeidet med kommunens infrastruktur, bygningsmasse og saksbehandling. Det jobbes hver dag med å utvise skjønn innenfor det til enhver tid gjeldende lovverk. Administrasjonen utreder for hovedutvalg plan, teknisk, landbruk- og miljø, havnestyret samt hovedutvalg for samfunn og kultur. Kommunalavdelingen har ansvar for gjennomføring av politiske vedtak og utarbeidelse av områdets planverk.

Teknisk sektor har mange oppgaver som spenner over flere ulike fagfelt. Kommunalavdelingen leverer tjenester på områder som har en vesentlig betydning for kommunens innbyggere og næringsliv. Tjenestene er rettet mot et mangfold av oppgaver knyttet til saksbehandling, forvaltning og driftsoppgaver. Kommunalavdelingen er en viktig samfunnsaktør og skal utøve god service, godt håndverk og stå for god og likeverdig saksbehandling.

Kommunalavdelingen bistår gjennom sin drift og vaktordninger all kommunal tjenesteyting, innbyggere og næringsliv 24 timer i døgnet, året rundt.

Hva skjer i 2020?

Sektorens oppgaveløsning spenner over et bredt spekter av oppgaver.

Bergheim omsorgssenter ble ferdigstilt som planlagt etter kort byggetid i 2019. Eiendomsavdelingen vil i 2020 fortsatt ha mange investeringsprosjekter gående, deriblant Områdeløft Nord, Helsehuset, boliger for yngre utviklingshemmede og samlokalisering av arbeids og aktivitetssenter. Prosjektene gjennomføres i hovedsak som effektiviseringstiltak samt for å bedre tjenestetilbudet til innbyggerne. I 2020 skal ny brannstasjon prosjekteres og bygging igangsettes.

I tillegg til å være byggherre for kommunens mange investeringsprosjekter skal eksisterende bygningsmasse driftes og vedlikeholdes. Dette må i 2020 igjen gjøres med svært begrensede rammer som ikke hindrer ytterligere verdiforringelse og som kan medføre store uforutsette kostnader ifbm strakstiltak grunnet HMS. Kommunens bygningsmasse skal kartlegges og avhending av eiendom skal fortsatt få prioritet i 2020.

Videre vil det i 2020 være fokus på utfasing av oljefyring og bruk av fjernvarme fra Renseanlegget. I vår oppfølging av formålsbyggene har vi som mål å etablere en god dialog med brukerne for best mulig å kunne identifisere utfordringer og konkludere med riktige tiltak. Videre vil investeringen på ENØK gatelys og overgang til LED redusere driftskostnader. På det kommunaltekniske drifts området vil arbeidet med å effektivisere driften fortsette i 2020. Det legges vekt på god planlegging, og bruk av rett maskin og rett mannskap til rett arbeid. Vi ser nå effekter av dette arbeidet og klarer å utføre mer arbeid med samme ressurser. Forbedrings- og effektiviseringsarbeidet fortsetter inn i 2020. Det vil også i 2020 tilstrebes å legge til rette for diverse arrangement.

På det kommunaltekniske forvaltningsområdet vil det fortsatt holdes et stort trykk på gjennomføring av prosjekter, med hovedtyngden på VA. Vi har i 2018 og 2019 øket takten på antall anlegg som blir gjennomført, og dette trykket videreføres i 2020. Sentrumsområdene er prioritert i hovedplan VA. Arbeid med å kartlegge overvannshåndteringsevne med flomveier, fordrøyning mm. Fortsetter. Et omfattende arbeid vedrørende leveringssikkerhet på vann pågår. I den forbindelse startes bygging av nytt vannrenseanlegg for produksjon av drikkevann opp i 2020.

Havna har i 2018 og 2019 hatt en økning i antall båtanløp og arbeidet med å forbedre kaikanten på Indre Mølen ble ferdigstilt i 2019. Nytt havnekontor og fasiliteter for ansatte og kunder tilpasset dagen HMS-krav er under prosjektering med oppstart i 2020.

Brannvesenet, vil i 2020 fortsette fokuset på god brann og ulykkesberedskap. I den sammenheng gjennomføres det kontinuerlige risiko og sårbarhetsanalyser for å møte nye utfordringer. Klimaskapte hendelser vil få økt fokus også i 2020. Brannvesenet tenker innovativt på tvers av kommunens strukturer og driver også utstrakt kurs og veiledningsvirksomhet innenfor brann og førstehjelp andre kommunalavdelinger. I det forebyggende arbeidet vil det i 2020 rettes et ekstra fokus på risikogrupper med økt fare for branttilløp. Ny brannstasjon er tenkt prosjektert og påbegynt i 2020.

Plan og miljø utfører en rekke oppgaver i forbindelse med arbeidet med kommuneplanens arealdel, bla annet gjennomgang av eldre reguleringsplaner og geosynkronisering av planer og kart. Videre vil det i 2020 bli videreført et stort arbeid med digitalisering av historisk byggesaksarkiv og innføring av E-byggesak. På miljøsidan vil arbeidet med implementering av klimaplan få fokus samt at det planlegges en slutføring i arbeidet med opprydding i separate avløp fra spredt boligbebyggelse. Områdeplan for Busterudkleiva, opprinnelig tenkt ferdigbehandlet i 2019, vil ferdigbehandles i 2020.

På Rokke avfallsplass er arbeidet med utvidelse av deponi i full gang. I tillegg vil arbeidet med å bygge ny plate for levering av næringsavfall mm ferdigstilles.

Det vil i 2020 viderføres fokus på sektorens malverk og brukertilfredshet/brukerundersøkelser

Kommunalavdelingen har gjennom de siste årene jobbet aktivt med å effektivisere driften samt finne nye innovative løsninger for drift til nytte for innbyggerne. Dette gjelder for eksempel sensorikk i miljøstasjoner, kartløsninger mm. Dette arbeidet videreføres og kommunalavdelingen er i prosess på et prosjekt for uttesting av nye smarte vannmålere for privathustandene. I tillegg jobbes det med å redusere mengden produsert drikkevann. Med sensorikk på ledningsnettet kan vi lettere detektere lekkasjer og unngå store vanntap på nettet. Det totale vannforbruket, dvs vanntapet må, både av etiske og økonomiske grunner reduseres. Dette medfører lavere kostnader for produksjon av drikkevann, noe som vil komme innbyggerne til gode. Innbyggerne kan ved «smart vannmåler» i tillegg monitorere sitt eget vannforbruk og lett oppdage vannlekkasjer på privat ledning. Det er å anta at økt fokus på vannforbruk vil ha en oppdragende effekt og at vannproduksjon kan reduseres. Kommunen produserer i dag ca 30% mer drikkevann enn hva et idealforbruk skulle tilsi. Snitt i Norge er pt på ca 36 %.

Tiltak

Teknisk v/Plan og Miljø hadde for 2020 en intensjon om øke tilsynsaktiviteten på plan og byggesaker samt økt fokus på ulovlighetsoppfølging. I den forbindelse ble det høsten 2019 lagt frem sak i HPTLM hvor plan for dette ble vedtatt. I budsjett 2020 var det tenkt satt av midler til en nyopprettet stilling med dette som hovedfokus. Tilsyn dekkes over gebyrbelagte selvkosttjenester. Ulovlighetsoppfølging skal ikke dekkes av selvkost, men av ordinære driftsmidler og ulovlighetsgebyr. Næringslivet ønsker økt fokus på ulovlighetsoppfølging, dette må avventes.

Teknisk v Eiendom og Kommunalteknikk har i en lengre periode hatt to jurister til rådighet. Disse har bidratt på tvers av enhetene og jobbet med forsikringssaker, eiendomsoverdragelser/kjøp og salg av eiendom, VA, saksbehandlere på saker til politisk behandling, utbyggingsavtaler mm. En av disse juristene, som i hovedsak ble belastet investeringsprosjekter, er nå overført kommuneadvokaten. Oppgaver overføres gjenværende jurist som da i større grad vil finansieres av investering og selvkost. Innsparing ca et halvt årsverk.

Investeringer i budsjett

Kommunedirektøren har i de siste års budsjett og økonomiplaner lagt et ekspansivt investeringsbudsjett til grunn, med hovedvekt på lønnsomme investeringer og selvfinansierte investeringer innenfor VAR-sektoren. Det har også vært gjennomført noen nødvendige prosjekter som har vært pålagt kommunen av offentlige organer.

På grunn av endringer i de økonomiske rammebetingelsene ser Kommunedirektøren at det er nødvendig å ta en revurdering, når det gjelder gjennomføringen av investeringene som ligger i vedtatt

økonomiplan. Kommunedirektøren er likevel av den oppfatning at investeringsprosjektene i all hovedsak er nødvendig å gjennomføre for å sikre nødvendig utvikling av kommunen som tjenesteleverandør og samfunnsutvikler. For å redusere risikoen for å havne i en situasjon med høy gjeld og stigende renter vil Kommunedirektøren periodisere investeringsbehovet i et tiårsperspektiv og fremlegge engen sak til Formannskap og kommunestyret på dette.

Forslag til investeringsbudsjett for 2020 er på 695,3 mill. kr. Av disse er ca. 347,5 mill. kr. investeringer innenfor VAR og havn, hvorav 75 mill. kr. foreslås rebevillet fra 2019. Totalt er det ca 290 mill.kr. som foreslås rebevillet fra budsjett 2019.

I investeringsoversikten nedenfor skilles det mellom avgiftsfinansierte investeringer og ikke-avgiftsfinansierte investeringer. Avgiftsfinansierte investeringer er investeringer som omfattes av kompensasjonsloven for merverdiavgift, slik at kostnadene delvis finansieres med momskompensasjon. De ikke-finansierte investeringene er investeringer som omfattes av merverdiavgiftsloven, altså ikke av kompensasjonsloven for merverdiavgift og blir i hovedsak finansiert gjennom opptak av lån.

I henhold til vedtak i sak 2019/44 legges det opp til en opptrapping av disposisjonsfond som skal gå til egenkapitalfinansiering av nye investeringer. Det er vedtatt å starte på 10 % av bruttobeløp i egenfinansiering og etter utløpet av denne planperioden skal egenkapitalfinansieringsgraden være på totalt 25 % av brutto investeringsbeløp. Egenkapitalfinansiering skal i første omgang gjelde for nye investeringer som ikke er kategorisert under selvkostområder eller som kommer som resultat av pålegg fra pålegg fra myndigheter. For 2020 er denne summen på totalt 15 mill. kr. og finansieringen kommer til syne i budsjettskjema 2A under intern finansiering, samt som overføring til investering i budsjettskjema 1A og bruk av fond.

Ikke-avgiftsfinansierte investeringer

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter

Fellesområder

	Økonomiplan			
	2020	2021	2022	2023
Avfallsbeholder til papir - alle abonnenter (renovasjon)	3 083	0	0	0
Avløpsanlegg Kornsjø, Bakke, Prestebakke og Brekke	10 500	0	0	0
Deponiutvidelse Rokke	2 000	2 000	2 000	2 000
Digitalisering av byggesaksarkiv	4 000	0	0	0
Fotoarkiv av verneverdig bebyggelse i Halden sentrum	600	0	0	0
Hovedplan VA	153 700	159 000	160 000	164 000
Kjøp av eiendommer	7 794	0	0	0
Ladestasjoner elbil, hjemmesykepleien	2 000	0	0	0
Langbrygga 2	0	2 000	2 000	0
Maskininvestering Rokke	1 500	0	2 100	2 100
Miljøstasjoner	2 141	500	500	500
Nedgravde innsamlingsløsninger	500	0	0	0
Ny gjenbruksstasjon på Rokke	16 979	0	0	0
Ny GPS (oppmåling)	250	0	0	0
Ny programvare/IKT-løsning renovasjon	768	0	0	0
Nytt reservebehandlingsanlegg Asak - sikring av vannforsyning (sammenkobling nab	70 000	30 000	0	0
Omlastingsplass for impregnert treverk	1 000	0	0	0
Oppgradering Os krematorium	0	0	0	10 500
Overgang til større, bunntømte avfallsbeh. - renovasjon	1 950	1 000	1 000	1 000
Overvannstiltak	3 000	3 000	3 000	5 000
Pumpestasjon	1 000	1 000	1 000	1 500
Pyrolyseanlegg for hageavfall	2 000	0	0	0
Renovasjonsløsninger tett trehusbebyggelse	2 000	1 000	1 000	0
Ringledning vann	5 000	5 000	5 000	0
Sikring av rasutsatte områder	2 000	0	0	0
Sikring vannforsyning (høydebasseng Lille Erte)	7 800	0	0	0
Smarte vannmålere	27 000	9 000	1 000	0
Sortering/omlasting husholdningsavfall	0	3 000	3 000	0
Tilbakekjøp av bygg fra HKP	24 658	0	0	0
Tilskudd spillemiddel	2 000	2 000	2 000	2 000
Trykkavløp	14 800	2 000	2 000	2 000
Utvidelse av sorteringsplate (Rokke)	400	0	0	0
Utvidelse avløpsrenseanlegg Remmen	6 000	0	0	0
Vannmålere	1 000	1 000	1 000	0
Vaskehall/verksted (Rokke)	0	2 000	0	0
Videreutvikling kaifront/havneaktivitet	2 000	0	0	0
Videreutvikling kaifront/havneaktivitet del2	10 000	15 000	0	0
Sum Fellesområder	389 423	238 500	186 600	190 600
Sum	389 423	238 500	186 600	190 600

Avgiftsfinansierte investeringer

Beløp i 1000

Investeringsprosjekter

Fellesområder

Anskaffelse av strømstyringsprogram - gatelys

Asfaltering grusveier

Asfalteringsprogram 2016-2019

Automater for avgiftsparkering

Autovern Knardalsbakken

Badeplasser, universell utforming

Bevaring Konservativen

Bildedatabase

Bolig til eldre utviklingshemmede

Bolig til yngre utviklingshemmede

Bookingløsning - Integra

Brannbekledning

Brannteknisk oppgradering av bygg

Byhage ved Kongegården

Det digitale skoleløftet

DNBE

Energimerking av bygninger

ENØK - Gatelys

ENØK-tiltak i diverse bygninger

ENØK-tiltak på Rødsberg ungdomsskole

Fjernvarme

Flytebrygge med tak til brannbåt

Forkjørsregulering av 5 veier

Gangbru Tistedal

Gangvei Vekterveien til Gamle Folkvang

Halden Helsehus

Inventar ny brannstasjon

Kjøp av anleggsmaskiner/lastebil

Kommunal fiber

Kortlås koordinerende

Kunstgressbane Strupe og Tistedal

Ladestasjon for el-biler

Løfteputer (brann)

Ny brannstasjon

Ny nettsideløsning

Ny sentrumsskole inkl idrettshall

Ny svømmehall

Nye lokaler hjemmesykepleien, forprosjekt

Nytt frigjøringsverktøy (brann)

Nytt sentralkjøkken og utstyr

Nytt tak Halden Ishall

Nødstrømsaggregat Rådhuset

Offentlige lekeplasser, opprusting

Oppgradering - overvann på veier

Oppgradering audio-visuelt og lydsystem Brygga Kultursal

Oppgradering av anlegg for gående og syklende

Oppgradering av broer

Oppgradering av gatelys

Oppgradering av Ulveholtet

Oppgradering Hjortsberghallen

Planskilt gangtrafikk til Kongeveien skole

Porteføljesystem for innovasjonsprosjekter

Radonsanering 2018

Regulering og utvidelse av Idd kirkegård

Regulering og utvidelse Os kirkegård

Reserve mannskapsbil (brann)

Robuste boliger, forprosjekt

	2020	2021	2022	2023
Anskaffelse av strømstyringsprogram - gatelys	3 000	0	0	0
Asfaltering grusveier	1 500	1 500	1 500	1 500
Asfalteringsprogram 2016-2019	5 000	5 000	5 000	5 000
Automater for avgiftsparkering	150	150	150	150
Autovern Knardalsbakken	2 750	0	0	0
Badeplasser, universell utforming	500	500	500	0
Bevaring Konservativen	1 000	3 000	3 000	0
Bildedatabase	250	0	0	0
Bolig til eldre utviklingshemmede	171	0	0	0
Bolig til yngre utviklingshemmede	38 818	6 000	0	0
Bookingløsning - Integra	250	0	0	0
Brannbekledning	125	125	125	125
Brannteknisk oppgradering av bygg	2 069	1 000	0	0
Byhage ved Kongegården	750	0	0	0
Det digitale skoleløftet	7 842	6 452	6 452	0
DNBE	5 000	0	0	0
Energimerking av bygninger	150	0	0	0
ENØK - Gatelys	9 000	0	0	0
ENØK-tiltak i diverse bygninger	0	3 000	3 000	0
ENØK-tiltak på Rødsberg ungdomsskole	1 460	0	0	0
Fjernvarme	5 000	1 000	2 000	0
Flytebrygge med tak til brannbåt	242	0	0	0
Forkjørsregulering av 5 veier	100	0	0	0
Gangbru Tistedal	1 900	0	0	0
Gangvei Vekterveien til Gamle Folkvang	6 830	0	0	0
Halden Helsehus	56 738	132 400	0	0
Inventar ny brannstasjon	0	0	0	18 750
Kjøp av anleggsmaskiner/lastebil	0	3 750	0	3 750
Kommunal fiber	940	940	940	940
Kortlås koordinerende	0	0	0	150
Kunstgressbane Strupe og Tistedal	875	2 335	0	0
Ladestasjon for el-biler	1 000	500	500	0
Løfteputer (brann)	125	0	0	0
Ny brannstasjon	62 500	10 000	65 000	0
Ny nettsideløsning	1 250	0	0	0
Ny sentrumsskole inkl idrettshall	10 000	180 000	180 000	130 000
Ny svømmehall	2 000	0	5 000	180 000
Nye lokaler hjemmesykepleien, forprosjekt	500	0	0	0
Nytt frigjøringsverktøy (brann)	0	250	0	0
Nytt sentralkjøkken og utstyr	1 505	0	0	0
Nytt tak Halden Ishall	3 300	0	0	0
Nødstrømsaggregat Rådhuset	510	500	0	0
Offentlige lekeplasser, opprusting	500	500	500	0
Oppgradering - overvann på veier	2 000	2 000	2 000	0
Oppgradering audio-visuelt og lydsystem Brygga Kultursal	1 350	0	0	0
Oppgradering av anlegg for gående og syklende	1 500	1 500	1 500	1 500
Oppgradering av broer	3 625	0	0	0
Oppgradering av gatelys	1 000	1 000	1 000	1 000
Oppgradering av Ulveholtet	500	0	0	0
Oppgradering Hjortsberghallen	500	3 000	0	0
Planskilt gangtrafikk til Kongeveien skole	5 000	11 000	0	0
Porteføljesystem for innovasjonsprosjekter	700	100	0	0
Radonsanering 2018	4 982	0	0	0
Regulering og utvidelse av Idd kirkegård	13 721	0	0	0
Regulering og utvidelse Os kirkegård	6 350	540	0	0
Reserve mannskapsbil (brann)	0	0	0	8 125
Robuste boliger, forprosjekt	200	0	0	0

Budsjett for 2020

Rundkjøring ved Fiskebrygga	500	0	0	0
Røykdykkersamband	375	0	0	0
SFO-kjøkken på Berg skole	500	0	0	0
Stigebil	1 875	7 500	0	0
Strategisk nødsamband	300	0	0	0
System for innhenting av sanntidsdata	600	400	0	0
Tiltak for lekeplasser ved offentlige bygg	718	700	400	400
Trafikksikkerhetstiltak kommunedelplan	2 000	3 000	2 000	2 500
Trygghets- og mestringsboliger	2 000	2 000	1 000	1 000
Turstier/grøntdrag i sentrum	300	300	300	300
Universell utforming off. bygninger	2 790	800	800	800
Utfasing av oljefyring i off. bygninger	6 165	500	500	0
Utvendig solskjerming - Iddebo sykehjem	500	0	0	0
Velferdsteknologi	3 800	3 800	3 800	3 800
Ventilasjonsanlegg Låby skole	4 375	0	0	0
Virtuell langtidsavdeling	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum Fellesområder	304 825	398 042	287 967	360 790
Sum	304 825	398 042	287 967	360 790

Investeringsoversikt

Investeringer	2020	2021	2022	2023
Annet	25 830	182 000	187 000	312 000
Pålegg	127 540	54 865	3 025	32 275
Selvkost	347 471	232 500	180 500	174 000
Økonomisk lønnsom	5 740	8 740	8 740	5 740
EK-finansierte inv.	187 668	185 937	30 302	27 375
Totalsum	694 249	664 042	409 567	551 390

Kommentarer til de største, nye prosjektene

Når det gjelder store prosjekt for kommende år kan man, i tillegg til Hovedplan VA, nevne nytt reservevann-anlegg på Asak, Brannstasjon og videreutvikling av Halden helsehus:

Investeringen «Reservevann-anlegg på Asak» er et resultat av krav fra Mattilsynet om å sikre Halden kommune sin vannforsyning. Vi er pålagt å levere drikkevann til innbyggerne selv om Lille Erte vannbehandlingsanlegg av ulike grunner ikke skulle fungere. Kommunen har krav om å kunne levere 100% av dagens produksjon selv ved en eventuell kollaps av Lille Erte vannbehandlingsanlegg. Research viser at kommunen kommer mest fordelaktig ut av dette ved å etablere et eget reserveanlegg på Halden kommune sin tomt ved gamle Asak skole. Der finnes nærhet til råvann i Femsjøen, samt nærhet til vår nye ringledning for vann. Plassering kan derfor ikke bli bedre.

Kommunestyret vedtok i 2015 at det skulle kjøpes, bygges eller leies ny brannstasjon. I 2018 ble byens brannstasjon fra 1911 stengt fordi det ikke lenger var mulig å opprettholde forsvarlig arbeidsmiljø for byggets brukere. Brannvesenet ble samtidig flyttet til midlertidige lokaler der brannstasjonen i dag består av arbeidsbrakker som er sammenføyd med eksisterende garasjebygg. Brannvesenet har dispensasjon fra Arbeidstilsynet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap til å være lokalisert slik til medio 2020. Dette pga krav til innsatstider og byggets utforming.

Ombygging av helsehuset innebærer blant annet flytting/samløkalisering av legevakten, helsekontoret, vaksinasjonskontoret, flyktningehelseteamet og kommunelegekontoret. Prosjekt Halden Helsehus vil sikre et fremtidsrettet tjenestetilbud som vil gi økonomiske driftsfordeler, bedre ressursutnyttelse og økt tjenestekvalitet, og som i tillegg vil innfri nye myndighetskrav til både forebygging, behandling og bedre samhandling.

Gebyrregulativ

Prisliste kommunale tjenester 2020

Halden kommune praktiserer full kostnadsdekning på selvkostområdene vann, avløp, slam feiing, plan, byggesak og oppmåling.

Kommunale avgifter har betalingsforfall i 4 terminer.

Eiendomsskatt (beregnes av skattegrunnlaget)	2020
--	------

Bolig og fritidseiendom	4‰
-------------------------	----

Øvrige eiendommer	7‰
-------------------	----

Ubebygde tomter	4‰
-----------------	----

Vannavgift	2020 inkl. mva
------------	----------------

Årsgebyr fastledd vann	550,00
------------------------	--------

Årsgebyr - Målt/ stipulert forbruk pr. m ³	13,88
---	-------

Tilknytningsavgift pr. eiendom med inntil 4 boenheter, gårdsbruk, klubbhus for foreninger og idrettslag (ikke idrettshaller).	12 500,00
---	-----------

Tilknytningsavgift pr. eiendom for næring, idrettshaller og andre bygg som ikke er rene boligbygg og boligbygg/fritidsboliger/hytter med mer enn 4 enheter	62 500,00
--	-----------

Tilknytningsavgift pr. eiendom når det oppføres flere enn 10 bo- eller næringsenheter på eiendommen.	125 000,00
--	------------

Vannavstenging	-
----------------	---

	1
--	---

Påkoblingsgebyr ved åpning av avstengt vannledning	200,00
--	--------

Kommunal avlesning av vannmåler	600,00
---------------------------------	--------

Hjemmel:

Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg § 3 og 5

Lov om vern mot forurensninger og om avfall § 23

Avløpsavgifter	2020 inkl. mva
----------------	----------------

Årsgebyr fastledd avløp	600,00
-------------------------	--------

Årsgebyr - Målt/ stipulert forbruk pr. m ³	32,32
---	-------

Tilknytningsavgift pr. eiendom med inntil 4 boenheter, gårdsbruk, klubbhus for foreninger og idrettslag (ikke idrettshaller).	12 500,00
---	-----------

Tilknytningsavgift pr. eiendom for næring, idrettshaller og andre bygg som ikke er rene boligbygg og boligbygg/fritidsboliger/hytter med mer enn 4 enheter.	62 500,00
---	-----------

Tilknytningsavgift pr. eiendom når det oppføres flere enn 10 bo- eller næringsenheter på eiendommen.	125 000,00
--	------------

Budsjett for 2020

Tømming av septiktank/slamavskiller/minirensanlegg inntil 3m ³	2 015,48
Tømming av septiktank/slamavskiller/minirensanlegg pr. m ³ over 3m ³	508,58
Tømming av lukket tank inntil 3m ³	1 958,96
Tømming av lukket tank over 3m ³	510,56
2.gangs tømming lukket tank	944,78
2.gangs tømming lukket tank pr. m ³ over 3m ³	170,42
Sluttømming av septiktank/slamavskiller/miniranseanlegg/lukket tank:	
Mindre enn 6 mnd. siden forrige tømming	- 1
Mellom 6 mnd.og 10 mnd. siden forrige tømming	133,74
Sluttømming pr. m ³ over 3 m ³	196,29
> 10 mnd. siden forrige tømming: vanlig årsgebyr for tømming etter tømt mengde.	

Tilsynsgebyr spredte avløpssystem, pr. tilsyn* 480,- eks. mva

*Gebyr uten mva

Hjemmel:

Lov om kommunale vass- og avløpsanlegg § 3 og 5

Lov om vern mot forurensninger og om avfall § 23

Stipulert forbruk

a) Eneboliger, selveide leiligheter og fritidsboliger/hytter

Bruksareal x 0,80	Stipulert vann/avløp
Inntil 99 m ²	160 m ³
100 – 139 m ²	200 m ³
140-199 m ²	280 m ³
200-249 m ²	400 m ³
250-299 m ²	500 m ³
300 – 350 m ²	600 m ³

Videre trinn på 50m² inntil 1000m². Over 1000m² trinn på 100m². Økning 40m³ pr. trinn.

b) Flerfamilieboliger (også tomannsboliger og hybelleiligheter)

Bruksareal x 0,80	Stipulert vannforbruk
Inntil 79 m ²	120 m ³

Budsjett for 2020

80 – 99 m ²	160 m ³
100-119 m ²	200 m ³
120-139 m ²	240 m ³
140-159 m ²	280 m ³
160 -179 m ²	320 m ³
180- 199 m ²	360 m ³
200-219 m ²	400 m ³
220-239 m ²	440 m ³
240-259 m ²	480 m ³
260-279 m ²	520 m ³
280-299 m ²	560 m ³
300 -350 m ²	600 m ³

Videre trinn på 50m² inntil 1000m². Over 1000m² trinn på 100m². Økning 40m³ pr. trinn.

Annen bebyggelse

For all annen bebyggelse settes forbruk til 1,5 m³ pr. m² pr. år.

Vannmålere

De abonnenter som har installert vannmåler skal betale vann- og avløpsgebyr etter pris pr. m³,

Renovasjon	2020 inkl. mva
	3
Pr. beholder	645,00
	1
Hytter/ sommerboliger	725,00
	1
Hytter/ sommerboliger - felles container	502,00
Avstandstillegg:	
5-10m	127,00
10-15m	189,00
Tillegg pr. 5m over 15m	127,00

Budsjett for 2020

Feieavgift	2020 eks. mva
For 1, 2 og 3 etg. Piper*	490,-
For 4, 5 og 6 etg. Piper*	490,-
Pr ekstra pipeløp*	490,-
Fritidsbolig*	490,-

Feieavgift	2020 eks. mva
Særskilte brannobjekt	850,-

Andre kommunale gebyrer:

Andre kommunale tjenester	2020 inkl. mva
Utkjøring av kommunalt skilt og sperremateriell i forbindelse med arrangement - pr. time	687,50

Gebyr ved gravearbeid i gater,veier og kommunal eiendom	2020 eks. mva
Behandlingsgebyr gravesøknad inklusiv arbeidsvarslingsplaner	3 500,00
Behandlingsgebyr Arbeidsvarsling og skiltplaner.	1 500,00
Kontrollgebyr - pr. time	850,00

Leie av plass i lyktestolpe (fellesføring	2020 eks. mva
Etableringsavgift	3 875
Årsavgift	125

Parkering	2020 inkl. mva
Avgiftsbelagte P-plasser - sone 1, progressiv takst 1 st. time kr. 21,- 2. kr. 23,- 3. kr. 25,- deretter kr. 30 pr. time	23/25/30/40
Avgiftsbelagte P-Plasser - sone 2, kr/ time	20
Avgiftsbelagte P-Plasser - sone 3, kr/ time	20
Avgiftsbelagte P-Plasser - sone 3, kr/ døgn	55
Årskort - Sone 2	20 000
Årskort - Sone 3	12 000
Årskort - Boligsone	2 000

Budsjett for 2020

El-bil gratis i sone 2 og 3

Leie av gategrunn	2020 inkl. mva
	5,-
Leie av gategrunn: Container /stillasje i sentrum.	kvm2
	2.50,-
Leie av gategrunn :Container /stillasje utenfor sentrum	kvm2
Leie på avgiftsbelagt p-plass ordinær takst .	

Frikjøp av parkeringsplass	2020 eks. mva
	1
Frikjøp av parkeringsplass	20 000

Salgs plasser pr. døgn *	2020 inkl. mva
Halden Torg - Arrangement (pris per døgn)**	10 000
Fiskebrygga - Arrangement (pris per døgn)**	5 000
Busterudparken**	3 000
Areal til uteservering (Pris per søknad/år)	500

Annet: Pris per benyttet avgiftsplass (se "Parkering") eller etter avtale

* Egen avtale ved langvarig leieforhold

** Inkluderer leie av strøm (ikke Fiskebrygga) og saksbehandling av skilt og sperreplaner.

Rokke Avfallsanlegg

Fra husholdninger	2020 inkl. mva
Priser oppgitt pr. tonn	
Sortert avfall fra hjemmesortering	1 090
Trevirke	1 168
EE-avfall/ hvitevarer	
Asbest og eternitt	
PCB	
Klorparafin vinduer	7 391
Farlig avfall fra husholdninger	
Rene fyllmasser	
papp/papir/plast/drikkekartong/glass	

Budsjett for 2020

Makulering av papir, pr. kg	8
Jern og metall	220
Dekk på felg, pr. stk	69
Campingvogn, tilhenger	2 256

Fra næring	2020 eks. mva
Priser oppgitt pr. tonn	
Næringsavfall blandet	1 859
Impregnert virke	2 185
Trevirke	934
Asbest og eternitt	1 806
PCB	1 400
Klorparafin vinduer	5 930
Farlig avfall fra næring	7 363
Lettere forurensede masser - kl.1	71
Lettere forurensede masser - kl. 2	216
Lettere forurensede masser - kl. 3 og 4	257
EE-avfall/ hvitevarer	
Papp/papir/plast/drikkekartong/glass	
Makulering av papir, pr. kg	8
Jern og metall	176
Dekk på felg, pr. stk	55
Campingvogn, tilhenger	1 805

Rabatter for næringslivet:	2020
----------------------------	------

Budsjett for 2020

Leveransevolum	Rabatt i %
500 tonn - 1000 tonn	10 %
1000 tonn - 2000 tonn	20 %
2000 tonn - 3000 tonn	30 %
3000 tonn - 7000 tonn	40 %
> 7000 tonn --> be om pristilbud	
Lettere forurensede masser over 4000 tonn ---> be om pristilbud	

Kulturskolen

Det er 2 betalingsterminer.

Søskenmoderasjon ytes med 15 % for barn nr. 2 og 3 og fri plass fra barn nr. 4.

Brukerbetaling, pris pr. måned	Elevavgift pr. skoleår 2019
Elevavgift	3 045
Makspris for familier	6 090

Biblioteket 2019

Gebyr ved for sen levering:

Mistet lånekort	25
1. varsel (voksen/ barn)	55/0
2. varsel (voksen/barn)	90/0

3. varsel: Sendes som regning med erstatning for tapt materiell + gebyr kr 115

Deretter inkasso

Leie og bruk av lokaler, idrettsanlegg, arealer:

Remmen svømmehall 2020

Enkeltbad:

Voksne	65
Barn (t.o.m. 15 år)	35
Studenter, pensjonister og trygdede	55
Rabattkort:	0
12 klipp voksne	660
12 klipp barn, studenter og honnør	550
Leie av basseng - Uke/helg	275/445

Budsjett for 2020

Idrettshaller	2020
Leie pr. time (Remmen, Hjortsberg, Risum og Porsnes)	350
Barn/ungdom under 18 år	Gratis
Arrangementer - pr. time - helg	665

Brygga Kultursal	2020
Proffleie inkl inhouse utstyr og 1 kjentmann	36 000
Amatørleie inkl. Inhouse utstyr og 1 kjentmann	17 000
Proffleie dag 2 (50%)	18 000
Amatørleie dag 2 (50%)	8 500
Prosentandel av billettinntekt proffleie	12
Prosentandel av billettinntekt amatørleie	10
Leie på helligdager 30% påslag	
Leie ordinære møter (uten rigg) per time	1 550
Lydanlegg - komplett	4 300
Lydanlegg - konferanse	3 500
Lysanlegg - grunnrigg	3 500
Lysanlegg - per lampe ut over grunnrigg	30
Trådløse mikrofoner/mygger pr. sett	350
Prosjektor	350
Trommesett	350
Gitarforsterker	235
Bassanlegg	235
El.piano Yamaha CP 300	355
El.orgel Nord C2	355
Flygel Bösendorfer	3 525
Stemming flygel etter veiledende pris ca.pris	1 500
Dansematter per matte	200
Monitormiks	1 530
Recording	1 410
Bord og stoler	3 170
Fra 200 pers	20
Lydtekniker	4 465
Lystekniker	4 465
Timelønn etter 10 timer	590
Teknikere/Stagehands	590
Annonsering webside, Faceb, Insta og magasin	2 000
Annonsering LED-vegg per dag, min dager +mva	110
Foyerbetjening/bill.salg pr time pr pers	600

Budsjett for 2020

Kirker/kirkegårder (Kirkelig Fellesråd)	Prise	
r foreslått av Kirkelig fellesråd i henhold til gravferdsloven §21		2020
Festeavgift kistegrav		270
Festeavgift urnegrav		250
Kremasjonsavgift innenbys		2600
Kremasjonsavgift utenbys		5000
Helse og sosial		2020
Egenbetaling hjemmehjelp:		
Inntektsnivå inntil 2G	fastsatt i forskrift	
Inntektsnivå over 2G inntil 3G		247
Inntektsnivå over 3G inntil 4G		319
Inntektsnivå over 4G		448
Abonnement :		
- Inntektsnivå inntil 2G	fastsatt i forskrift	
- Inntektsnivå 2G - 3G over 10 timer		2470
- Inntektsnivå 3G - 4G over 15 timer		4785
- Inntektsnivå over 4G over 15 timer		6720
Kost		2020
Egenandel pr. mnd. - halv kost		3533
Egenandel pr. mnd. - hel kost		5129
Middag pr. porsjon		103
Godtgjøring		2020
Omsorgsstønad per time		126
Trygghetsalarm		2020
Leie pr. mnd. Inntektsnivå inntil 2G		443
Leie pr. mnd. Inntektsnivå over 2G		505
Vask av tøy		2020
Egenandel pr. mnd.		268
Dagsenter		2020
Transport pr dag		67
Oppholdsbetaling i institusjon		
Korttidsopphold:		2020

Budsjett for 2020

Pr. døgn (statlig fastsatt maksimalsats) - lov om helsetj.)	fastsatt i forskrift
Dagopphold (pr. dag) - lov om helsetj..	fastsatt i forskrift
Dagopphold (pr. dag) - sosialtj.loven kap. 3.1	fastsatt i forskrift
Døgn- og trygghetsopphold (pr. døgn) - sosialtj.loven kap. 3.1	fastsatt i forskrift
Dagopphold - ikke lovpålagt, inkl. kost uten transport	164,8
Dagopphold - ikke lovpålagt, inkl. kost og transport til og fra	247,2

Langtidsopphold: (individuell vederlagsberegning/statlig modell) 2020

Maksimal oppholdsbetaling pr. døgn	fastsatt i forskrift
Maksimal oppholdsbetaling pr. måned	fastsatt i forskrift
Gebyrene følger forskrift, kan ikke fastsettes av kommunen	

Leie av basseng ved Halden sykehjem, pr. time 2020

Grupper for voksne, med/ uten fysioterapeut, inntil 10 deltakere	515
Grupper for voksne, inntil 10 deltakere	515
Grupper med barn, utleie privat fysioterapeut	288
Videregående skoler pr. elev	72
Lag og foreninger	515
Enkelpersoner med ledsager	82
Enkelpersoner hvor to til tre bader sammen, pr. person	82

Bevillinger 2020

Skjenkebevilling enkelt anledning	fastsatt i forskrift
Minstebeløp skjenkebevilling	fastsatt i forskrift
Minstegebyr salgsbevilling	fastsatt i forskrift
Gebyrsats alkoholgrense 1 pr. ltr. - salg	fastsatt i forskrift
Gebyrsats alkoholgrense 2 pr. ltr. - salg	fastsatt i forskrift
Gebyrsats alkoholgrense 1 pr. ltr. - skjenking	fastsatt i forskrift
Gebyrsats alkoholgrense 2 pr. ltr. - skjenking	fastsatt i forskrift
Gebyrsats alkoholgrense 3 pr. ltr. - skjenking	fastsatt i forskrift
Gebyrene følger forskrift, kan ikke fastsettes av kommunen	fastsatt i forskrift
Gebyrene følger alkoholforskriften	

Barnehager:

Regjeringen har foreslått at maksimalprisen for et ordinært heltidstilbud settes til kr. 3.135 per måned, fra 1. januar 2020.

Det er 11 betalingsterminer i ett barnehageår.

Søskenmoderasjon ytes med 30 % for barn nr. 2 og 50 % fra barn nr. 3.

Oppsigelsestiden er 2 måneder fra den 1. pr mnd

Det er mulighet for å søke om reduksjon av oppholdsbetaling jf. forskrift:

Budsjett for 2020

Ingen familier skal betale mer enn 6 % av sin inntekt for en barnehageplass, med maksimalprisen som en øvre grense. Det betyr at alle husstander med en samlet skattbar inntekt på under kr. 574 759 har rett til redusert foreldrebetaling fra 1. januar. Gratis kjernetid 20 timer pr uke for 2., 3., 4. og 5.åringer for de familier med inntekt under kr. 548 500. Regjeringen har foreslått å øke inntektsgrensen til kr. 566 100 fra 1. august 2020.

Pris i tabellen er pr. mnd.:

Brukerbetaling barnehage	2020
100 % plass	3 135
80 % plass (4 dager pr. uke)	2 822
60 % plass (3 dager pr. uke)	2 195
50 % plass (2/3 dager pr. uke)	1 881
40 % plass (2 dager pr. uke)	1 568
I tillegg betales det for kost maksimalt	350

Skolefritidsordning

Det er 11 betalingsterminer
Oppsigelsestiden er 2 måneder
Det er ikke søskenmoderasjon.
Regjeringen har foreslått å innføre inntektsgradert foreldrebetaling fra høsten 2020, slik at prisen for et heltidstilbud i SFO på 1.-2. trinn maksimalt skal utgjøre 6 % av den samlede person- og kapitalinntekten til husholdningen.
Regjeringen har videre foreslått å innføre gratis SFO for elever med særskilte behov på 5.-7.trinn, fra høsten 2020.

Pris i tabellen er pr mnd.: ling SFO	Brukerbeta	2020
100 % plass		2 795
75 % plass		2 240
50 % plass		1 680
I tillegg betales det for kost maksimalt		200

